

TEMA

»Tandlægebladet« 1897-2007

Forord

Tandlægebladets nuværende årgang 2007 benævnes volumen 111, og udgivelsen af *Tandlægebladet* dateres således tilbage til 1897. Dansk Tandlægeforenings medlemsblad har eksisteret under forskellige navne, og det var først i 1901 at det fik navnet *Tandlægebladet*.

I tidens løb er *Tandlægebladet* udkommet som et »Ugeblad«, et »14-Dages Blad«, et »Maanedssblad«, og det udkommer nu med 15 numre per år.

De første år i *Tandlægebladets* historie var kaotiske og præget af intriger og interessekonflikter. Redaktørerne havde korte funktionsperioder; i løbet af de første 20 år skiftedes redaktør otte gange. Visse blev sagt op, og andre sagde op som protestaktioner.

Bladet blev i en årrække udgivet for redaktørens regning og risiko og var kun på papiret Dansk Tandlægeforenings medlemsblad. I en periode ydede Tandlægeforeningen ganske vist tilskud til *Tandlægebladets* udgivelse,

men foreningsstof blev udsendt som en separat publikation.

I nærværende særnummer beskrives *Tandlægebladets* begivenhedsrige historie, de tidlige konflikter, de mange foreningsbeslutninger vedr. bladet, og udviklingen i design og redaktionel linje. Der gives eksempler på bladets indhold gennem tiden, som afspejler den faglige udvikling samt tidsepokerne og de spørgsmål der rørte sig i Dansk Tandlægeforening og i tandlægestanden.

Desuden portrætteres nogle af de markante profiler der har fungeret som redaktører, og som i øvrigt har præget *Tandlægebladet* gennem tiden.

Ib Sewerin

docent, dr.odont.

faglig-videnskabelig redaktør

1995-2007

I henhold til Dansk Tandlægeforenings nugældende vedtægter udgiver foreningen »et periodisk tidsskrift« under navnet *Tandlægebladet*. Det udkommer med 15 numre årligt og tilsendes vederlagsfrit alle medlemmer af foreningen.

Den nuværende årgang 2007 benævnes volumen 111, og regnet bagud startede udgivelsen af *Tandlægebladet* i 1897.

Formålet med nærværende særnummer er at beskrive *Tandlægebladets* historie og at give et billede af de mange personer som har præget bladet i dets tid. Samtidig afspejles den faglige udvikling og de spørgsmål som optog Dansk Tandlægeforening og tandlægestanden gennem den 110 år lange epoke.

Artiklen starter med en beskrivelse af *Tandlægebladets* forhistorie, og netop forhistorien er nødvendig for at forstå datering af dagens volumen af *Tandlægebladet* som årgang 111.

FORHISTORIEN

»Nordisk Kvartalsskrift for Tandlægekonst« (1871)

I 1871 påbegyndtes udgivelsen af *Nordisk Kvartalsskrift for Tandlægekonst*, som blev det første tilgængelige tidsskrift for danske tandlæger. Det redigeredes af hof tandlæge S.C. Bensow, Stockholm, og tandlæge J. Møller, København. Sidstnævnte havde klinik på Amagertorv 9. Bag udgivelsen stod det københavnske dentalfirma *Fr. Creutzberg & Comp.*, og trykningen fandt sted i København.

Tidsskriftet ophørte efter blot én årgang.

Indhold

Tidsskriftet indeholdt en række faglige artikler. Som eksempler kan nævnes: »*Korrekt Artikulation*« og en detaljeret kasuistik om en omfattende resektion af overkæben som følge af et ossificerende fibrom. Det beskæftigede sig indgående med uddannelsesforholdene i Skandinavien. To hefter indeholdt referater af foredrag og diskussioner fra »*Skandinaviska Tandläkare-Föreningens*« møde i Stockholm den 1.-3. aug. 1871. Blandt de emner som var genstand for en indgående diskussion på mødet, var bl.a. »*Hvilken Åldersperiod är den lämpligsta för Tandreglering*« og det »brændende spørgsmål: »*Opstaar Karies inde i Tanden eller paa dens Overflade?*«.

»Tidsskrift for Tandlæger« (1873)

I 1873 tog tandlæge *Axel Carstens*, der var praktiserende

tandlæge i København, initiativ til udgivelse af et tidsskrift som han kaldte *Tidsskrift for Tandlæger*. Det udkom kvartalsvis. Bag udgivelsen stod, ligesom det var tilfældet med *Nordisk Kvartalsskrift for Tandlægekonst*, dentalfirmaet *Fr. Creutzberg & Comp.*, og firmaet figurerede som eneannoncør.

Indhold

Bladet havde et varieret indhold af faglige artikler og praktiske anvisninger. Den første årgang omfattede 192 sider, ekskl. annoncer. Artiklerne omhandlede emner der også i dag er aktuelle, fx »*Replantation af Tænder*«, »*Galvaniske Virkninger i Munden*« og »*Blegning af Tænder*«. *Axel Carstens* var selv forfatter til flere artikler, bl.a. »*Kunne exponerede Tandpulvaer opretholdes, og ved hvilken Fremgangsmaade?*«.

Axel Carstens døde i 1874, og hermed standsede udgivelsen af tidsskriftet.

»Skandinavisk Tidsskrift for Tandlæger« (1885)

På det skandinaviske tandlægemøde i København den 2. august 1884 besluttedes det at udgive et tidsskrift med navnet *Skandinavisk Tidsskrift for Tandlæger*.

Udgivelsen startede i 1885, og redaktionen blev betroet to københavnske tandlæger, dr.med., senere professor *Victor Haderup*, der i 1888 blev den ene af Tandlægeskolens to lærere, og tandlæge *O. Klepsch*. Som medredaktører fungerede *C. Kaas*, Christiania, og *Roland Martin*, Stockholm.

Et hovedformål for tidsskriftet skulle være at virke »*dels for Udvikling af Tandlægeinstitutionerne i Skandinavien, dels for Belysning af Æmner vedrørende almindelig Tandlægepraksis*«. Det skal erindres at ingen af de nordiske lande havde etablerede tandlægeskoler på dette tidspunkt.

Også dette tidsskrift blev udgivet med støtte af grosserer *Fr. Creutzberg*, der bl.a. repræsenterede det internationale firma *Ash & Sons*.

Bladet blev trykt hos *Nielsen & Lydiche* i København, og redaktionens adresse var Valdemarsgade 2 (senere Frederiksberggade 3).

Abonnementsprisen blev sat til 6 kr. årligt. Redaktørerne fik intet honorar.

Indhold

Den første årgang omfattede fire hefter på i alt 256 sider ekskl. annoncer. Tidsskriftet indeholdt et bredt udsnit af faglige artikler, herunder mange kasuistikker. Hovedparten havde skandinaviske forfattere. Samtidig indeholdt bladet fyldig

omtale af Skandinavisk Tandlægeforenings aktiviteter, og spørgsmål om uddannelsen i Danmark – som jo var en hjer-tesag for *Victor Haderup* – blev grundigt behandlet.

Årgang 1886 omfattede ligeledes fire hefter, der havde et samlet indhold på 278 sider.

Dansk Tandlægeforening som udgiver

Dansk Tandlægeforening var stiftet i 1873, og i de første år havde foreningen ikke noget medlemsblad. Medlemstallet var beskedent. Omkring 1885 var der ca. 90 autoriserede tandlæger i Danmark, men kun ca. halvdelen var medlemmer af Dansk Tandlægeforening.

Fra og med 1886 overtog Dansk Tandlægeforening imidlertid udgivelsen af *Skandinavisk Tidsskrift for Tandlæger* (Fig. 1). Bladet repræsenterer hermed Dansk Tandlægeforenings første tidsskriftsudgivelse, men ikke det første officielle medlemsblad.

Svensk redaktion

I forbindelse med mødet i Skandinavisk Tandlægeforening i Christiania i juli 1886 meddelte *Victor Haderup* og *O. Klepsch* at de – i forståelse med den svenske og den norske tandlægeforening – fratrådte som redaktører. Den videre udgivelse af tidsskriftet blev fra 1887 varetaget af Svenska Tandläkare-Sällskapet med svenskeren *Roland Martin* som hovedredaktør. Fra dansk side fortsatte *O. Klepsch* som medredaktør for en tid.

Titlen på tidsskriftet ændredes nu til *Skandinavisk Tidsskrift for Tandläkare*, og man begyndte i 1887 forfra med volumen-nummereringen. Trykningen fandt nu sted i Stockholm.

»Dansk Tandlægeforenings Medlemsblad« (1889)

Efter at Dansk Tandlægeforening havde forestået udgivelsen af *Skandinavisk Tidsskrift for Tandlæger* i ét år, var foreningen – da redaktionen overgik til Sverige – uden nogen form for tidsskrift, og denne periode varede i to år.

Beslutningen

Behovet for et medlemsblad trængte sig dog på, og i 1888 blev der i Dansk Tandlægeforening truffet beslutning om at foreningen nu ville udgive sit eget medlemsblad. Det skete samtidig med oprettelsen af den første tandlægeskole i Danmark, dog uden at der var nogen forbindelse mellem de to begivenheder.

Beslutningen blev truffet på et møde i Dansk Tandlægeforening den 20. november 1888. På det tidspunkt var den

Fig. 1. Titelbladet på *Skandinavisk Tidsskrift for Tandlæger* fra januar 1886 da Dansk Tandlægeforening overtog udgivelsen af bladet. Bladet var Dansk Tandlægeforenings først udgivne fagtidsskrift, men ikke officielt medlemsblad.

senere lærer ved Tandlægeskolen og senere professor, *L.C. Lindhardt*, formand for Dansk Tandlægeforening. Men det var viceformand og sekretær, den også senere professor, *Carl Christensen*, der på det pågældende møde stillede forslag om at foreningen skulle udgive et medlemsblad. Der blev nedsat et udvalg bestående af tandlægerne *A.O. Lund*, dr.med. *Victor Haderup* og *Carl Christensen* selv til behandling af sagen.

På et efterfølgende møde den 4. december 1888 forelagde udvalget flg. forslag til beslutning: »Foreningen udgiver fra Begyndelsen af 1889 et Blad under Navn af »Dansk Tandlæ-

geforenings Medlemsblad», der skal udgaa med tvangsfrie Mellemrum i ca. 1 Arks Størrelse og tilsendes Medlemmerne gratis». Bladets formål skulle være »at danne et Organ for Dansk Tandlægeforening«, og det skulle optage »alle officielle Referater fra Foreningens Møder, ligesom det staar aabent for Meddelelser og Diskussioner vedrørende kollegiale og faglige Interesser«. Endvidere skulle bladet »omtale eller henlede Opmærksomheden paa, hvad der maatte fremkomme i Literaturen af Betydning for praktisk Tandlægevirksomhed«. Endelig skulle bladet »indeholde en Rubrik for Spørgsmaal og Svar, samt optage Avertissementer.«

Der var tale om et ambitiøst projekt. Dansk Tandlægeforening talte i 1889 kun 51 medlemmer, heraf 35 »indenbys« (i København) og 16 »udenbys«.

Bladet skulle redigeres af en komité på tre medlemmer der skulle vælges for ét år ad gangen på den ordinære generalforsamling.

Udvalgets forslag blev vedtaget, og den første redaktionskomité kom til at bestå af Carl Christensen, Lauritz Gormsen og Carl Thorlakson, med sidstnævnte som »ledende redaktør«. Fra oktober 1889 udskiftedes Lauritz Gormsen med Nikolaj Wulff.

Indhold

Den første årgang omfattede 12 numre på i alt 268 sider og anden årgang 11 numre på i alt 207 sider (Fig. 2A). Bladet indeholdt talrige faglige artikler og endvidere information om den nye tandlægeskole og dens funktion samt foreningsmeddelelser.

Medlemmer af Dansk Tandlægeforening kunne vederlagsfrit få optaget annoncer om elev- og assistentpladser samt om køb og salg af instrumenter i bladet.

»Dansk Tandlægeforenings Tidsskrift« (1891)

Navneændring

Efter blot to års forløb ændredes navnet i 1891 fra Dansk Tandlægeforenings Medlemsblad til Dansk Tandlægeforenings Tidsskrift (Fig. 2B). Det skete efter forslag fra foreningens formand, dr.med. Victor Haderup. Navneændringen blev diskuteret indgående på et medlemsmøde den 8. dec. 1890. Der var overvejende stemning for at bibeholde det gældende navn, men ved en afstemning blev formandens forslag vedtaget med syv stemmer mod to (redaktionens medlemmer stemte ikke). Man fortsatte volumenummereringen fra 1889 således at årgang 1891 af tidsskriftet med det nye navn benævntes volumen 3.

I en indledende orientering i januarnummeret i 1891 anførte redaktørerne som begrundelse for navneskiftet at »Navnet Tidsskrift pegede mod et andet Maal, og var mere fordringsfuldt end Navnet Medlemsblad«, og at »hvad der for Medlemsbladet skulle være Hovedsagen, nemlig i første række at være et Korrespondancemiddel, et kollegialt Samkvemsmiddel for Medlemmerne, det maatte for Tidsskriftet blive Bisagen.«

Tandlæge Carl Thorlakson trak sig tilbage som ledende redaktør, og det nye blad redigeredes i starten af tandlæge, senere professor Carl Christensen og tandlæge Nikolaj Wulff.

Omfang

Bladet var i kvartformat og udkom i begyndelsen månedligt. Et nummer var typisk på 28 sider inkl. et antal ikke-paginerede sider med annoncer.

Indhold

Bladet indeholdt først og fremmest faglig-»videnskabelige« artikler. I det første nummer publiceredes således Victor Haderups legendariske artikel om »Dental Nomenklatur og Stenografi«, hvor han introducerede +/÷ -nomenklaturen. Desuden fandtes foreningsmeddelelser, referater af møder og tidsskriftartikler, praktiske anvisninger mv. Bladet indeholdt desuden et stort antal firmaannoncer.

Svigtende regelmæssighed

Men det viste sig vanskeligt at opretholde en systematisk linje, og i de følgende år skiftedes hyppigt redaktør. I 1892 overtog tandlæge Axel W. Carstensen posten som redaktør, men han fratrådte allerede året efter.

I februar 1893 skrev bestyrelsen om besættelsen af posten som redaktør: »Heller ikke på Generalforsamlingen i Oktober (1892) lykkedes det at formaa nogen af Kollegerne til at overtage denne post. Bestyrelsen er af den Mening, at det vil være høist uheldigt, om Bladet, som danner det naturlige Bindeled mellem de københavnske Kolleger og Provinskollegerne, af den Grund skulle gaa ind og har derfor under disse Forhold troet det rigtigst at fordele Arbeidet mellem sig indbyrdes, indtil en Redaktør findes.« »Ligeledes finder Bestyrelsen det nødvendigt, af pekuniære Hensyn kun at lade Bladet udgaa kvartalsvis«. Det meste af femte årgang (1893) blev herefter redigeret af »Bestyrelsen« og kom kun til at omfatte fire numre. I dec. 1893 tiltrådte tandlæge Adolph P.T. Schulz som ny redaktør, men han afløstes allerede i 1894 af en ny redaktør, tandlæge Algot Ruhe.

Økonomisk krise

Bladet var samtidig i alvorlige økonomiske vanskeligheder. På et møde i Dansk Tandlægeforening den 11. jan. 1893

Fig. 2. Hoveder på de seks første danske tandlægetidsskrifter der i perioden 1889-1901 fungerede som medlemsblad for Dansk Tandlægeforening. A: Dansk Tandlægeforenings Medlemsblad (1889). B: Dansk Tandlægeforenings Tidsskrift (1891). C: Nordisk Tandlægeblad (1897). D: (Nordisk) Tandlægeblad (1900). E: Dansk Tandlægeblad (1900). F: Tandlægebladet (1901).

foreslog bestyrelsen en kontingentforhøjelse da man ellers så sig nødsaget til at opkræve et særskilt honorar for tidsskriftet. Medlemskontingentet var dengang 4 kr. årligt. På et møde den 6. marts 1894 blev det vedtaget at forhøje kontingentet med 2 kr. årlig.

Kritik fra Henrik Stürup

Dansk Tandlægeforenings Tidsskrift blev allerede i 1894 kriti-

seret af den dengang kun 25-årige tandlæge Henrik Stürup, der senere skulle komme til at få så stor betydning for *Tandlægebladet*, og for Dansk Tandlægeforening som helhed.

I et indlæg i nr. 1 kritiserede han den uregelmæssige udgivelse med kun få numre årligt, og han efterlyste et tidsskrift som udkom regelmæssigt, og som var økonomisk og redaktionelt uafhængigt af foreningens bestyrelse.

Fig. 3. *Henrik Stürup*, igangsætter, fighter og ildsjæl, men samtidig provokatør, opportunist og udfordrer. *Henrik Stürup* lagde med *Nordisk Tandlægeblad* i 1897 grunden til det senere *Tandlægebladet*.

TANDLÆGEBLADET

»Nordisk Tandlægeblad« (1897)

Privat initiativ

I 1897 påtog den unge *Henrik Stürup* (Fig. 3), som i 1896 havde etableret klinik i Odense, sig for egen regning udgivelsen af et tidsskrift som han kaldte for *Nordisk Tandlægeblad* (Fig. 2C). *Henrik Stürup* var en uhyre energisk og dynamisk, til tider provokerende og kontroversiel tandlæge med en respektløs optræden, som kom til at præge Dansk Tandlæ-

geforening i flere årtier (se senere i afsnittet »Profiler«).

Det nye blad udkom hver 14. dag. Et abonnement kostede »2,50 kr. årligt + postpenge«. Enkelte numre kunne rekvireres mod indsendelse af 30 øre i frimærker.

Der var tale om en bemærkelsesværdig indsats fra en enkeltpersons side, især når man tager datidens postgang og kommunikationsmidler i betragtning.

Motivering

I det første nummer af *Nordisk Tandlægeblad* redegjorde *Henrik Stürup* for sine hensigter med bladet. Han anførte at der var behov for et tidsskrift der blev udgivet med korte

intervaller og dermed kunne være aktuelt hvad angår organisationsforhold, mødereferater, kampen for bedre uddannelse og livsvilkår, alt i alt hvad *Stürup* kaldte »Tandlægepolitik«. Han angreb samtidig Dansk Tandlægeforening for at have villet styre sit medlemsblad, og han hylkede den frie debat og meningsudveksling som han tilsikrede ville præge hans eget blad.

Indhold

Nordisk Tandlægeblad indeholdt først og fremmest foreningsmeddelelser og referater af møder og foredrag, og i mindre grad faglige artikler. Det indeholdt desuden stillingsannoncer og et stort antal firmaannoncer. Endelig fandtes en særlig rubrik med navnet »Frihavnen«, hvor der optoges debatindlæg på indsendernes ansvar (»For de under denne rubrik optagne artikler påtager redaktionen sig intet ansvar, men det påhviler i alle henseender forfatterne selv.«).

Aftale med Dansk Tandlægeforening

Foreningen kunne ikke undgå at føle det pinligt at *Dansk Tandlægeforenings Tidsskrift* havde haft så krank en skæbne, og man så med en vis misundelse på at det var lykkedes for *Henrik Stürup* på helt privat initiativ at iværksætte udgivelsen af et tidsskrift.

Dansk Tandlægeforening indledte i 1898 forhandlinger med *Henrik Stürup* om at *Nordisk Tandlægeblad* skulle være officielt organ for Foreningen, og idéen vandt tilslutning på et møde i Dansk Tandlægeforening den 5. dec. 1898.

Der oprettedes en kontrakt med *Henrik Stürup* om at »Dansk Tandlægeforening antager »Nordisk Tandlægeblad« som Medlemsblad«. Kontrakten trådte i kraft den 1. jan. 1899 og skulle løbe for ét år ad gangen. Foreningsstoffet fra Dansk Tandlægeforening skulle redigeres af en af Dansk Tandlægeforenings generalforsamling valgt tillidsmand, og for det første år blev tandlæge *Carl Iversen* valgt.

Retskrivning

Da *Henrik Stürup* i 1897 startede udgivelsen af *Nordisk Tandlægeblad* valgte han som noget yderst bemærkelsesværdigt at skrive substantiver med lille begyndelsesbogstav og at anvende bolle-å. Han fulgte denne linje i 1899 hvor bladet blev officielt medlemsblad for Dansk Tandlægeforening, og i resten af sin redaktortid. (Se endvidere afsnittet »Profiler«).

Konflikter

Der opstod imidlertid hurtigt konflikter mellem den selvrådige *Henrik Stürup* og Dansk Tandlægeforening, og samarbejdet om udgivelsen af *Nordisk Tandlægeblad* som organ for Dansk Tandlægeforening kom kun til at vare i mindre end ét år.

»Dansk Provins-Tandlægeforening«

Dansk Tandlægeforening befandt sig på det tidspunkt i en alvorlig krise med overhængende fare for sprængning af foreningen. Striden med *Henrik Stürup* vedrørte således ikke alene bladudgivelsen. Der var opstået et kraftigt modsætningsforhold mellem ham og Dansk Tandlægeforening, idet han var foregangsmand i et projekt der havde til formål at løsrive provinstandlægerne fra DTF med dannelse af en selvstændig forening, og det lykkedes ham at få oprettet en særskilt forening for provinstandlæger.

Henrik Stürup havde – som den dygtige taktiker han var – i kontrakten med Dansk Tandlægeforening fået indflettet at han som udgiver havde ret til at indgå overenskomster med andre foreninger. Han opnåede kort tid efter på en generalforsamling i Provinstandlægeforeningen at få vedtaget at *Nordisk Tandlægeblad* skulle være også denne forenings officielle medlemsorgan. Fra oktober 1899 fremgik det af hovedet på *Nordisk Tandlægeblad* at det var medlemsblad for Dansk Tandlægeforening og for Dansk Provins-Tandlægeforening.

Aktieselskab?

Henrik Stürup kæmpede dog formentlig med økonomiske problemer. I sommeren 1899 forsøgte han at danne »Aktieselskabet Nordisk Tandlægeblad«. Tandlægerne blev tilbudt at tegne aktier a 25 kr. Initiativet mislykkedes, og i okt. 1889 meddelte *Henrik Stürup* at der nu i stedet for aktieselskabet var dannet et »interessentskab« som omgående overtog udgivelsen af bladet.

Genoptaget samarbejde

Efter flere mislykkede forsøg på samarbejde med *Henrik Stürup* var der oparbejdet en massiv afstandtagen fra *Henrik Stürup* og hans metoder. På Dansk Tandlægeforenings generalforsamling den 16. okt. 1899 besluttedes det at foreningen skulle frigøre sig for afhængigheden af *Henrik Stürup* og udgive sit eget foreningsblad, og at tandlæge, senere professor *Carl Christensen* skulle være redaktør. Men sagsbehandlingen fik et kluntet forløb, og der herskede bagefter usikkerhed om hvad man egentlig havde besluttet, og hvad man egentlig ville. På samme generalforsamling blev *Victor Haderup* valgt som ny formand for Dansk Tandlægeforening i stedet for *Chr. Holst*, og der valgtes en ny bestyrelse. Denne ændrede nu strategi og valgte at anse den tidligere afstemning for »foreløbig« og indkaldte til ekstraordinær generalforsamling den 12. nov. Her stillede den – helt modsat beslutningen på møde den 16. okt. – forslag om at *Nordisk Tandlægeblad* skulle »udgaa som hidtil« (dvs. atter som foreningens medlemsblad), men at bladet skulle

redigeres af to ligestillede redaktører, tandlæge *Henrik Stürup* og tandlæge, senere professor *Carl Christensen*.

Forslaget var resultatet af en række forudgående forhandlinger mellem den nye bestyrelse, *Henrik Stürup* og *Carl Christensen*, idet sidstnævnte nærmest var tilhænger af at fortsætte samarbejdet med *Henrik Stürup* og at bibeholde *Nordisk Tandlægeblad*. Det blev oplyst over for medlemmerne at »Kontrakten med Udgiverne af *Nordisk Tandlægeblad* nu var ordnet til større Betyggelse for Foreningen.« Bestyrelsens forslag om at fortsætte samarbejdet med *Henrik Stürup* blev enstemmigt vedtaget.

Nyt hoved

Udfaldet var selvfølgelig en ny sejr for *Henrik Stürup*. Bladet skulle nu udsendes som medlemsblad for »de to danske tandlægeforeninger« (Dansk Tandlægeforening og Dansk Provins-Tandlægeforening). Men han anerkendte loyalt Dansk Tandlægeforenings indflydelse, og *Carl Christensen* blev betegnet som »ledende redaktør«.

Henrik Stürup begik imidlertid en lille genistreg idet han ændrede tidsskriftets hoved (Fig. 2D). Ordet »*Nordisk*« blev nedtonet, og ordet »*Tandlægeblad*« blev gjort dominerende. Herved banede han vejen for det senere navn *Tandlægebladet*. *Henrik Stürup* bedyrede at det nye hoved var indsendt som et uopfordret forslag fra en ikke nærmere navngiven kunstner.

»Dansk Tandlægeblad« (1900)

Kontrakten med *Henrik Stürup* ophæves

Det genetablerede samarbejde mellem *Henrik Stürup* og Dansk Tandlægeforening kom dog ikke til at fungere ret længe, dertil var *Henrik Stürup* alt for selvrigtig. Allerede efter mindre end et års forløb foreslog formanden, *Victor Haderup*, på Dansk Tandlægeforenings ordinære generalforsamling den 20. aug. 1900 at kontrakten med tandlæge *Henrik Stürup* blev opsagt til årets udgang. Formanden begrundede forslaget med bladets tilsyneladende stofmangel, redaktørens kritisable relation til Provins-Tandlægeforeningen, at bladet blev udgivet uden for København, samt at *Carl Christensens* indflydelse ikke havde været som forventet.

Henrik Stürups skrev selv et referat af generalforsamlingen i *Nordisk Tandlægeblad*, hvor han karakteriserede *Victor Haderups* indlæg på generalforsamlingen som et kraftigt og ubegrundet angreb på bladet og dets redaktør. »Grundene til misfornøjelserne var mange, store og små – og smålige, der blev intet glemt.«

Resultatet blev imidlertid at generalforsamlingen besluttede at opsigte kontrakten med *Henrik Stürup* og vedtog at foreningen fra januar 1900 nu – atter og for alvor? – ville udgive sit eget blad. Som redaktør valgtes tandlæge *Carl Iversen*.

Henrik Stürup meddelte imidlertid – formentlig for at komme Dansk Tandlægeforening i forkøbet – at han selv ønskede at opsigte kontrakten.

Kontrakten blev dog ophævet på et tidligere tidspunkt, idet Dansk Tandlægeforening kort efter kunne fange *Henrik Stürup* i at kontrakten var misligholdt fra dennes side, og herefter kunne opsiges med øjeblikkelig varsel. Kontraktens § 4 lød nemlig: »Hvis Bladet udebliver 4 Uger... over en af de fastsatte Tider, betragtes Kontrakten som ophævet, og Udgiverne har fortabt deres Ret til Betaling for det eller de Kvartaler, som Uregelmæssigheden sker i.«

De numre som skulle være udgivet den 9. og 23. sept. 1900, var forsinket netop mere end fire uger, og i et brev til *Henrik Stürup*, dateret den 27. okt. 1900, meddelte DTF's formand, *Victor Haderup*, at man anså kontrakten for ophævet.

Fra Dansk Tandlægeforenings side betragtedes et fremtidigt positivt samarbejde med *Henrik Stürup* for håbløst, hvilket fremgår af en udtalelse fra formanden (citater): »... efter Redaktør *Stürups* gennemgaaende illoyale Fremstilling af den sidst afgaaede Bestyrelses Virksomhed, maatte det forventes, at han ville stille sig på Krigsfod overfor Bestyrelsen og efter Evne vanskeliggøre dennes Benyttelse af »*Nordisk Tandlægeblad*« som medlemsblad for »Dansk Tandlægeforening«.

Tiden skulle dog vise at *Henrik Stürups* rolle langt fra var udpillet.

Nyt navn – ny redaktør

Til det nye blad valgte Dansk Tandlægeforening navnet *Dansk Tandlægeblad* med undertitlen »*Medlemsblad for Dansk Tandlægeforening*« (Fig. 2E).

Udgivelsen som oprindeligt skulle være påbegyndt fra nytår 1901, blev nu fremskyndet, efter at kontrakten med *Henrik Stürup* var opsagt. Det første nummer udkom den 6. december 1900. Det besluttedes at bladet skulle udkomme med 18 numre årligt. Det blev i A-4-format, og hvert nummer omfattede beskedne otte sider.

Indhold

Det nye *Dansk Tandlægeblad* indeholdt dels faglige artikler, dels og overvejende foreningsmeddelelser.

Bladet havde endvidere en fast rubrik »*Vor Journal*« som indeholdt personlige meddelelser. Fx var der i datidens tandlægeblad plads til personalia som flg.:

»Forlovelse: Tandlæge Carl Just og Frøken Margrethe Jensen, D. af Rentier Jenssen (Rostock). Koll. J. holder bryllup ved Juletid og flytter samtidig sin Klinik til Købmagergade 55«.

Trods striden med Henrik Stürup annonceredes dog i nr. 18. flg.:

»Forlovelse: Tandlæge, Redaktør Henrik Stürup og Frøken Anna Schlegel-Knudsen (Odense)«.

Kritik fra Henrik Stürup

Dansk Tandlægeforenings nye medlemsblad blev udsat for en sønderlemmende kritik i *Nordisk Tandlægeblad*, bl.a. af Henrik Stürups nye medredaktør, Emanuel Brahm, som skrev at »DTB« (»Dansk Tandlægeblad«) måtte stå for »Det Tarvelige Blad«. Henrik Stürup fulgte op med en nidkær kritik og sluttede af med: »Bladets navn, format og øvrige udstyr er så nær op ad vort som muligt. Alt i alt en tarvelig start.«

»Tandlægebladet« Perioden 1901-1910

Henrik Stürup fortsatte i 1901 – efter udgivelsen af *Dansk Tandlægeblad* – (naturligvis) som redaktør af sit »eget« blad, som imidlertid straks blev genstand for nogle ændringer.

Navnestriden

Fra og med det første nummer i 1901 ændrede Henrik Stürup – formentlig som en hævnakt – *Nordisk Tandlægeblads* navn til *Tandlægebladet* (Fig. 2F). Der opstod nu en bitter strid mellem Dansk Tandlægeforening og Henrik Stürup om navnet *Tandlægebladet*. Dansk Tandlægeforening havde påtænkt at anvende dette navn på sit blad, men Henrik Stürup kom foreningen i forkøbet og høstede dermed endnu en triumf. Han påstod at det længe havde været hans mening at ændre navnet, og at den tidligere nedtoning af ordet »Nordisk« i hovedet var et skridt i denne retning.

Sekretær i Dansk Tandlægeforening, tandlæge Hans Tvede skrev sarkastisk i *Dansk Tandlægeblad*: »Det har været Red. af *Nordisk Tandlægeblad* saare magtpaaliggende at forsikre højt og helligt, at han virkelig ikke paa nogen som helst Maade har nappet det ominøse Navn *Tandlægebladet*. Slige psykologiske Fænomener ere absolut ikke ubekendte.«

»Tandlægebladet: årgang 5«

Henrik Stürup lagde stor vægt på at det tidligere *Nordisk Tandlægeblad* og det nuværende *Tandlægebladet* var ét og samme blad, blot med forskellige navne. Det ny *Tandlægeblad* fik nu undertitlen »Tidl. *Nordisk Tandlægeblad*«. Han

havde begyndt volumenummereringen af *Nordisk Tandlægeblad* i 1897 og fortsatte denne for *Tandlægebladets* vedkommende. Det første nummer af *Nordisk Tandlægeblad* udkom den 2. juli 1897, og den halve årgang regnedes for første volumen. Det første blad med navnet *Tandlægebladet*, som udkom i 1901, fik således volumenummeret 5. Denne rækkefølge er fortsat, således at årgang 2007 nu har volumenummer 111. Hvad angår det nuværende *Tandlægeblad* har et tidsskrift med dette navn imidlertid i 2007 »kun« bestået i 106 år, og i de forløbne år fra 1897 har kun volumen 1-4 og volumen 8-111 fungeret som Dansk Tandlægeforenings medlemsblad, og i visse år kun delvis, idet Dansk Tandlægeforening kun havde adgang til at publicere foreningsmeddelelser i Henrik Stürups blad.

Abonnementsprisen steg til 6 kr. men indbefattede nu »postpenge«. Det kunne bestilles hos »Postvæsenet, paa Dentaldepoterne eller direkte til Bladets Kontor i Odense«.

Udgivelsen forløb frem til 1903, hvor der atter blev indgået aftale mellem Henrik Stürup og Dansk Tandlægeforening (se senere).

»Krigen« med Henrik Stürup fortsætter

I tiden efter bruddet mellem Henrik Stürup og Dansk Tandlægeforening var der skænderier i næsten hvert nummer af hhv. *Tandlægebladet* og *Dansk Tandlægeblad*. Det fæg med gensidige beskyldninger og heftige udfald, og tonen var ualmindelig skarp. I nr. 6-7 i 1901 skrev redaktionen således: »Hr. Stürup har i *Tandlægebladet* Nr. 88 køgt en større portion vandig Retur-Suppe paa vor lille Anholdelse af hans »Vederhæftighed«. Naa, Herregud, det er jo skralt for Manden og Papir er jo som bekendt taalmodigt.« I nr. 30 i 1902 stod: »Lad være at et Blad som Hr. S.'s ikke kan leve uden stadigt at lade Grovheder og Skældsord regne ned over Bestyrelsen, hvad saa denne gør eller ikke gør ...«

På en ekstraordinær generalforsamling den 17. marts 1902 beskrev formanden hvordan Henrik Stürup »nu i lange Tider ved enhver Lejlighed var falden over den forhaandenværende Bestyrelse med sin skarpe Kritik. Det skulle ikke give udenforstaaende Kolleger megen Lyst til at indmelde sig i Foreningen, naar de gennem Hr. Stürup fik at vide, at alt hvad der blev udrettet indenfor Foreningen var galt.«

Henrik Stürup var jo fortsat menigt medlem af Dansk Tandlægeforening og deltog ivrigt i foreningens møder. På den ordinære generalforsamling i Dansk Tandlægeforening den 25. aug. 1902 forsøgte han at hindre at der blev givet discharge for regnskabet for *Dansk Tandlægeblad*. Han forlangte bl. a. at foreningen skulle suspendere udgivelsen indtil der forelå »et bedre Regnskab«. Hans attack endte resultatløst, og hans resolution blev nedstemt med 11 stemmer mod 1.

Endnu engang forsoning med Henrik Stürup

Situationen var stadig utilfredsstillende for Dansk Tandlægeforening. På den følgende ordinære generalforsamling blev nedsat et udvalg til behandling af det tilbagevendende »Bladspørgsmaal«. Udvalget behandlede på møde den 5. sept. 1903 to forslag om hhv. udgivelse af et tidsskrift fra Ash & Sons og en aftale om at *Tandlægebladet*, med Henrik Stürup som redaktør, atter skulle være medlemsblad for foreningen. Udvalget pegede på den sidste løsning. *Tandlægebladet* skulle dog ikke være egentligt medlemsblad, men Dansk Tandlægeforening skulle have adgang til at publicere medlemsmeddelelser i bladet. Dette forslag blev vedtaget på en ekstraordinær generalforsamling den 3. okt. 1903 med 12 stemmer for og 1 imod. Den endelige ordlyd var flg.: »Foreningens meddelelser optages i *Tandlægebladet*, der udsendes til foreningens medlemmer indtil videre, og der ydes *Tandlægebladet* dækning af de hermed forbundne udgifter.« (Citatet er fra *Tandlægebladet*, og stavemåden er derfor den *Stürupske* (se tidl.)).

Aftalen med Henrik Stürup gjaldt kun optagelse af foreningsstof, og indebar ikke at bladet skulle udsendes vederlagsfrit til foreningens medlemmer. I det sidste nummer af *Tandlægebladet* 1903 opfordrede Henrik Stürup derfor alle medlemmer af Dansk Tandlægeforening til at tegne abonnement på bladet. Prisen var fortsat »3 kr. halvårlig inklusive postpenge«.

Dansk Dental Depot bliver udgiver

I 1905 indtraf en ændring i *Tandlægebladets* form. Det blev nu trykt i kvartformat, et format som blev bibeholdt en år-række fremover. Henrik Stürup var fortsat hovedredaktør, men med Albert Hanszen og Carl Iversen som medredaktører. De udtrådte dog allerede igen i januar 1906. Foreningsstoffet redigeredes herefter af Dansk Tandlægeforenings sekretær, Axel Jepsen.

Det var fortsat et problem at få finansieret udgivelsen. Antallet af medlemmer i Dansk Tandlægeforening var vokset til lidt over 200, men foreningen ydede intet tilskud overhovedet. Primo 1905 indgik Henrik Stürup en aftale med Dansk Dental Depot, der havde lokaler i Stormgade 12, dvs. skråt over for Tandlægeskolen, om at påtage sig udgivelsen. Ved en stiftende generalforsamling den 29. okt. 1905 blev Dansk Dental Depot omdannet til et aktieselskab, som tandlægerne kunne tegne aktier i, og som fik tre tandlæger i bestyrelsen (hvoraf den ene var Henrik Stürup). De danske tandlæger havde hermed fået deres eget dentaldepot, men vigtigst for Henrik Stürup var at han havde opnået en alliance om udgivelsen.

Dansk Dental Depot overtog som en selvfølge en rolle mht. til annoncering i *Tandlægebladet*. Depotet

havde også en fortrinsstilling under navnestoffet, som fx kunne indeholde flg.:

»Direktør C.E. Svendsen (Dansk Dental Depot) har i nogle Uger maattet holde Sengen, grundet på en brækket Ankel...«

Indhold

Bladet blev i stigende grad præget af faglige artikler og referater af faglige foredrag.

Under foreningsstoffet fyldte tandlægernes kamp mod tandteknikerne, der blev betragtet som »Kvaksalvere«, meget. Der refereredes jævnligt om domsafsigelser. I 1906 fældede Højesteret dom over en tandtekniker, som fik tre mdr.s fængsel for sin ulovlige virksomhed. Et emne som også var genstand for indgående behandling var den skelsættende etablering af kredsforeninger i Dansk Tandlægeforening, som gennemførtes i 1906 (se senere).

I 1905 indførtes en rubrik der hed »Blink – Vink«. Den rummede praktiske råd og anvisninger, dels hentet fra tidsskriftlitteraturen, dels indsendt af medlemmer. Eksempler:

»Et afbrudt bor i en rodkanal er ofte vanskeligt at fjerne. Følgende metode anbefaler S.J. Fernandez. Dyp bomuld i 25 pct. pyrozon og indfør dette i rodkanalen, der lukkes med guttaperka 3-4 dage. Efter den tid er boret rustet og løsnet således, at en kraftig udspjötning af rodkanalen med vand gør rodboret fuldstændig løst.«

»Fyld børns blivende tænder med guld... Hvis børns molarer er blevet fyldt med guld, så snart de trængte det mindste dertil, vil de aldrig behøve det mere... Den, der påstår, at børnetænder ikke kan fyldes tilfredsstillende med guld, beviser derved sin uduelighed til at behandle børn.«

Bortset fra det faglige indhold og foreningsmeddelelser var

En dannet Dame

af bedre Familie, præsentabel, 25 Aar, ønsker Ansættelse hos en Tandlæge her i Byen; er ikke helt ukendt med Tandlægeassistance. Billet mrkt, 1330 modtager Tandlægebladet.

Fig. 4. Eksempel på annonce fra *Tandlægebladet* 1908.

det også plads til navnestof. Foruden oplysninger om praksisetablering og, som tidligere omtalt, forlovelser, bragte bladet også meddelelse om ferierejser mv., fx

»Ferierejser: »Tandlæge Wigh (Holland-Belgien); Frk. Herding (Nordsjælland); Alfr. Bramsen (Frankrig); Carl Iversen (Skagen) ... osv.«

»Docent C. Holst tilbringer sin Ferie i Frederiksværk. Praksis passes af Tandlæge Frk. Lindhardt«

Samtidig indeholdt bladet et stigende antal rubrikannoncer om stillinger (Fig. 4), køb/salg af praksis mv.

Store omvæltninger

Årene 1906-1910 bød imidlertid på store omvæltninger for Henrik Stürup personligt og for *Tandlægebladet*.

På generalforsamlingen i Dansk Tandlægeforening den 4. november 1906 var Henrik Stürup blevet valgt som viceformand. Som formand valgtes tandlæge Johan Ludvig Secher, men han nedlagde sit mandat den 13. marts 1907, hvorefter Henrik Stürup blev fungerende formand. På en generalforsamling den 29. aug. 1908 blev Henrik Stürup valgt som formand, men han nedlagde sin mandat dagen efter. Han blev dog atter genvalgt som viceformand den 28. november 1909, med 10 stemmer mod 1, og han bestred denne post frem til 1915, hvor han blev valgt som formand.

To måneder efter at Henrik Stürup var trådt tilbage som formand i 1908, kundgjorde han i oktobernummeret af *Tandlægebladet* overraskende at han trak sig tilbage som redaktør.

Han henviste til den store arbejdsbyrde som var forbundet med at udgive et tidsskrift af denne art, og at der var tale om rent fritidsarbejde. Han nævnte også de vanskeligheder han havde mødt mht. at bevare faste medarbejdere. Nærmest ydmygt takkede han alle der havde vist ham »tillid, overbærenhed og hjælpsomhed«, og han takkede medlemmerne som havde båret over med »lunefulde udgangtider« af hans blade.

Man forstår til fulde hvilken opgave det har været at redigere og publicere et tidsskrift som *Tandlægebladet*, i lange tider med udgivelse hver fjortende dag, ikke mindst når man tager i betragtning at det skete i en periode hvor telefonen kun lige var opfundet, og hvor fotokopieringsmaskiner og e-mail var en fjern fremtidsdrøm.

Med virkning fra *Tandlægebladets* novembernummer 1908 overtog professor Victor Haderup hvervet som redaktør. Professor Carl Christensen udtrykte i samme nummer

en tak til Henrik Stürup for hans arbejde for dels Dansk Tandlægeforening, dels *Tandlægebladet*.

Ved Victor Haderups overtagelse af redaktørposten bibeholdtes betegnelsen *Tandlægebladet*, men det skete nu med tilføjelsen »Dansk Maanedskrift for Tandlæger«.

De begivenheder der ligger til grund for Henrik Stürups valg – og fratræden – som formand og for hans opgivelse af redaktørvirksomheden er dårligt belyst i litteraturen.

Henrik Stürup vender atter tilbage

Victor Haderup redigerede *Tandlægebladet* i godt ét år, men så vendte Henrik Stürup atter engang tilbage.

Baggrunden for beslutningerne er uklar; men Victor Haderup, der var dybt involveret i arbejdet med og for Tandlægeskolen, har formentlig ikke haft overskud til at varetage opgaven på længere sigt. På generalforsamlingen i Dansk Tandlægeforening den 28. nov. 1909 blev – atter en gang – nedsat et udvalg til behandling af spørgsmålet om Dansk Tandlægeforenings medlemsblad. Efter indstilling fra udvalget blev det på møde den 12. dec. besluttet atter engang at indgå overenskomst med Henrik Stürup.

Af kontrakten fremgår at Henrik Stürup fortsat skulle være økonomisk ansvarlig for udgivelsen. Dansk Tandlægeforening skulle betale Henrik Stürup et årligt beløb på »En Krone og halvtreds Øre« per medlem. Bladet skulle hermed tilsendes medlemmer af Dansk Tandlægeforening gratis. Foreningen rådede så over i gennemsnit to tryksider i hvert nummer af bladet. Dansk Tandlægeforening havde i januar 1910 211 medlemmer, hvilket indebar at Henrik Stürup oppebar et tilskud fra Dansk Tandlægeforening til udgivelsen på i alt 316,50 kr. Ikke-medlemmer kunne tegne abonnement, som kostede 2 kr. per kvartal.

Af kontrakten fremgik at bladet skulle »udgives som Ugeblad hver Lørdag«. Der var i kontrakten fastsat skrappe sanktioner ved forsinkelse: »... hvis et Nr. er forsinket mere end en Uge, ifalder der Udgiveren en Bøde på 25 Kr. pr. Uge. Hvis Bladet stander i en Maaned er Overenskomsten brudt og Udgiveren har mistet sin Ret til Foreningens Tilskud for det paagældende Kvartal og Resten af Aaret, og det for Kvartalet erlagte Beløb tilbagebetales«.

»Tandlægebladet« bliver et ugeblad

Samtidig med at Henrik Stürup vendte tilbage som redaktør, skete den afgørende ændring i udgivelsen: *Tandlægebladet* udkom en gang om ugen!

Henrik Stürup redegjorde selv i en leder i nr. 1 for beslutningen. Han skrev: »Da jeg for 13 år siden begyndte at udgive *Tandlægebladet*, tror jeg at jeg greb rigtigt ved at lade det udgå som fjortendagsblad, men jeg tror derimod, at det var et fejlgreb, da jeg i

1905 gik over til månedsbladet. Jeg skulle have gået den modsatte vej; allerede den gang kunde et ugeblad have levet her i landet».

Det var et umådeligt ambitiøst projekt for en enkeltperson, der primært var praktiserende tandlæge, som ene mand at redigere og udgive et ugentligt blad. Arbejdspresset må have været enormt, især når man tager de meget strenge sanktioner i tilfælde af forsinkelse i betragtning. Men det er betegnende for *Henrik Stürups* fighterånd og idealisme at han ikke veg tilbage for at påtage sig opgaven.

Perioden 1911-1920

Henrik Stürup var tilbage, men kun for en kort tid. Det følgende tiår blev præget af turbulens, og bladet fik en stribe af skiftende redaktører. Dertil kom problemer i forbindelse med Første Verdenskrig.

Ernst Haderup (1912)

Henrik Stürups genoptagne virke som redaktør af ugebladet kom kun til at vare ét år. I efteråret indledtes forhandlinger mellem foreningen og *Henrik Stürup*, idet han – nu igen – ønskede at frasige sig opgaven som redaktør. Det skete på en fredelig basis. *Henrik Stürup* anbefalede at Dansk Tandlægeforening selv skulle stå for udgivelsen og selv vælge en redaktør. Han forelagde et budget for udgivelsen af *Tandlægebladet* og tilbød at overdrage bladet kvit og frit til foreningen.

På generalforsamlingen den 26. nov. 1911 anbefalede bestyrelsen at Dansk Tandlægeforening skulle overtage udgivelsen af bladet. Der var dog kun tale om en formalitet, for foreningen skulle stadig være økonomisk uafhængig, men det besluttedes at der skulle ydes et tilskud til redaktøren på 560 kr. årligt.

Som ny redaktør valgtes *Ernst Haderup*, der var søn af professor *Victor Haderup*. Hans (første) funktionsperiode kom kun til at omfatte ét år, men han vendte senere tilbage.

Indhold

Tandlægebladet skiftede i nogen grad stil ved *Ernst Haderups* overtagelse af posten som redaktør. Der kom flere fagvidenskabelige artikler.

Rubrikken »Blink – Vink« med praktiske råd blev genoptaget. Man kunne fx læse flg. råd vedr. ildesmagende koferdam som burde »vaskes« før brugen:

»Hertil bruges bare Sæbe og Vand, dernæst skylles Gummien i klart Vand og dypes til sidst i Vand hvortil lidt godt Mundvand er føjet. Nu hænges det op at tørre.«

Fig. 5. Eksempel på annonce om praksissalg fra *Tandlægebladet* 1918.

Der indførtes en slags leder der hed »Med Spejl og Sonde«. De tandlægestuderende fik endvidere optaget meddelelser om deres foreningsvirksomhed. Der fandt desuden en omfattende debat sted om tandlægernes forhold til tandteknikere og læger med talrige indlæg og »aabne Breve« fra praktiserende tandlæger.

Endelig bragte bladet personlige oplysninger om praksissetablering mv. (Fig. 5) og foreningsmeddelelser, fx

»Københavns Tandlægeforening afholder Nytaarsgilde på Skydebanen... Souper: Kalkun anglaise, Smør, Ost, Selleri, Is, Kaffe, Vin, Cigar, Likør og Drikkepenge: Pris Kr. 5,00«.

Til sammenligning var taksten for en »Tandudtrækning« 1,00 kr., »Tandfyldning alm.« 3,00 kr. og for et »Helsæt« 60,00 kr. Så kan nutidens tandlæger selv sammenligne.

Ernst Haderup i modvind

Allerede ved udgangen af 1912 trak *Ernst Haderup* sig tilbage – i skuffelse og fornærmelse. Han var impliceret i en række personstridigheder (se nærmere i afsnittet »Profiler«).

Hans sårede følelser og skuffede forventninger fremgår af hans afskedsord i *Tandlægebladet* i sept. 1912. Han skrev bl.a. at han manglede »den Begejstringens Ild og Indignationens Glød, af hvilke i hvert Fald den ene er nødvendig for at holde Interessen ved lige ...«. Og videre: »Da jeg gik ind til Redaktionen af *Tandlægebladet*, syntes jeg, at jeg havde en Mission, jeg vilde gerne være en Slags Rengører, havde Haab om at kunne skaffe lidt frisk Luft ind i vore Stuer, som forekom mig let beklumrede. Nu er jeg endda ikke sikker paa at have opnaaet andet end at have skaffet en Del af Beboerne en Snue på Halsen og saa gaar jeg – uden Sorg for Resten, men med Taknemmelighed for den Støtte, som jeg har faaet fra nogle Kanter ...«.

Viggo Andresen (1913)

Posten som redaktør af *Tandlægebladet* blev annonceret ledig i efteråret 1912, og på Dansk Tandlægeforenings generalforsamling den 24. nov. 1912 blev endnu en gang nedsat et udvalg til behandling af »Bladspørgsmaalet« som var den fast anvendte betegnelse.

Udvalget afgav kort efter en betænkning, som indledtes med flg. udtalelse: »Da Udvalget er af den Anskuelse, at Bladets Redaktion i det forløbne Aar ikke har været tilfredsstillende og til Gavn for Standens Interesser, foreslaar det...«

Udvalget anbefalede at »Foreningen overtager den økonomiske Risiko ved Bladet og ansætter en Redaktør der lønnes med en fast aarlig Gage + Provision af det eventuelle Overskud«. Forslaget motiveredes med at »... det sikkert er et uheldigt Princip at den økonomiske Risiko bæres af andre end Ejeren af Bladet«. Udvalget foreslog at bladet fortsat skulle udgives »1 Gang om Ugen«.

Men Dansk Tandlægeforenings ledelse gik imod forslaget med flg. begrundelse: »Da Foreningen mangler de fornødne Midler til at paatage sig Risikoen ved Bladets Udgivelse, ser man sig ikke i Stand til paa dette Punkt at følge Udvalgets Forslag«.

Der var i mellemtiden indledt forhandlinger med tandlæge Viggo Andresen, som var villig til at påtage sig den økonomiske risiko, og der oprettedes kontrakt med Viggo Andresen.

Kontrakten havde flg. mærkelige konstruktion angående ejer- og ansvarsforhold: »Dansk Tandlægeforening der er Udgi-ver og Ejer af Tandlægebladet overdrager fra 1. Jan. 1913 Redaktionen og den forretningsmæssige Ledelse af Tandlægebladet til Tandlæge V. Andresen, der har økonomisk Ansvar og Risiko for Bladet«. If. kontrakten skulle han modtage et tilskud på 3 kr. per medlem. Han havde ret til nettooverskuddet fra bladets drift op til 1.000 kr., og ved højere overskud skulle dette deles med Dansk Tandlægeforening. Bladet skulle fortsat udsendes som ugeblad.

Kort funktionstid for Viggo Andresen

Det er påfaldende at de tre første »store« redaktører i *Tandlægebladets* historie, Henrik Stürup, Ernst Haderup og Viggo Andresen, alle må betegnes som stærke karakterer uden specielle diplomatiske evner (læs nærmere i afsnittet »Profiler«). Også Viggo Andresens tid som redaktør kom til at vare kort tid, to år.

Hans programerklæring i det første nummer af årgang 1913 var ellers positiv og optimistisk. Han ville gerne fremme det faglige indhold og skrev: »Her vil Bladet, saa vidt dets ringe Midler tillader det, bringe Bidrag af danske Tandlæger og dernæst særlig af skandinaviske Forfattere.« Om det foreningsmæssige skrev han: »... et stort Fredens Arbejde foreligger for Bevaring af Standens Frihed og Udvikling af dens Muligheder ved fagligt Fremskridt.« – »Redaktørens Opgave vil altsaa blive at kæmpe for Freden.«

Allerede i efteråret 1914 opsigde han dog kontrakten til ophør ved udgangen af året.

Motiveringen er uklar. Muligvis skyldtes opsigelsen den i det følgende beskrevne økonomiske krise. Men modsætninger i forhold til Dansk Tandlægeforening har formentlig også spillet en rolle, hvilket bl.a. ses af at Viggo Andresen i 1918 begyndte at udgive et konkurrerende tidsskrift (*»Tidsskrift for Tandlæger«*), som omtales senere i afsnittet »Profiler«.

Økonomisk krise (1914)

Ved udbruddet af Første Verdenskrig i 1914 indtraf en økonomisk krise for *Tandlægebladet*, idet en række annoncer som var bekostet af udenlandske firmaer, bortfaldt. I nov. 1914 meddelte Dansk Tandlægeforenings formand at han »paa Redaktørens Anmodning havde suspenderet Bladets regelmæssige Udgivelse, saaledes at Redaktøren kunde lade det udgaa efter eget Skøn. Krigstilstanden havde nemlig medført, at saa godt som alle Annoncørerne havde inddraget deres Annoncer, og da disse var en væsentlig Indtægtskilde for Bladet, vilde det medføre store Udgifter for Redaktøren at udsende Bladet regelmæssigt.«

Man kunne endvidere i bladet læse flg. patetiske kommentar: »Da Krigen lægger sin pansrede Næve sønderknusende paa alt, saavel det aandelige som det materielle Liv vedrørende, stort saavel som smaat, kan det derfor ikke undre, at end ikke Tandlægebladet kan undgaa Trykket. Annoncerne, vor væsentligste Indtægtskilde, er opsagte og dermed er Bladets Eksistens saa truet, at det i hvert Tilfælde ikke kan udgaa regelmæssigt og med de sædvanlige ugentlige Nr.«

Baltzer Andersen (1915)

På generalforsamlingen i Dansk Tandlægeforening den 29. nov. 1914 valgtes tandlæge Baltzer Andersen som ny redaktør. Man vedtog samtidig at foreningsmeddelelser skulle redigeres af en af generalforsamlingen valgt »Tillidsmand«, og til denne post valgtes ingen anden end Henrik Stürup!

Den økonomiske krise forværredes, og de vanskelige økonomiske vilkår førte i 1915 til at Baltzer Andersen trak sig tilbage. Han skrev i *Tandlægebladet* flg.: »Tildels forårsaget ved Krigen var Bladet ved Aarets Begyndelse nærmest bragt til et økonomisk Sammenbrud, idet saa godt som alle de udenlandske og indenlandske Firmaer havde inddraget deres Annoncer...«.

Bogtrykkeriet J. Jørgensen & Co., der de foregående år havde påtaget sig den økonomiske risiko ved trykningen, men som havde oplevet et underskud i 1914, opsigde derfor kontrakten. Resultatet blev at Baltzer Andersen selv måtte overtage driften og dermed hele den økonomiske risiko ved udgivelsen. Han mødte ingen forståelse i Dansk Tandlægeforenings ledelse og så ingen anden udvej end at trække sig tilbage som redaktør med udgangen af 1915.

På Dansk Tandlægeforenings generalforsamling den 28. nov. 1915 betegnede *Henrik Stürup* den nuværende ordning som utilfredsstillende og foreslog endnu en gang at foreningen selv overtog udgivelsen og antog en lønnet redaktør. Endvidere foreslog han at foreningsmeddelelser skulle udskilles fra bladet og sendes direkte til medlemmerne, og kun til medlemmerne. Han mente ikke at omkostningerne til udsendelse af foreningsmeddelelserne ville overstige 400 kr. årligt, og hvis lønnen til redaktøren blev fastsat til 600 kr., ville udgiften for foreningen være ca. 1.000 kr. Forslagene om et selvstændigt meddelelsesblad og om redaktørens løn blev begge vedtaget.

Baltzer Andersen ønskede dog ikke at fortsætte. I et afskedsindlæg den 15. dec. 1915 pegede han på de finansielle problemer og udtrykte bekymring over at *Tandlægebladet* med Dansk Tandlægeforening som udgiver kun ville blive »et Talerør for Bestyrelsens Meninger« og at redaktørens »Selvstændighed og Handlefrihed kunne blive noget problematisk.«

Ernst Haderup (1916)

Der var ingen der frivilligt stillede op til valg som redaktør, og den 1. jan. 1916 stod *Tandlægebladet* uden redaktør. Trods et uheldigt forløb i 1912 med *Ernst Haderup* som redaktør, valgte Dansk Tandlægeforenings formand alligevel at opfordre *Ernst Haderup* til at genindtræde som redaktør, og han erklærede sig villig.

Der oprettedes en kontrakt, if. hvilken han skulle have et vederlag på 600 kr. årligt, samt halvdelen af et eventuelt overskud. Der blev atter skrevet kontrakt med bogtrykkeriet *J. Jørgensen & Co.*, men nu ikke mellem trykkeriet og redaktøren, men mellem dette og Dansk Tandlægeforening.

Det vedtoges at *Tandlægebladet* skulle udgives i det hidtidige format og med mindst to numre månedligt. Allerede i løbet af året blev imidlertid truffet beslutning om at bladet skulle udsendes som »Maanedsbld«. Redaktøren udtrykte tilfredshed hermed og pegede på fordelene ved et øget sideantal per nummer, således at større artikler ikke nødvendigvis måtte deles, som det hidtil ofte havde været tilfældet.

Selvstændigt meddelelsesblad

Som vedtaget på generalforsamlingen den 28. nov. 1915 påbegyndte man fra januar 1916 at udsende »Dansk Tandlægeforenings Meddelelser« uafhængigt af *Tandlægebladet*. Formanden anførte flg.: »Det er naturligvis ikke Hensigten, at disse Meddelelser paa nogen Maade skal konkurrere med Foreningens Tidsskrift. Alt fagligt Stof, Foredrag med tilhørende Diskussioner o.l. hører hjemme i Tandlægebladet.«

Ernst Haderup var som ny redaktør højst utilfreds med ordningen. Han skrev i en leder i januar 1917 med tydelig adresse til *Henrik Stürup* flg. vedr. udskillelsen af foreningsstoffet: »For mig staar det saaledes, at der ved den foretagne Udskillelse af dette Stof er øvet Vold imod Bladet, som staar i øjnefaldende Modstrid med »Voldsmændenes« eller egentlig rigtigere –mandens (*Henrik Stürup*, red.) kendte store Interesse for Foreningen og for Bladet.«

Det lykkedes at opretholde udgivelsen, dog med den ændring at bladet fra 1917 overgik til at være et månedsblad.

To redaktører (1919)

På generalforsamlingen den 9. nov. 1919 besluttedes det at ansætte en medredaktør. *Ernst Haderup* fortsatte som redaktør, og tandlæge *C.H. Langebæk* valgtes som medredaktør. De to redaktører bevilgedes samme årlige honorar på 600 kr.

Fig. 6. Fra artikel i *Tandlægebladet* 1914 om fingersutning. Barnet forsynedes med to »Staaltraadsærmer« overtrukket med stof som hindrede det i at bøje armen og sutte på tommelfingeren.

Fagligt indhold

I tiåret 1911-1920 indeholdt *Tandlægebladet* i stigende omfang videnskabeligt stof, og der begyndte at optræde bog-anmeldelser.

I Fig. 6 er gengivet en illustration fra en artikel om fingersutning fra 1914, og i teksten kunne man læse flg.:

»Som det simpleste og tillige bedste Middel har jeg ladet fremstille et Staaltraadsærme ... overtrukket med Tøj ... Staaltraadsærmerne trækkes over Ærmerne på Natskjorten, eller, hvis det er nødvendigt at bære dem om Dagen, over Klæde-dragten. Barnet har sine Hænder fri og kan gribe fat paa alt ... Disse Ærmer fremstilles af Firmaet M. Pech i Berlin i tre Størrelser, Størrelse I benyttes indtil 3 Aars Alderen, Størrelse II fra tre til syv, og Størrelse III efter det syvende Aar... Vi har kun ladet vore Børn bære Ærmet i ca. 3 Uger. Efter den Tid har de smaa ikke mere suttet; ... de havde aabenbart fuldstændig glemt det.«

Ved et samarbejde mellem Dansk Tandlægeforening og Tandlægeskolen var en efteruddannelse etableret, og bladet indeholdt talrige annoncer om »Fortsættelseskurser«. På den tid spillede Skandinavisk Tandlægeforening en betydelig rolle; møderne havde stor tilslutning, og *Tandlægebladet* indeholdt fyldige referater af møderne og foredragene.

Hvert nummer af bladet havde som regel 2-5 sider med annoncer (Fig. 7).

Standspolitisk stof

Af standspolitisk art fyldte beslutningerne om den nye »Lov om Udøvelse af Tandlægevirksomhed« (1916), som Dansk

Tandlægeforening havde arbejdet for fra 1908, meget.

Af andre emner som var genstand for en hed debat, var oprettelsen af »Sygekassetandklinikker«. I begyndelsen af 1920 oprettedes »De statsanerkendte Sygekassers Tandklinik« i Odense. Der var voldsomme protester fra Dansk Tandlægeforenings medlemmer over denne »Socialisering af Tandlægevirksomheden«, og Henrik Stürup, som fra 1915 til 1921 var formand for Dansk Tandlægeforening, blev udsat for en kraftig kritik. I et debatindlæg kunne fx læses flg. om de offentlige klinikker: »Den Klinik, vi har her i Odense, beskæftiger for Øjeblikket 3 Tandlæger, hvilket Antal sikkert meget hurtigt ønskes fordoblet. Holbæk er altsaa Nr. 2, og derefter vil alle vore andre Købstæder kunne komme i meget hurtig Rækkefølge med de samme tiltalende Institutioner, og samtidig, eller lidt senere, vil forskellige Kredse af Landbosygekasser kunne slutte sig sammen og danne deres Tandklinikker – større eller mindre, alt efter Behovet. Det er en Lavine, som sikkert vil komme til at vokse med utrolig Fart, hvis vi ikke siger Stop i Tide.«

På den ordinære generalforsamling den 14. nov. 1920 vedtoges det at forbyde medlemmer af Dansk Tandlægeforening at tage ansættelse ved »Sygekassetandklinikkerne« (der var nu også oprettet én i Holbæk) som det eneste middel til at komme i forhandling med sygekasserne om indførelse af »Det frie Tandlægevalg«.

Øvrigt stof

Men samtidig fyldte personlige fejder, herunder mellem redaktøren og lærere ved Tandlægeskolen, også særdeles meget. I bladet optoges lange indlæg fra de stridende parter, og referater af domsafsigelser i injuriersager og kommentarer til dommene blev publiceret. (Se i øvrigt afsnittet »Profiler«).

Fig. 7. Annonce fra *Tandlægebladet* 1918 for Colgate tandpasta. Allerede dengang var tandpastaen uden »skadelige Kemikalier« og kunne ikke »roll off the brush«.

Perioden 1921-1930

Efter et turbulent tiår fulgte et nyt med mere stabile forhold for *Tandlægebladet*.

C.H. Langebæk (1921-1922)

I perioden 1920-1921 fungerede C.H. Langebæk som medredaktør sammen med Ernst Haderup. På generalforsamlingen den 6. nov. 1921 valgtes Ernst Haderup til formand for Dansk Tandlægeforening, og han opgav derfor posten som redaktør. C.H. Langebæk valgtes uden modkandidat som eneredaktør for 1922. C.H. Langebæk var på det tidspunkt formand for Københavns Tandlægeforening.

Han lagde ud med at ændre *Tandlægebladets* hoved, idet han indføjede et billede af den hellige Apollonia.

På generalforsamlingen den 5. nov. 1922 genopstillede C.H. Langebæk, men samtidig blev Chr. Jacobsen foreslået som ny redaktør af Jens Rosthøj. En begrundelse var at »Sygekassesagen« (se tidl.) havde været ufuldstændigt behandlet i *Tandlægebladet* i det forløbne år. Ved afstemningen fik Chr. Jacobsen, Odense, 23 stemmer, mens C.H. Langebæk fik 15.

Det opfattedes som et uretfærdigt nederlag af C.H. Langebæk der i *Tandlægebladet* skrev: »Med sorg forlader jeg den Stilting, der saa kort en Tid har været mig betroet og som jeg havde haabet med Tiden skulle blive til Glæde og Tilfredshed for alle Parter. Med endnu større Sorg – ja med Hjertesorg – har jeg set, at mine Kolleger har vurderet mit Arbejde i Foreningens Tjeneste saa lavt, at man ikke ønskede det fortsat, og der er da kun tilbage for mig at udtale Haabet og Ønsket om, at man vil blive mere tilfreds med den nye Redaktør...«.

Ændring af lovene

På Dansk Tandlægeforenings ordinære generalforsamling den 5. nov. 1922 vedtoges flere lovændringer vedr. *Tandlægebladet*. De kom i hovedtrækkene til at gælde frem til 2003, idet bladet nu skulle »redigeres af en eller flere af den ordinære Generalforsamling valgte Redaktører«. Valget skulle ske »for et Aar ad Gangen«.

Christian Jacobsen (1923)

Med valget af Chr. Jacobsen som redaktør i 1922 indledtes en rolig periode i *Tandlægebladets* hidtil urolige historie. I sin leder ved overtagelsen skrev han bl.a.: »Det er min Opfattelse, at *Tandlægebladet* ogsaa i Forholdet til disse Opgaver... har sin Mission, og ved sin særlige Egenskab som Budbringer til alle Medlemmer har sine betydelige Muligheder for at kunne tjene fælles Formaal, sine Betingelser for gennem saglig Drøftelse og Kritik at kunne bidrage til at løse Spørgsmål af Betydning for Standen som Helhed ...«.

Lønnet sekretær i Dansk Tandlægeforening

I 1925 vedtoges på Dansk Tandlægeforenings ordinære generalforsamling den 8. nov. en lovændring der fik indflydelse på *Tandlægebladet*. Foreningen ansatte en lønnet sekretær, der tillige skulle være foreningens kasserer og forretningsfører. *Tandlægebladet* skulle fortsat redigeres af en af generalforsamlingen for ét år ad gangen valgt redaktør, men foreningsstoffet (»Meddelelser fra Dansk Tandlægeforenings Sekretariat«) skulle redigeres af sekretæren. Den første sekretær var tandlæge Frits Orth, der senere »avancerede« til »Kontorchef«.

Maskinskrevne manuskripter

»For at begrænse Udgiften til Korrekturrettelser« henstilledes det i 1926 til »de ærede Forfattere« at manuskripter til *Tandlægebladet* indleveredes »maskinskrevne«. Endvidere blev gjort opmærksom på at »andre Rettelser end Trykfejl maa betales af Forfatteren selv.«

Annoncer

I begyndelsen af 1920'erne indeholdt hvert nummer af *Tandlægebladet* i gennemsnit 10 annoncerider. Da Chr. Jacobsen tiltrådte som redaktør i 1923, skete imidlertid en meget bemærkelsesværdig ændring: Firmaannoncerne forsvandt! I en periode på 42 år var *Tandlægebladet* totalt blottet for firmaannoncer. Først fra 1965 begyndte der, i beskedent omfang, at optræde annoncer igen.

Det var en meget mystisk disposition, når det betænkes at det tidligere (bl.a. under Første Verdenskrig) var fremhævet at annoncerne var en vigtig økonomisk forudsætning for bladets udgivelse.

Det er ikke lykkedes forfatteren at finde kildemateriale der belyser hvilke overvejelser og forslag der lå bag denne ændring.

Fagligt indhold

Tandlægebladets indhold i tiåret 1921-1930 ændredes ikke meget i forhold til det foregående tiår. Der bragtes fortsat artikler om faglige og fagvidenskabelige emner og fyldige referater af faglige foredrag. Endvidere indførtes gengivelse af indholdsfortegnelser for internationale tidsskrifter så tandlægerne kunne følge med i den internationale litteratur.

Mange artikler var koncentreret om tekniske emner, fx brokonstruktioner, støbe- og aftryksteknikker mv. I Fig. 8 vises en illustration fra *Tandlægebladet* 1927 visende den overbevisende effekt af anatomiske aftryk på helprotesers retention.

Men der forekom også mange artikler om patologiske,

diagnostiske og terapeutiske forhold. Artiklerne blev mere og mere »videnskabelige«, men samtidig omfangsrige. En artikel af professor Max Melchior om »Tænder og Trigeminalneuralgi« fyldte fx 43 sider, fulgt af en litteraturliste på 5½ side.

Kurser og kongresser

Kursusaktiviteten var omfattende, og der indgik dels annonceringer, dels referater af kurser.

I 1927 afholdtes FDI's kongres i København, og den var selvklaart genstand for en indgående omtale.

»Sygekassesagen«

På det fagpolitiske område prægedes tiåret af »Sygekassesagen«. Der var indledt en blokade fra Dansk Tandlægeforenings side af »Sygekassetandklinikkerne« i Odense og Holbæk (se tidl.), og der fulgte nu en serie vanskelige forhandlinger med sygekasserne om en overenskomst, som i 1922 endte med den skelsættende første overenskomst mellem Dansk Tandlægeforening og Sygekasserne. For hvert medlem betalte sygekassen et fast årligt honorar på 2 kr. 40 øre, og patienterne betalte selv et reduceret beløb for hver behandling, fx 1 kr. for en fyldning, 1 kr. for en tandrensning, 1 kr. for en rodbehandling og 50 øre for en tandudtrækning.

Men dette var kun indledningen til en næsten endeløs række af tovtværkerier om tolkninger af overenskomsten og om justeringer. »Sygekassetandklinikkerne« i Odense og Holbæk fortsatte nogle år endnu, og der var vedvarende konflikter med de praktiserende tandlæger. Efterhånden cementeredes dog »det frie Tandlægevalg«, og taksterne blev de samme på »Sygekassetandklinikkerne« som hos de praktiserende tandlæger. Men Dansk Tandlægeforenings kredse måtte slutte individuelle overenskomster med de lokale sygekasser, og tilskuddene var forskellige; forholdene var derfor kaotiske. Ved udgangen af 1922 havde sygekasser med tilsammen 165.000 medlemmer en kontrakt om tandbehandling, men visse med frit tandlægevalg og andre med adgang til et begrænset antal tandlæger med kontrakt. Tilskuddene varierede fra sygekasse til sygekasse, og visse ydede kun tilskud til fx tandudtrækning.

Der var generelt stor utilfredshed blandt tandlægerne med samarbejdet med sygekasserne. I en kommentar i *Tandlægebladet* 1923 kunne læses: »Der er nu forløbet ca. fem Fjerdingaar siden Rædselsoverenskomsten mellem Sygekasserne og Tandlægerne blev til Virkelighed, og det er allerede muligt at danne sig et Billede af de »Velsignelser« den Kontrakt har ladet dale ned over vore Hoveder.«

Men en overenskomst med sygekasserne var ikke til at

Fig. 8. Illustration fra faglig artikel af Professor Alfred Kantorowicz om »Sugeaftryk« ved fremstilling af helproteser. Retentionen dokumenteres ved en lodret Trækbelastning i Præmolarregionen af 5 kg.«

komme udenom. I 1923 kunne der i *Tandlægebladet* læses en udtalelse fra sygekasserne: »En Ting kan vi imidlertid alle være enige om, og det er, at for Sygekassemedlemmerne, der nu saa godt som overalt har indset hvilket Gode, Tandbehandling gennem Sygekasserne er, har det sin store Interesse, at de to Organisationer... maa finde hinanden og tilslut opnaa en Overenskomst, som alle Parter kan være tilfreds med.«

Slagsmålene fortsatte imidlertid. I 1924 indledtes en ny blokade mod »Sygekassetandklinikkerne« i Odense og Holbæk. Den nye generelle kontrakt med sygekasserne blev kun vedtaget med 30 stemmer for, 22 imod og 4 blanke på Dansk Tandlægeforenings generalforsamling. Foreningen oprettede et særligt udvalg til varetægelse af sager med sygekasserne og kontorchef Frits Orth blev »D.T.F.s konsulent i Sygekassesager«.

I 1927 ekskluderede Dansk Tandlægeforening et af sine medlemmer for at have overtrådt den kollegiale vedtægt og have taget ansættelse på »Sygekassernes Tandklinik« i Odense.

Reklamerings

Et andet tema som var genstand for debat i *Tandlægebladet* var spørgsmålet om tandlægenes adgang til reklamerings. I 1922 kunne man læse et debatindlæg af *Chr. Therkelsen* omhandlerende reklamerings. Han skrev bl.a. at de »smagløse Reklameskilte... og Annoncer« efter »min Mening trykker vor Stand ned i et Niveau, hvor den – efter de fortjenstfulde og videnskabeligt anseelige Arbejder, Tandlæger i maalbevidst Stræben i den sidste Menneskealder har lagt for Dagen – langt fra hører hjemme.«

Der fulgte en heftig debat, og spørgsmålet blev taget op på generalforsamlingen i 1923. I 1924 skrev *Henrik Balslev*: »Er Skilte ikke et af Symptomerne på Kræmmersaad? Lad os være ærlige og tilstaa jo. Skilte smager af Geschæft.«

I 1928 skrev formand for Københavns Tandlægeforening *Aage Th. Kiær* vedr. telefonbogens annoncer at »Tandlægerne snarere maa betragtes som reklamerende Forretningsmænd, end alvorlige Udøvere af Tandlægevidenskaben«, og at »det er ubehageligt for os, thi vi fortjener ikke at den oplyste Klasse faar et saadan Indtryk af os.« – Og han sluttede: »Lad os haabe, at vi til næste Aar vil faa en Telefonbog, vi kan være bekendt...«

Tandlægenes indkomstforhold

Om datidens tandlæger var »Kræmmere« eller dygtige forretningsfolk kan diskuteres. I 1926 kunne man i *Tandlægebladet* læse en oversigt over tandlægenes årsindkomster. De fleste tjente mellem 5.000 og 7.000 kr. Fire tandlæger nåede op på en årsindkomst på over 30.000 kr. Gennemsnitsindkomsten var 9.750 kr.; til sammenligning var den 14.500 kr. for de praktiserende læger.

En kongresrejse til Philadelphia med oceandamper frem og tilbage annonceredes i *Tandlægebladet* 1926 til 2.745 kr., dvs. over et kvart års indtjening for en gennemsnitstandlæge.

»Huspoet«

Dansk Tandlægeforening og dermed *Tandlægebladet* havde gennem mange år en »huspoet«, tandlæge *Hans Ebberup*, som skrev kantater til festlige sammenkomster og digte ved fx nekrologer i *Tandlægebladet*.

Versekunsten og den højtidelige stil illustreres ved et eksempel fra 1926 efter professor *Victor Blochs* død:

»Han ville sprede Taagen
ved ærlig Granskerflid
og holdt en Ungdom vaagen
med lysende Id«

Censur i »Tandlægebladet«

En verserende sag mellem overtandlæge *Karl Bloch-Jørgen-*

sen (se senere i afsnittet »Profiler«) indebar en debat om censur i *Tandlægebladet*. Dansk Tandlægeforenings formand, *Aage Th. Kiær*, udtalte på foreningens generalforsamling i 1930 at der i det forløbne år i *Tandlægebladet* havde »været ført adskillige Debatter, som uden Skade kunne have været udeladt.« Og han fortsatte: »Mener Generalforsamlingen, at det var et Forsøg værd at indføre en strengere Censur, vil Hovedbestyrelsen hilse den med Glæde.« Det kaldte den gamle kæmpe, *Henrik Stürup*, frem som udtalte om »Truslen om Censur overfor Tandlægebladet« at man skulle værne om at »Tandlægebladet ikke bliver et Foreningsorgan alene; det skal være et Standsorgan, D.T.F.s Medlemmers Organ. Redaktørerne bør være 1. Instans, og kun i Tilfælde af Uenighed mellem Indsendere og Redaktører skal Hovedbestyrelsen gribe ind.«

Perioden 1931-1940

Helge Schou (1934)

Efter at *Chr. Jacobsen* havde været redaktør i 11 år valgtes i 1934 ny redaktør. Det var kun hændt en enkelt gang tidligere i *Tandlægebladets* historie at der havde været kampvalg om redaktørposten. Det var i 1922 da *Chr. Jacobsen* selv blev valgt. Men nu skete det altså igen.

På Dansk Tandlægeforenings ordinære generalforsamling den 4. nov. 1934 opstilledes to kandidater: 1) *Helge Schou* (foreslået af *C.H. Langebæk*) og 2) den siddende redaktør, *Chr. Jacobsen* (foreslået af *Ernst Haderup*). Ved afstemningen fik de to kandidater lige mange stemmer. Der foretoges derefter lodtrækning, som blev vundet af *Helge Schou*.

Helge Schou forelagde i januar 1935 et program for bladets indhold. Det skulle – næsten som i dag – indeholde fagvidenskabelige artikler, emner for praksis, en spørgerubrik, anmeldelser af tidsskriftartikler og faglitteratur samt i enkelte tilfælde oversættelse af værdifulde udenlandske artikler. Han indførte desuden at alle danske artikler skulle forsynes med et engelsk resumé.

Konflikt

Få måneder efter *Helge Schous* overtagelse af redaktørposten opstod imidlertid en alvorlig konflikt mellem ham og hovedbestyrelsen. Af faglige grunde havde han afvist en »artikel« af tandlæge *A. Petri*. Denne ankede beslutningen, og Hovedbestyrelsen valgte at publicere »artiklen« uden om redaktøren. *Helge Schou*, som følte sig desavoueret, fandt sagen så principiel at han valgte i protest at nedlægge sit hverv med øjeblikkeligt varsel. På et møde den 27. okt. konstituerede hovedbestyrelsen den tidligere redaktør, *Chr. Jacobsen*, som redaktør for den tilbageværende del af året.

Læs nærmere om sagen og det nærmere forløb i afsnittet »Profiler«.

Genvalg af Helge Schou (1935)

På den efterfølgende generalforsamling foreslog hovedbestyrelsen valg af *Chr. Jacobsen*, men *Helge Schou* blev atter foreslået af *C.H. Langebæk* og valgt med 43 stemmer mod *Chr. Jacobsens* (kun) 41.

Trods det dårlige arbejdsklima genoptog *Helge Schou* arbejdet som redaktør, og han blev yderligere genvalgt på generalforsamlingen den 8. nov. 1936 uden modkandidat.

Eigil E. Faber (1937)

I 1937 genopstillede *Helge Schou* ikke, men der opstilledes to kandidater, tandlægerne *Holger Glahn* og *Eigil E. Faber*. *Ernst Haderup* anbefalede valg af *Holger Glahn*, mens han beskrev *Eigild E. Faber* som »et ubeskrevet Blad«. Ved en skriftlig afstemning fik *Eigild E. Faber* 64 stemmer, og *Holger Glahn* 41, hvorefter *Eigild E. Faber* var ny redaktør.

I 1938 genvalgtes *Eigild E. Faber* uden modkandidater, og han valgtes ved de følgende generalforsamlinger frem til 1947.

Ved valget i 1938 takkede han for valget og fremsatte samtidig en anmodning som alle følgende redaktører har gentaget ved utallige lejligheder. Han udtalte at han »kunne ønske, at mange flere vilde bidrage med mere Stof, stort saavel som smaat; jeg vil gerne have »*Fra Praxis*« yderligere uddybet.«

De tandlægestuderende

I 1931 oprettede Københavns Tandlægeforening en »Junior Sektion«, hvor de studerende på Tandlægeskolens ældste hold blev optaget som ikke-betalende medlemmer, og de fik samtidig tilsendt *Tandlægebladet* gratis.

Fagligt indhold

I tiåret 1931-1940 publiceredes fortsat løbende videnskabelige artikler (Fig. 9). Aktuelle emner der gav anledning til talrige artikler, var bl.a. »*Diathermi*«, som anbefalede til fx rodbehandling. Artiklerne var ofte lange i forhold til nutidige, fx 31 sider omhandlende »*Alveolefraktur*« af professor *Max Melchior* (1932; 36: 149-181), og 51 sider om »*Balanceret Artikulation*« af *Gösta Lindblom* (1933; 37: 71-122).

Indholdet blev i *Helge Schous* tid systematiseret. Indholdsfortegnelsen var inddelt efter emner: »*Elementær Tandlægekunst*«, »*Elementær Proteselære*«, »*Speciel Kirurgi*« osv.

Sidst i 1930'erne begyndte *P.O. Pedersens* artikler om Grønlandernes tandforhold, der senere skulle danne grundlaget for han disputats, at dukke op.

Fig. 9. Kæbefrakturbehandling anno 1932.

»Sygekassesagen«

Forhandlingerne med sygekasserne, dels mht. kontrakter, dels mht. kontraktens fortolkning, var uden sammenligning det emne som optog hovedbestyrelsens tid mest, og alt blev udførligt refereret i *Tandlægebladet*.

Sygekasserne ønskede fortsat at oprette flere »*Sygekasse-klinikker*«. I 1932 planlagde »*De samvirkende statsanerkendte Sygekasser i Aalborg*« at oprette en klinik i byen. Sygekasseformanden, »*Fiskehandler L.P. Lund*«, tilbød i brev til Hovedbestyrelsen at lønforholdet ville »*blive det samme som i Holbæk og Odense*«, men blev afvist af Dansk Tandlægeforenings formand for »*Sygekasseudvalget*«. Oprettelsen blev imidlertid en realitet og efter nogle års forløb var der oprettet »*Sygekassetandklinikker*« i fire byer: Holbæk, Slagelse, Odense og Aalborg.

»*Sygekassetandlægerne*«, som efterhånden omfattede en større gruppe af tandlæger, forsøgte at få dannet deres egen forening og at blive anerkendt som kredsforening under Dansk Tandlægeforening. Der opstod en »åben krig« mellem de tandlæger der var ansat ved »*Sygekassetandklinikkerne*« og de privatpraktiserende tandlæger. Man skændtes bravt om fordeling af patienter, takster og behandlingskrav. På de privatpraktiserende tandlægers vegne skrev *A.E. Christensen* i *Tandlægebladet*: »*Vi kan jo ikke være blinde for,*

at Sygekassetandkliniktanken indenfor Sygekasserne griber mere og mere om sig; vi ser den ene Sygekasseklinik efter den anden bliver oprettet rundt i Landet, og som De vil se af den største københavnske Sygekasse »Fremtiden«s Aarsberetning... er det nu ikke alene er i Provinsbyerne, men ogsaa her i København, der paatænkes Oprettelse af Sygekassetandklinikker.«

Det blev i 1936 indføjet i Dansk Tandlægeforenings kollegiale vedtægt at »intet Medlem af D.T.F. maa søge Stilling som Tandlæge under Stat eller Kommune, ved en Sygekasseklinik... forinden de ved henvendelse til D.T.F.'s Sekretariat har forvisset sig om at... Betingelserne er blevet godkendt af Hovedbestyrelsen.«

I 1937 skærpedes konflikten, og Dansk Tandlægeforening opsigde alle aftaler med sygekasserne. På Dansk Tandlægeforenings generalforsamling 1937 udtalte formanden, tandlæge Valdemar Jensen: »Sygekassetandklinikkerne maa fjernes alene af den Grund, at Klinikkerne fra deres Begyndelse og senere i stigende Grad har været en Hindring for et tilfredsstillende Samarbejde mellem Sygekasser og Tandlæger.« – »Det er ganske udelukket at Behandlingen bliver bedre end hos privat praktiserende Tandlæger ...«. Og han fremsatte som sit »urokkelige Standpunkt': »Hellere ingen Overenskomst med Sygekasserne end Sygekassetandklinikker«.

I 1938 blev dog indgået en langsigtet aftale med Sygekasserne, og der skete en ligestilling mellem taksterne på »Sygekassetandklinikkerne« og hos de privat praktiserende tandlæger. Af landets ca. 1.500 sygekasser havde ca. 1.100 kontrakt med Dansk Tandlægeforening.

Reklamerings

Emnet reklamerings og skiltning optog fortsat kollegerne. I 1936 opstod en intern konflikt idet Københavns Tandlægeforening fik vedtaget at der skulle gælde »personlig Frihed« for tandlægerne mht. at skilte. Dansk Tandlægeforening havde imidlertid vedtaget at »Medlemmerne maa til Skiltning kun anvende Gadetavler, hvis samlede Størrelse ikke maa overskride $\frac{1}{4}$ m² ...«.

Calcin tandpastaen

På Dansk Tandlægeforenings ordinære generalforsamling i 1932 blev nedsat et »Tandpastaudvalg« mhp. at få fremstillet en optimal tandpasta som alle tandlæger kunne bakke op om. Der blev truffet en aftale med A/S Medicinalco om fremstilling, og efter et langt forarbejde kunne man i 1938 sende den nye tandpasta, som døbtes »Calcin«, på markedet.

I *Tandlægebladet* bragtes adskillige opfordringer til kollegerne om at anbefale tandpastaen til deres patienter og dermed fremme salget.

Foreningsstof

Der var faste rubrikker med foreningsmeddelelser, kursus-

annonceringer, navnestof mv. og meddelelser om stillinger under »Dansk Tandlægeforenings Bureau«.

Generalforsamlingerne blev udførligt refereret. I 1934 fyldte referatet fra Dansk Tandlægeforenings ordinære generalforsamling således 55 sider. Sideantallet varierede stærkt. I de numre hvor der var kredsforeningsreferater kunne *Tandlægebladet* komme op på 158 sider (fx oktober 1936). Det skyldtes bl.a. at alle de mundtligt aflagte beretninger blev gengivet i deres helhed i bladet.

Mht. prispolitikken stod i 1931 flg. at læse i *Tandlægebladet*: »Det henstilles til Tandlægerne i 3. Kreds på Tro og Love at følge den vedtagne Takst og i intet Tilfælde gaa under denne, naar ikke særlig Ubemidlethed hos Patienten taler derfor.« Blandt priserne kan nævnes: »Tandudtrækning, 1. Tand: 3,00 Kr.«, »Lokalbedøvelse: 3,00 Kr.«, »Tandfyldning i Amalgam uden Underlag: 6,00 Kr.«, »Helsæt: 115,00 Kr.«.

Øvrigt stof

Der var den gang også plads til meddelelser som flg.:

»Advarsel

Politet anmoder os om at advare mod en Plattenslager, der i den sidste Tid har besøgt forskellige københavnske Tandlæger. Det er en ca. 30-aarig Mand, uden Tænder i Overmundten, der angiver at skulle have Protease og ønsker at træffe Aftale desangaaende. Samtidig forsøger han at laane et Beløb på 10-20 Kr., for at kunne rejse til en Begravelse i Provinsen, og lover at tilbagebetale Pengene, naar han kommer hjem og paabegynder Behandlingen. Det er i flere Tilfælde lykkedes ham at opnaa mindre Beløb.«

Perioden 1941-1950

Finn Lange (1947)

I 1946 meddelte Eigild E. Faber at han ikke mere kunne afse tid til at redigere *Tandlægebladet*, og hovedbestyrelsen opfordrede tandlæger der kunne tænke sig at overtage redaktørposten, om at give sig til kende.

Fra januar 1947 blev redaktionen overtaget af tandlæge Finn Lange. Pga. trykkeristrejke kunne referat fra Generalforsamlingen ikke udsendes, og der er derfor ikke adgang til kilder vedr. valget af Finn Lange. Han indførte at den faglige del og den standspolitiske del af *Tandlægebladet* blev adskilt og pagineret forskelligt.

Besættelsestiden

På trods af den tyske besættelse og dens virkninger lykkedes det at opretholde en regelmæssig udgivelse af *Tandlæge-*

bladet i hele besættelsesperioden. Papirkvaliteten var ringe i den sidste tid, men omfanget af bladet reduceredes ikke.

Den tyske besættelse af Danmark kom på flere måder til at præge *Tandlægebladet*, og der bragtes mange meddelelser der havde relation til besættelsen af Danmark og til krigen i Europa.

Man kunne fx i 1941 læse en meddelelse om at Dansk Tandlægeforening havde »skænket en kæbeortopædisk Udrustning til Dansk Røde Kors' Finlands Ambulance«.

Samme år bragtes et referat af en »Studierejse« som professor E. Budtz-Jørgensen havde foretaget til tyske krigslazaretter.

I 1942 kunne man læse flg. »Dementi« fra en tandlæge: »I Anledning af at det er kommet mig for Øre, at det er blevet paastaet, at jeg skulle have Tilknytning til et bestemt yderliggaaende politisk Parti, skal jeg hermed paa det bestemteste dementere dette Rygte.«

Gennem hele besættelsestiden bragtes meddelelser om rationering af sæbe, gas, elektricitet, guld mv.

Nationalfølelsen kom til udtryk ved at man hvert år ved Dansk Tandlægeforenings ordinære generalforsamling afsendte et telegram til Hans Majestæt Chr. X. I 1943 var teksten: »Danske Tandlæger, samlet i Ingeniørhuset til Dansk Tandlægeforenings Generalforsamling på Foreningens 70-Aars Dag beder Deres Majestæt modtage vor Hilsen og vor Tak. Vi længes mod den Dag, da Flagene i vort Land gaar til Tops for vor Konge og for vort Lands Selvstændighed. Paa Dansk Tandlægeforenings Vegne – Allerunderdanigst Kai O. Mehlsen/Frits Orth«.

Dansk Tandlægeforening havde ellers allerede den 18. juni 1940 truffet overenskomst med Værnemagten om »Tandlægebehandling af Medlemmer af den tyske Værnemagt i Danmark«. Det hævdedes senere at taksterne var fastsat så lave at de ikke kunne friste tandlægerne til at etablere et nærmere samarbejde med Værnemagten.

Efterkrigstiden

I *Tandlægebladets* juninummer 1945 refereredes formandens velkomst ved det første hovedbestyrelsesmøde efter befrielsen. Han udtalte: »Med brændende Længsel saa vi frem til Dagen, da vort Land atter skulde genvinde sin Frihed og Selvstændighed. Tvivl om, at denne gyldne Dag ville komme, har vi ikke næret, men stor Ængstelse for, hvorledes det jernhaarde Nazi-Kvælertag skulde afvikles, maatte raade hos alle. Og saa skete det næsten ufattelige – som et Mirakel maa vi fornemme det – at Frihedsdagen oprandt, uden at vort Land var blevet Offer for Krigens ubarmhjertige Gru og Ødelæggelse.« Herefter omtalte han »de store Prøvelser« som bornholmerne måtte gennemgå, og hovedbestyrelsen vedtog at yde 5.000 kr. til »Bornholm-Indsamlingen«.

Behandling af »Allierede« og flygtninge

Der udstedtes hurtigt vejledning vedr. »Læge- og Tandlægebehandling af Allierede Styrker i Danmark«, og allerede i april 1945 modtog Dansk Tandlægeforenings medlemmer en – måske etisk problematisk – vejledning fra hovedbestyrel-

Fig. 10. Dansk Tandlægeforenings kontor som det så ud i 1948. Foruden kontorchef Frits Orth bestod personalet af fire kontorister og en bogholder. (Billedet er fra Leif Marvitz' serie i *Tandlægebladet* 1987).

sen vedr. behandling af de tusinder af civile flygtninge som var kommet til Danmark i krigens sidste måneder. Den lød: »Paa given Foranledning skal vi gøre opmærksom paa, at den tidligere udsendte Aftale mellem Dansk Tandlægeforening og den tyske Sygekasse ikke gælder for tyske Flygtninge.« Herefter fulgte den klare – senere kritiserede udmelding: »Tandlægerne har ingen Pligt til at behandle Udlændinge« med tilføjelsen »I givet Tilfælde maa en Tandlæge handle, som han føler sig nødsaget til.« Og – tilføjedes det: »... blandt andet paa Grund af de knappe Lagre af Materialer og paa Grund af Restriktionerne skal Tilladelse fra Udenrigsministeriet indhentes, inden Behandling af Udlændinge paabegyndes.«

»Udrensningen«

I tidens ånd nedsatte hovedbestyrelsen allerede den 29. juni 1945 et udvalg »til Undersøgelse af Tandlægernes nationale Forhold under Besættelsen.«

Den alvorligste dom vedrørte tandlæge Charles Berman Knudsen, som ved de almindelige domstole fik en dom på fem års fængsel og »Tab af almen Tillid for bestandig« for sit samarbejde med besættelsesmagten. Udvalget endte med at behandle 29 sager. Sagbehandlingen medførte at fire tandlæger ekskluderedes af Dansk Tandlægeforening, og tre fortabte retten til at opnå tillidsposter i Dansk Tandlægeforening. I enkelte øvrige tilfælde tildeltes misbilligelser.

Anklagerne gik i ét tilfælde ud på at vedkommende kollega »havde haft flere hundredre tyske Soldater som Patienter« og at »der i Venteværket havde været fremlagt et stort Antal tyske Propagandatidsskrifter.« Overvoldgiftsrettens fastslog at vedkommende havde »skadet sin Stands Anseelse og Interesser i en Grad, som gør ham uegnet til at være Medlem af Dansk Tandlægeforening.«

Også Tandlægebladets tidligere redaktør, Chr. Jacobsen, hørte til de anklagede. Der henvises til nærmere omtale i afsnittet »Profiler«.

Guldrationiseringen varede til ind i 1950'erne, og der bragtes i næsten hvert nummer af Tandlægebladet bekendtgørelse af hvilke »Kuponer« der var »frigivet« til indkøb af guld.

Fagligt indhold

Strømmen af artikler om de grønlandske eskimoers tandforhold fra P.O. Pedersen fortsatte. Han publicerede endvidere omfattende epidemiologiske undersøgelser om fx børns tandforhold. Der sås rækker af fagspecifikke artikler om kliniske emner, fx E. Leth-Espensens artikler om »Sugeaftryk til Underkæbeproteser«.

»Kunststoffer«

I 1943 vakte en ny slags »Kunststof«, markedsført under

navne som fx Palapont og Dentacryl, stor opmærksomhed i tandlægekredse. Dansk Tandlægeforening fik civilingeniør C.E. Boesen på Tandlægehøjskolens kemiske afdeling til at undersøge Palaponts slidstyrke, og han fastslog at det nye kunststof ville slides 2,5 gange mere/hurtigere end porcelæn. Materialerne og resultaterne af undersøgelsen blev mødt med stor skepsis. Tandlæge Find Gormsen skrev bl.a. i Tandlægebladet: »I Løbet af kortere eller længere Tid vil Kronerne paa Grund af det stærke Slid komme i Underokklusion med den kedelige Følge, at Tyggetrykket overføres til de resterende intakte Tænder eller Tænder forsynet med Guld kroner eller Metalfyldninger.« I de følgende måneder og år annonceredes dog talrige kurser i »Kunststofarbejder« og »Acrylstof«.

Bodil Schmidt-Nielsen

Ligeledes fremkom i 1944 nogle af de første videnskabelige artikler fra Bodil Schmidt-Nielsen, datter af Nobelpristageren August Krogh, tidligere lærer ved Tandlægeskolen. Bodil Schmidt-Nielsen blev senere, i en alder af kun 27 år, Danmarks første dr.odont.

Øvrige emner

I 1946 publiceredes en – dengang – epokegørende artikel af tandlæge Find Gormsen om »Penicillinets Anvendelse inden for Odontologien.«

Endelig begyndte dansk odontologis senere betydeligste skikkelse, J.J. Pindborg, at dukke op som forfatter og boganmelder.

Foreningsanliggender

Personalia og det foreningspolitiske stof redigeredes på forbilledlig vis af Dansk Tandlægeforenings kontorchef, Frits Orth, i sektionen »Fagligt og socialt«.

Kontorchef Frits Orth residerede i Dansk Tandlægeforenings kontor som var beliggende i Vester Voldgade 87. Personalet omfattede fire kontorister og en bogholder (Fig. 10).

Sygekasserne

Overenskomster med sygekasserne var fortsat et stor emne. Det »lykkedes« efterhånden at få nedlagt »Sygekasetandklinikkerne«; i 1941 var den kun én tilbage (i Odense). Klinikken i Holbæk havde måttet træde i likvidation pga. et underskud i 1940 på 23.000 kr.

Calcin tandpastaen

Der førtes fortsat en ihærdig kampagne i Tandlægebladet for at få tandlægerne til at anbefale patienterne at bruge Calcin tandpasta. I hvert eneste nummer af Tandlægebladet var der omtale af tandpastaen. I 1942 stod fx:

»Ogsaa De, kære Kollega, bør blive Calcinist«. – »... fordi De ved at propagere for Calcinismen støtter Dansk Tandlægeforenings Arbejde og skaffer Midler til Tandpastafonden og muliggør Udførelsen af videnskabelige Arbejder indenfor Odontologien.. Sign. J.J. Holst (red. professor).

I 1942 modtog Dansk Tandlægeforening 11.000 kr. fra Medicinalco A/S, og i 1949 var formuen, ud af hvilken der udbetaltes årlige forskningslegater, steget til 62.000 kr.

Reklamerings

Diskussionen om reklamerings (se tidl.) blussede op igen. I 1944 skrev tandlæge F. Friberg Nielsen at »Udvidelsen af Studieplanen ved Danmarks Tandlægehøjskole, dennes Ret til at tildele den odontologiske Doktorgrad, den nylig oprettede Hospitalsafdeling i Tilknytning til Højskolens kirurgiske Afdeling, samt de nye Bestemmelser angaaende Tandlægers udvidede Ret til Receptskrivning eksempelvis kan opfattes som fuldgældige Udtryk for, at Tandlægestanden efterhaanden har fundet sin naturlige Plads mellem de øvrige Udøvere af Lægekunst...«. Og han fortsatte at »saa har vi sandelig ogsaa en moralsk Pligt til at fremtræde paa en værdig Maade, der er forenelig med almindelig Læge-Etik.«

Særnumre/festskrifter

Gennem en årrække benyttede man jubilæer, runde fødselsdage mv. som anledning til at udgive, ofte ganske omfangsrige, særudgaver af *Tandlægebladet*. I tiåret 1941-1950 publiceredes fire store fest-/mindeskrifter.

Tandlægeskolen i Universitetsparken

I april 1941 udkom *Tandlægebladet* som et festskrift i anledning af indvielsen af Danmarks Tandlægehøjskole den 29. april 1941. Skriftet redigeredes af *Tandlægebladets* redaktør Eigild E. Faber. Det var på 281 sider og indeholdt foruden et historisk tilbageblik og omtale af den nye skole tillige faglige artikler fra Tandlægeskolens afdelinger.

Professor Chr. Holst – 80 år

I 1944 udsendtes novemhernummeret af *Tandlægebladet* som et festskrift i anledning af professor Chr. Holsts 80-årsfødselsdag. Omfanget var på 161 sider. Chr. Holst havde ydet en banebrydende indsats ved i slutningen af 1890'erne at have »skabt« faget »Tandsygdomslære«, og han virkede som lærer/professor ved Tandlægeskolen til 1930.

Rektor, professor E. Budtz-Jørgensen

Martsnummeret af årgang 1946 blev et 125 langt mindeskrift for rektor, professor E. Budtz-Jørgensen, der døde efter en trafikulykke i 1945 i en alder af 69 år. Han var lærer/

professor ved Tandlægeskolen fra 1907 og blev i 1941 den første rektor for Danmarks Tandlægehøjskole.

Dansk Tandlægeforening – 75 år

På 75-års-dagen for oprettelsen af Dansk Tandlægeforening udgav *Tandlægebladet* et festskrift på 136 sider, redigeret af Ernst Haderup og Aage Riis-Petersen.

Perioden 1951-1960

Tandlægebladet havde fundet en fast form, og der ændredes intet afgørende i bladets udseende og opbygning frem til 1961, bortset fra en ændring af forsiden (se senere). Dog ophørte selektionen mellem fagligt stof og stands- og foreningsanliggender, og fra 1951 pagineredes stoffet fortløbende. Det årlige sidetal var i størrelsesordenen 600-700 sider.

Finn Lange fortsatte som redaktør indtil 1955, hvor han ønskede at fratræde.

Eigild E. Faber (1955)

Da Finn Lange ønskede at trække sig tilbage, var det vanskeligt at finde nye egnede emner til redaktørposten. Resultatet blev at Eigild E. Faber, der havde været redaktør i perioden 1938-1947, og som nu havde nået en alder af 50 år, påtog sig opgaven.

Medredaktør

I 1952 tiltrådte Tage Hartvig Andersen som medredaktør. Han skrev selv som motivering for sin ansættelse at den var sket i »det forfængelige håb, at jeg måske kunne have held til at være med til at gøre bladet endnu mere levende og interessant, og måske undtagelsesvis underholdende.« Han forsøgte at indføre humor i *Tandlægebladet* i form af vittighedstegninger og vittige citater fra bl.a. Politikens »At tænke sig« (Fig. 11), men glæden var kort. Allerede i aprilnummeret 1953 skrev redaktør Finn Lange: »Kollegernes indstilling til nyskabelsen var både for og imod, imidlertid ophører »rubrikken« efter hovedbestyrelsens bestemmelse«.

Tage Hartvig Andersen var kendt som en vittig sjæl og var en populær festtaler, og i 1955 forsøgte han sig igen med humoristiske indslag i *Tandlægebladet*. Han indførte en rubrik der hed »Scraphogen« hvor han igen præsenterede vittighedstegninger og gengav vittige citater fra pressen og fra møder, og denne gang fortsatte rubrikken gennem en årrække. Et eksempel: »Fra DTF's generalforsamling: »... at man ikke skal være sikker på, at kredsudvalget altid kun er en hovedpude, der danser efter hovedbestyrelsens pibe.« Og fra »At tænke sig«: »For at formind-

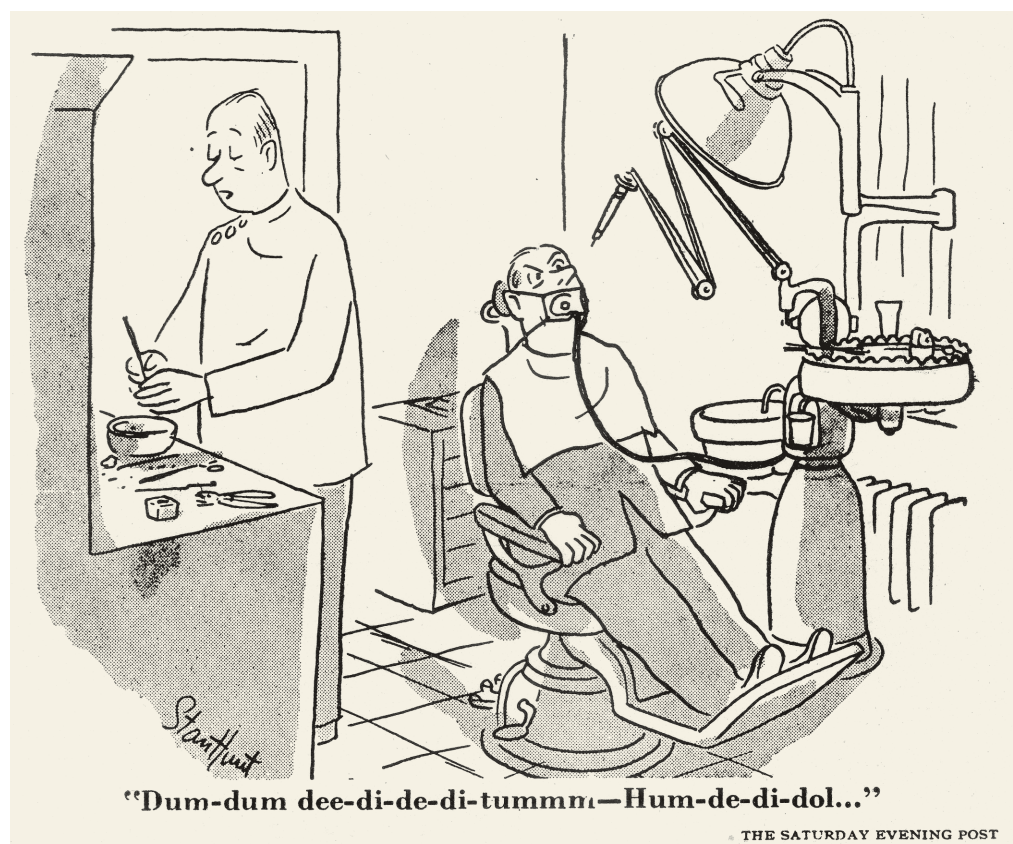

Fig. 11. Eksempel på humor i *Tandlægebladet* som blev introduceret i 1953 af medredaktør Tage Hartvig Andersen. Modtagelsen hos tandlægerne var blandet, og efter fire måneder standsedes initiativet af hovedbestyrelsen.

ske antallet af frostsprængte proteser anbefaler Dansk Tandlægeforening, at man undgår enhver form for snetygning.»

Økonomi

Foreningens omkostninger ved trykning af *Tandlægebladet* var i 1951 steget til 14.000 kr., men bureauannoncer og salg nedbragte nettoudgiften til godt 4.000 kr.

Ny kontorchef og redaktør af »Foreningsanliggender«

I 1955 ønskede kontorchef Frits Orth, som nu var 75 år, at trække sig tilbage. I stillingsopslaget søgtes en tandlæge på mellem 35 og 45 år. Stillingen var en halvdagsstilling, men forventedes udvidet til en heldagsstilling. Lønnen svarede til lønnen for en departementchef i statens tjeneste (12.000 kr. årligt), hvortil kom et tillæg på 3.000 kr. til dækning af »repræsentations- og serviceudgifter«.

På generalforsamlingen i nov. 1955 blev tandlæge Viggo Stenning valgt med akklamation som ny kontorchef fra 1. marts 1956. I 1959 udvidedes Dansk Tandlægeforenings administration med »fuldmægtig Johansen«.

Fra 1960 ændredes Viggo Stennings stillingsbetegnelse til direktør.

Nyt layout - og farveillustrationer

Efter en meget lang årrække med ensartet format, typografi og layout fik *Tandlægebladet* i 1958 en ny forside. Der blev udskrevet en konkurrence blandt eleverne på Den Grafiske Højskole i København, og der indkom 28 forslag. Det var hensigten at skifte forsidens farve hvert år således at hver årgang af bladet fik sit eget »ansigt«.

I 1960 optrådte for første gang farveillustrationer i en faglig artikel.

Fagligt indhold

Teknologi

En forfatter der kom til at præge *Tandlægebladet* med en stribe af artikler i de kommende år, var Knud Dreyer Jørgensen, der forud for sin tandlægeuddannelse havde en uddannelse som geolog.

I 1951 kom nogle af hans første artikler om modelgips. I 1953 publicerede han sin legendariske metode til støbning af dentale restaureringer »Kontrollerbar præcisionsteknik for dentale metalstøbninger«, der byggede på indstøbningsmassens hygroskopiske ekspansion; teknikken har holdt sig i mere end 50 år og anvendes den dag i dag

med ganske enkelte modifikationer på Tandlægeskolen i København.

Et nyt og epokegørende aftryksmateriale var tiokolerne, som blev underkastet en grundig analyse af *Knud Dreyer Jørgensen*. Han havde reservationer, men mente alligevel at materialerne »kunne være anvendelige til dentale formål.«

Akrylaterne

Et hot emne var fortsat akrylaterne. I 1951 publicerede *Palle Bloch* nogle af de første resultater om det koldtpolymeriserende akrylstof til tandfyldninger »*Swedon*«. Fra en kongres i London rapporterede *Knud Dreyer Jørgensen* at »der var stadig stor uenighed om deres (de selvpolymeriserende akrylstoffer (red.)) anvendelighed, specielt blev deres store temperaturvolumenforandringer fremhævet som en væsentlig og uoverkommelig mangel.«

Turbineboret

I slutningen af 1950'erne blev turbineboremaskinen, airo-toren, opfundet. Den revolutionerede præparatationsteknikken. Det første fabrikat var »*Bordens airotor*«. I 1960 annonceredes i *Tandlægebladet* de første kurser i »*High-speed-teknik*«.

»Den siddende tandlæge«

Efter at tandlægen i århundreder havde arbejdet stående og kraftigt foroverbøjet, vandt nye og mere ergonomiske arbejdsstillinger frem i 1950'erne. I 1953 publiceredes i *Tandlægebladet* en artikel af to norske forfattere, og den siddende arbejdsstilling for tandlægen ved patientstolen blev introduceret (Fig. 12).

Oral medicin

I 1959 gengav *Tandlægebladet* *J.J. Pindborgs* banebrydende foredrag ved Skandinavisk Tandlægeforenings møde i juni 1959, der dannede grundlag for etableringen af faget »*oral medicin*«.

Øvrige emner

Af øvrige emner af nyhedsværdi var brug af elektrisk strøm i rodbehandlingen med et »*joulemeter*« og »*Hunters sorte tandpasta*«, der skulle have en helbredende virkning over for parodontose.

En ny teknik bestående i sænkning af sulcus-bunden mhp. at skabe ny knoglehøjde til retention for helproteser introduceredes og blev indgående beskrevet. Den var i en årrække frem til introduktionen af implantaterne den eneste måde hvormed tandløse patienter med kraftig resorption af proc. alv. kunne hjælpes.

Emner der ligeledes fyldte i *Tandlægebladet* i 1950'erne, var tandlægenes udvidede rettigheder til hhv. at admini-

strere universel analgesi samt at administrere intramuskulær antibiotikabehandling.

I 1950'erne introduceredes amalgamvibratorer. Holdningen til eksponering for kviksølv var afslappet, og det skete ikke af hensyn til personalet, men for at øge kvaliteten af den lagte fyldning (Fig. 13).

Foreningsanliggender

Pensionskassen

Et emne der optog megen plads i *Tandlægebladets* spalter i

Fig. 12. Illustration fra *Tandlægebladet* 1953 angående nye ergonomiske arbejdsstillinger. Teksten lød: »Siddestilling fra siden ved arbejde i overkæben. Venstre fod som styrer pedalen, hviler på en skammel. Højre fod er på stolens fodstøtte. Patientens hoved er lidt lavere end tandlægens skulder.«

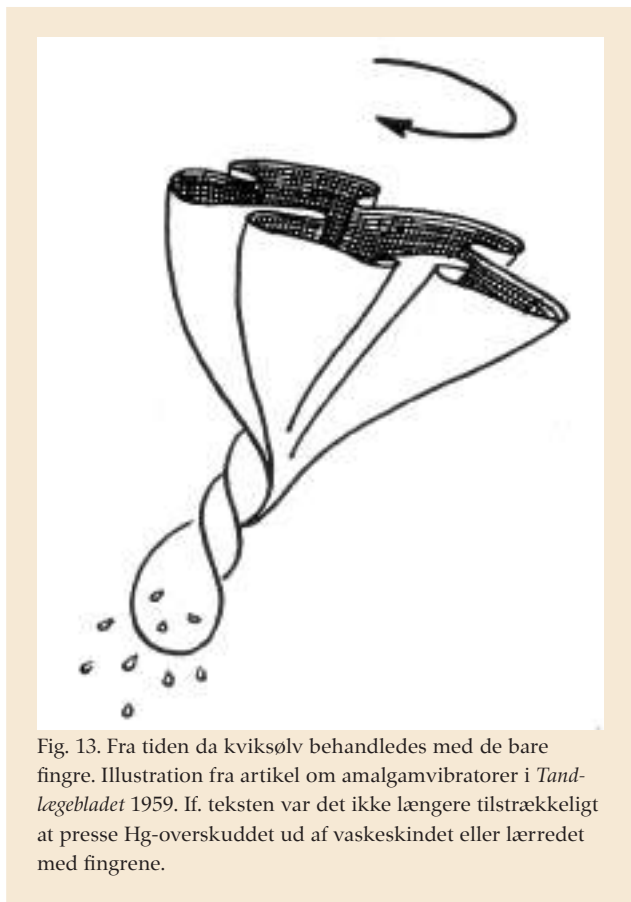

Fig. 13. Fra tiden da kviksølv behandledes med de bare fingre. Illustration fra artikel om amalgamvibratorer i *Tandlægebladet* 1959. If. teksten var det ikke længere tilstrækkeligt at presse Hg-overskuddet ud af vaskeskindet eller lærredet med fingrene.

1950'erne var planerne om oprettelse af en »Tandlægernes Pensionskasse«. Et hovedproblem var at den skulle være obligatorisk og være knyttet tæt sammen med Dansk Tandlægeforenings overenskomst med sygekasserne. Protesterne var mangfoldige; alene i 1955 var der 18 indlæg/artikler om emnet i *Tandlægebladet*.

Pensionskassen blev aldrig en succes, og den trådte i likvidation i 1956.

Alderdomsfonden

Til gengæld havde Alderdomsfonden succes. Den startede med en produktion af tilkaldekort som blev brugt af mange tandlæger (Fig. 14).

Skiltning og annoncering

Emnerne skiltning og annoncering diskuteredes fortsat i 1950'erne. På generalforsamlingen i Dansk Tandlægeforening i nov. 1952 vedtoges flg. vedr. telefonbogsannoncer: »Ved Optagelse i Telefonbøgers Fagregistre maa udover Navn, Klinik, Adresse og privat Bopæl kun angives Træffetid og Specialtand-

lægeanerkendelse... Opsætning i typografisk udstyr, der fremhæver Bekendtgørelsen paa særlig Maade... er ikke tilladt.«

»Evipan-bedøvelse«

Efter at den generelle anæstesi havde hvilet i flere årtier, blussede tilbud om fuld bedøvelse op igen i 1950'erne. Bedøvelserne og ekstraktionerne administreredes af læger, oftest i samarbejde med kliniske tandteknikere der stod klar med protesebehandling. I 1951 kunne man i *Tandlægebladet* læse om hvorledes en gruppe omfattende 20 århusianske tandteknikere annoncerede efter en læge til ekstraktioner i »Evipan-bedøvelse« til en dengang uhyrlig årsløn på 50.000 kr.

I 1952 refereredes i *Tandlægebladet* en højesteretsdom vedr. to lægers virksomhed med tandudtrækning med bedøvelse med Evipan. Af ni højesteretsdommere fandt fem at de pågældende i strid med loven havde »praktiseret som tandlæger«, mens fire fandt at de tiltalte »i de allerfleste tilfælde anvendte universel bedøvelse som efter lov... kun må iværksættes af eller i overværelse af en læge« og dermed burde frifindes. De blev dømt efter stemmeflertallet, men straffen var dog kun 200 kr. i bøde og en forvandlingsstraf på hæfte i 14 dage.

I *Tandlægebladet* 1958 refereredes en landsretsdom vedr. den bekendte sag fra Gasværksvej. Dr. Ernst Hansen, der ikke var medlem af lægeforeningen, foretog her tande-kstraktioner i Evipan-bedøvelse. Han delte venteværelse med en tandtekniker og modtog foruden henvisninger fra vedkommende også henvisninger fra ca. 70 tandteknikere. Hans bruttoindkomst var på over 50.000 kr., hvoraf ca. halvdelen stammede fra virksomheden med tande-kstraktioner. Der var tale om en formidabel fortjeneste; smlgn. fx at Dansk Tandlægeforenings direktør havde en årsløn på 12.000 kr. (se tidligere).

Dr. Hansen blev dømt skyldig i at have praktiseret som tandlæge, men straffen var kun 600 kr. (med forvandlingsstraf hæfte i 20 dage).

Særnumre/festskrifter

Også i dette tiår blev udgivet en række særudgaver af *Tandlægebladet*.

Dansk Tandlægeforenings Undervisningsudvalg

I 1953 udsendtes augustnummeret af *Tandlægebladet* med et tillæg på 105 sider indeholdende »Betænkning fra Dansk Tandlægeforenings Undervisningsudvalg«. Udvalget var nedsat af Dansk Tandlægeforening i 1952. Betænkningen var banebrydende og dannede grundlag for den studieplan som i mange henseender er identisk med den nuværende på Tandlægeskolen i København.

Professor J.J. Holst – 25-års-jubilæum

Johs. Juul Holst blev professor i 1930 en alder af kun 27 år og kunne i 1955 fejre 25-års-jubilæum som professor. Det markeredes ved at *Tandlægebladets* februarnummer udkom som et 195 sider stort festskrift.

Fluorudvalgets betænkning

I 1955 havde Indenrigsministeriet nedsat et udvalg til kulegravning af spørgsmålet om indførelse af kunstig fluoridering i Danmark. Udvalget afgav betænkning i 1958, og i 1959 publicerede *Tandlægebladet* dele af den omfattende betænkning vedr. »Forebyggelse af caries ved fluoridtilførsel«.

Københavns Tandlægeforening – 50 år

Den største kredsforening i Dansk Tandlægeforening, Københavns Tandlægeforening, kunne i 1956 fejre 50-års-jubilæum, hvilket skete med et særnummer af *Tandlægebla-*

det, redigeret af Eigild E. Faber, Tage Hartvig Andersen og Leif Marvitz.

Professor Erik Husted – 60 år

Professor Erik Husted hædredes med et festskrift på 121 sider i anledning af 60-års-fødselsdagen den 3. jan. 1960.

Perioden 1961-1970

Vækst og udvikling

I tiåret 1961-1970 var *Tandlægebladet* i en voldsom udvikling. Det årlige sidetal nåede op på 1.200-1.300 sider. Årsagen var først og fremmest en vækst i det faglige stof, men også kursusanliggender og foreningsrelateret stof voksede.

Kursusvirksomheden, der styredes af »Kursusnævnet«, ekspanderede kraftigt og omfattede bl.a. nu også kurser for klinikassistenter. Fx afvikledes i 1967-68 133 kurser med i alt 4.819 tandlæger som deltagere, og 64 kurser for klinikassistenter med 1.639 deltagere. Yderligere udbød man brevkurser, fremstillede lysbilledserier og film til udlån og udgav bøger. Annoncering af kurser og meddelelser om kursusanliggender fyldte adskillige sider i hvert nummer af *Tandlægebladet*. I 1970 søsattes et kæmpeprojekt »70'ernes efteruddannelse«, som byggede på systematik, og hvor tandlægerne gennem nogle år ville blive opdateret i samtlige odontologiske discipliner.

Også det foreningsrelaterede stof voksede. Ganske vist refereredes Dansk Tandlægeforenings generalforsamlinger ikke længere. Der publiceredes nu kun et protokollat, og medlemmerne kunne bestille et stenografisk referat hvis de ønskede det. Men foreningsstoffet fyldte i størrelsesordenen 30-50 sider i hvert nummer.

J.J. Pindborg (1961)

På Dansk Tandlægeforenings generalforsamling i 1960 havde Eigild E. Faber, »efter indtrængende opfordring fra hovedbestyrelsen«, indvilget i at lade sig genopstille, og han valgtes med akklamation. Fra januar 1961 blev J.J. Pindborg tilknyttet *Tandlægebladet* som medredaktør, og hermed forbedredes et systemskifte. Eigild E. Faber genopstillede ikke, og på generalforsamlingen den 11.-12. nov. 1961 blev J.J. Pindborg valgt til hovedredaktør. Hermed indledtes en epoke på 34 år hvor Pindborg var redaktør af *Tandlægebladet*, og hvor valg af faglig-videnskabelig redaktør på hovedgeneralforsamlingen nærmest var ritual.

Med J.J. Pindborgs ansættelse som medredaktør i 1961 fratrådte Tage Hartvig Andersen som medredaktør, og dermed op-
hørte rubrikken »Scrapbogen« med vittighedstegninger mv.

Fig. 14. Fra 1950'erne og en årrække frem i tiden skaffede Alderdomsfonden sig indtægt ved at sælge indkaldelseskort. Her gengives det meget populære kort tegnet af Cosper. Prisen var 15 kr. for 100 stk.

Nyskabelser

De faste rubrikker i 1960'erne var »Fagvidenskabelige artikler«, »Fra praksis – for praksis«, »Korrespondancer«, »Fra bogmarkedet«, »Fra tidsskriftlitteraturen«, »Referater af faglige møder«, »Personalia«, »Meddelelser fra Kursusnævnet«, samt »Stands- og foreningsanliggender«.

Men i løbet af 1960'erne indførte Pindborg flere nye rubrikker, fx »Fra den odontologiske verden« med referater fra kurser, studiebesøg mv., »Ex historia odontologiae« med historisk stof, »Fra hygiejnefronten« og »Fra det okklusale hjørne«. Sidste i 1960'erne indledtes en inddeling af det faglige stof i »Fagvidenskabelige artikler«, »Oversigter« og »Kasui-stikker«.

Endvidere indførte han en slags leder »Redaktøren mener

...«, hvor han motiverede de forskellige artiklers optagelse og anbefalede dem til læsning.

Også sektionen »Fra bogmarkedet« udvidedes voldsomt, hvilket må tilskrives Pindborgs dels fagodontologiske, dels alment litterære interesse. I 1963 publiceredes 78 boganmeldelser, i 1965 nåede man op på 102, og der toppedes med 123 i 1967.

Sidst i 1960'erne introduceredes farveillustrationer i de faglige artikler. Nærværende forfatter opnåede i 1969 som en af de første efter speciel ansøgning til hovedbestyrelsen at få bevilget fire farvebilleder i en artikel om orale talgkirtler.

Ytringsfrihed i »Tandlægebladet«?

I 1961 stillede »Foreningen af Yngre Tandlæger« (FYT) flere forslag til ændring af Dansk Tandlægeforenings love vedr. *Tandlægebladet*. Den ønskede indført at bladet skulle »fungere som organ for artikler og diskussioner af stands- og foreningsmæssig art medlemmerne imellem« og at sådanne »bidrag står for underskrivers ansvar«. Hovedbestyrelsen kunne ikke tiltræde forslagene, og den juridiske konsulent, højesteretssagfører Helsted, bemærkede at »forslagenes gennemførelse ville være ensbetydende med en blotlæggelse af meningsforskelligheder til bedste for forhandlingsmodparter. Stedet for meningsudveksling angående emner af standspolitisk karakter bør være kredsenes og D.T.F.'s generalforsamlinger, medens et for alle læsere af *Tandlægebladet* tilgængeligt erfaringsgrundlag ikke forekommer anbefalelsesværdigt.«

Lovændringen blev hermed ikke gennemført.

Kollegiale henvisninger

I 1962 optrådte for første gang kollegiale henvisninger i *Tandlægebladet*. Det skete kun lejlighedsvis, ikke i hvert nummer, og de omfattede én trykside.

Specialtandlægeordningen var endnu ikke en realitet, og de kolleger der annoncerede med at modtage henvisninger, anførte som regel at deres praksis »Udelukkende« omfattede en bestemt disciplin, fx kirurgi, børnetandpleje eller ortodonti (Fig. 15).

Et livsværk

I 1964 publicerede tandlæge C.H. Langebæk, redaktør i 1920-1922, som havde ophørt med at praktisere i 1962, en opgørelse over sin samlede faglige »produktion« i hele sit tandlægeliv. Resultatet var 20.679 amalgamfyldninger, 15.706 emaljacementfyldninger, 5.492 ekstraktioner osv. Den mest trofaste og behandlingskrævende patient havde fået udført 853 behandlinger fordelt på 980 besøg og til et samlet honorar på 6.268 kr. I statistikken indgik også flg. »Behandling opgivet på grund af patientens hysteri: 7 gange« og »Patient bortvist på grund af næsvished: 2 gange«.

KOLLEGIALE HENVISNINGER	
ANSIGTSPROTESER	KIRURGI
SVEN JARBY Strandvej 56 - Bldsg. 38	HERLUF BAGGESEN Fælledvej 28 - Pk. 4888 Udelukkende kirurgisk praksis
BØRNETANDPLEJE	HANS KLÆRHOLM Rensvej 4 - Århus - 2222 Kirurgi og kariesbehandling. Værelse tilhørende hospitalen.
ESTRID EMMERTSEN Bredgade 43 A - Bp. 3437	JØRGEN FLØGE MØLLER Kgs. Nytorv 24 - C. 12271 Udelukkende kirurgisk praksis
KERAMIK	JØRGEN RUD Nørrevej 7 - Bp. 4888 Udelukkende keramisk praksis. Parkeret modtaget til behandling i serievis. Værelse tilhørende kun indbegge på privat klinik.
O. KROESGAARD-JENSEN Kgs. Nytorv 21 - Pk. 23 Keramik og funktionel værelse klinik og konsultation.	ODONT. HISTOPATOLOGI
KERAMISK LABORATORIUM Jægersvej 1 - Jægersbo O. Kroesgaard-Jensen Kgs. Nytorv 21 - Pk. 23 (indlægges her)	J. J. PINDBORG Bredvej 2 - Østvej Vær modtaget til histologiske diagnoser. Fagligt og teknisk samarbejde til foretog.
H. J. SCHIERUP Adolfsgade 3 - Århus - 24187 Modtager henvisning af keramisk og keramisk værelse kron- og broarbejder	ORTODONTI
TANDLÆGE ZAHLES København København 21 S 62 Strand 32 - Pk. 3237 - Pk. 3237 (indlægges her)	ULL JACOBSEN Østvej 10 C Kgs. Nytorv - 473107 Udelukkende ortodontisk praksis

Fig. 15. I 1962 begyndte »Kollegiale henvisninger« at dukke op i *Tandlægebladet*. Den første annonce omfattede 12 kolleger som modtog henvisninger.

»Det store pjecefremstød«

I 1965 startede Dansk Tandlægeforening gennem »Hygiejnekomitéen« udgivelse af pjecer til patientoplysning. Der udarbejdedes otte pjecer med titler som »Graviditet, tænder, tankød«, »Slik – slik ikke«, »Mor, min tand er løs, hvad nu?« De blev trykt i 160.000 eksemplarer, og det blev hurtigt nødvendigt at foretage genoptryk.

Annoncer

Siden 1923 havde *Tandlægebladet* været blottet for annoncer, såvel stillingsannoncer som firmaannoncer. Men fra 1965 begyndte man igen at optage firmaannoncer (Fig. 16). Interessen hos producenter og forhandlere var tilsyneladende stærkt begrænset. I *Tandlægebladet* stod vedr. tegning af annoncer: »Tal med minerva 4180«. Antallet øgedes gradvis, og i slutningen af 1960'erne var der i hvert nummer ca. 6-8 sider med annoncer, hvoraf enkelte var i farver.

Økonomi

Det er ikke muligt ud af driftsregnskaberne for Dansk Tandlægeforening i 1960'erne at aflæse detaljer om *Tandlægebladets* økonomi, ud over at honoraret til redaktøren i 1968 var steget til 14.000 kr. På indtægtssiden var der en betydelig indtægt på »Bureauannoncer«, som fx i 1968 beløb sig til 58.000 kr. Den bogførte nettoomkostning ved udgivelse af *Tandlægebladet* androg herefter i størrelsesordenen 40.000 kr.

Kommunikation

I 1966 var journalist og redaktør *Otto Mikkelsen* blevet tilknyttet Kursusnævnet, Dansk Tandlægeforening, og i de følgende år knyttedes han tæt til Dansk Tandlægeforening som pressesekretær og konsulent i pressespørgsmål og senere kommunikationschef. Foruden at varetage udadrettede kommunikationsopgaver overtog han også gradvis redaktionelle opgaver for *Tandlægebladet*.

Han ydede især en indsats som pressesekretær for Hygiejnekomitéen og som arrangør af udstillinger og happenings. Det vistnok hidtil mest spektakulære arrangement fandt sted i 1969 hvor nordmanden *Thorbjørn Egner* i Legoland fik overrakt Dansk Tandlægeforenings »Abelonepris«. Legoland transporterede *Thorbjørn Egner* til Danmark i lejet flyvemaskine, og Danske Frugtavleres Samvirke skænkede 10.000 æbler til uddeling.

Fagligt indhold

Teknologi

I 1960'erne fyldte artikler fra Teknologisk Afdeling på

**FAST
TILSLUTNING
UDEN
IRRITATION**

Hvor fint et protesearbejde De end har lavet, kan der være tilfælde, hvor Corega vil være overordentlig nyttigt. Den nye protese, den meget nervøse patient, den ømfindtlig mund — i disse og lignende tilfælde er Corega indikeret. Lids pulver fremkalder en søgeviskning, der giver fuldstændig tilslutning og gør det muligt for den nævnte patient at tale, le og spise uhæmmet og ubesværet lige fra den første dag. Det hjælper patienten til at få muskelkontrol over protesen og hurtigt vænne sig til den.

Ring eller skriv efter prøve.

COREGA
PROMOTES DENTURE COMFORT

Repr. Danmark: Fa. BRUNO GENT-JARSEN - Borgmestervangen - København N.
Fås hos samtlige deputer

Fig. 16. Fra *Tandlægebladet* i 1960'erne, da man efter en annoncefri periode på 42 år, atter optog firma- og produktannoncer. Her annonce for mange patienters (og tandlægers?) trøst og hjælp til at styre en løstsiddende »overmund«

Tandlægehøjskolen i København utroligt meget. Alene i 1964 publicerede professor *Knud Dreyer Jørgensen* syv videnskabelige artikler i *Tandlægebladet*, primært om amalgam. I de følgende år publicerede han en række artikler sammen med japanske gæsteforskere.

Implantologi

Tanken om at kunne indsætte implantater til erstatning for mistede tænder bredte sig. Fra Skandinavisk Tandlægeforenings Kongres i 1964 refereredes flere foredrag om emnet, og det er interessant i dag at læse forfatternes synspunkter og konklusioner. Man fokuserede mest på subperiostal forankring, men var generelt meget pessimistisk. En hoved-

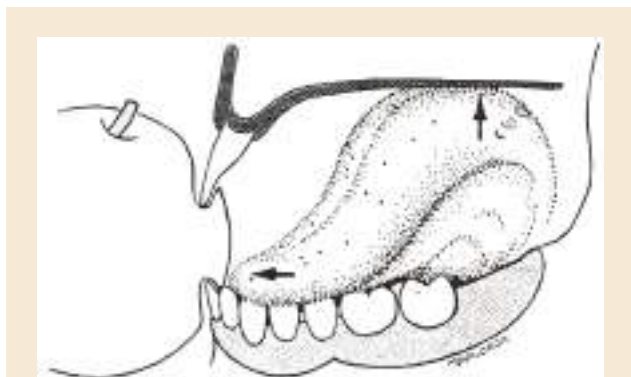

Fig. 17. Illustration fra *Tandlægebladet* 1961 om »Læreevns betydning for tandløse patienters protetiske behandling«. Hvor svært kan det være at bide af et æble med selv ustabile helproteser? Overkæbeprotesen stabiliseres bare med den bagerste del af tungen, og underkæbeprotesen med den forreste del af tungen!

konklusion var at »implantationsterapien har et meget begrænset indikationsområde«, og at »prognosen er dårlig på længere sigt«. – Meget tankevækkende læsning i dag, kun ca. 40 år senere!

Behandling med aftagelige proteser var fortsat eneste tilbud til de tandløse patienter, og det var fortsat patienternes egen opgave at styre et ustabil protesehelsæt (Fig. 17).

Anvendelse af fluorid

Tandlægernes ordinationsrettigheder udvidedes da det i 1965 blev tilladt at ordinere præparater til fluoroprevention. Senere udvidedes tilladelsen til at omfatte såvel udvortes som indvortes brug. *Tandlægebladet* orienterede bredt om emnet, og der publiceredes gennem flere år lange lister over fluoridindholdet i drikkevandet fra diverse vandværker.

Kuriosa

I 1966 publicerede C. Gotfredsen fra Tandlægehøjskolen i Århus en spøg i *Tandlægebladet*.

Han havde matematisk beregnet hvor mange kombinationer af protesekonstruktioner en tandlæge kan komme ud for. Det totale antal teoretiske kombinationer var 65.536 for hver kæbe, og hvis alle kombinationer for de to kæber medtages var tallet 4.294.967.296. Løsningerne varierer mellem kun en løsning hvis patienten er totalt tandløs og et maksimalt antal på 12.870 hvis patienten mangler otte tænder. Heldigvis er det ikke nødvendigt for en tandlæge at kunne hvert enkelt løsningsforslag, men kun principper for løsninger.

Fig. 18 stammer fra en kasuistik i 1970 af fængselstandlæge Alex Sørensen. Det var populært for de indsatte at udføre tatoveringer på sig selv og hinanden med primitive instrumenter. Teknikken indebar en betydelig risiko for smitte med serumhepatitis. Figuren viser en intraoral tatoovering; når man var på værtshus, kunne man blot krænge underlæben ud ved en ny bestilling!

Stands- og foreningsanliggender

Efterhånden bidrog flere sekretariatsmedarbejdere til sektionen »Stands- og foreningsanliggender«. I løbet af 1961 fratrådte »fuldmægtig Johansen«, og kort tid efter tiltrådte to nye juridiske medarbejdere. Fra og med decembernummeret 1961 fremgik det at »I tandlæge Stennings fravær træffes fuldmægtig, cand.jur. Jørgen Soetman eller fuldmægtig, cand.jur. Ilse Schlüter.« Begge de to juridiske medarbejdere fortsatte i lange ansættelser i Dansk Tandlægeforening. I 1965 forfremmedes Jørgen Soetmann til ekspeditionssekretær, og senere til kontorchef.

Særnumre/festskrifter

Professor J.J. Holst – 60 år

I 1955 havde professor J.J. Holst fået et festskrift i form af et særnummer af *Tandlægebladet* i anledning af sit 25-års-jubilæum som professor. I 1963 blev han hædret med endnu et festskrift i anledning af sin 60-års-fødselsdag den 7. februar. Festskriftet var på 111 sider. Ni medarbejdere bidrog med artikler, herunder hans frue, tandlæge Grethe Holst.

Perioden 1971-1980

Tiåret 1971-1980 betød omfattende ændringer vedr. *Tandlægebladets* form og drift. Bladet skiftede i afgørende grad design og stil, og der ansattes en administrerende redaktør. Ændringerne var i vid udstrækning et resultat af politiske omvæltninger i Dansk Tandlægeforening.

Et standspolitisk drama

I 1972 oplevede Dansk Tandlægeforening en række dramatiske politiske begivenheder. De blev kun sporadisk omtalt i *Tandlægebladet*, og ud fra en læsning af bladet får man intet indtryk af dramaet bag begivenhederne.

Forløbet er udførligt beskrevet i krøniken »DTF i 125 år« fra 1998 af Otto Mikkelsen og Peter Østergaard. I korthed havde Dansk Tandlægeforenings direktør, Viggo Stenning, efterhånden tilrøvet sig en næsten diktatorisk magt, og hovedbestyrelsen valgte at afskedige ham. Dansk Tandlæge-

forenings formand, *Th. Galbo*, modtog i samme forbindelse et mistillidsvotum og trådte tilbage uden varsel to mdr. inden den ordinære generalforsamling, hvorefter næstformanden, den kun 28 år gamle *Christian Nissen*, automatisk overtog hvervet som formand. På en ekstraordinær generalforsamling væltedes direktøren, og på den følgende ordinære generalforsamling valgtes ny formand, som blev den mangeårige formand for »Kursusnævnet«, *Flemming Reibel*, og en helt ny hovedbestyrelse.

Systemskifte

Med den nye hovedbestyrelse varsledes en helt ny stil i Dansk Tandlægeforenings politiske styring og i kommunikationen med medlemmerne. Teamwork og uddelegering var nøgleord, og i løbet af få måneder efter »paladsrevolutionen« nedsattes en række udvalg til varetagelse af særlige opgaver.

For *Tandlægebladets* vedkommende blev nedsat et »redaktionsudvalg«, der fik *Arne Neergaard Jacobsen* som en dynamisk formand. Øvrige medlemmer var den faglig-videnskabelige redaktør, *J.J. Pindborg*, og *Christian Nissen*, foruden tandlægerne *Poul Skjød*t, *Anette Thøgersen* og *Erik Højberg-Nielsen*. Pressesekretær *Otto Mikkelsen* deltog som observatør.

Udvalget udarbejdede et sæt planer for afgørende ændringer af *Tandlægebladet*, og planerne blev hurtigt til virkelighed. Allerede i maj 1973 fremstod *Tandlægebladet* med en ny typografi og tospaltet. I et interview forklarede *J.J. Pindborg* at det var et ønske hos redaktionsudvalget at bladet skulle udsendes hver 14. dag for at det kunne være så aktuelt som muligt hvad angik det fagpolitiske stof. Han lagde samtidig vægt på at »*Tandlægebladet* er standens ansigt udadtil«, og at det indebar et højt kvalitetsniveau.

Christian Nissen ansættes

Efter indstilling fra redaktionsudvalget besluttede hovedbestyrelsen at ansætte *Christian Nissen* som lønnet deltidsansat sekretær for udvalget. Hans opgaver var først og fremmest at bistå udvalget og redaktøren i forhandlinger og beregninger i forbindelse med omlægningerne af bladet samt at bistå hovedbestyrelsen i løsningen af *Tandlægebladets* udgiverforhold og økonomi. *Christian Nissen*, der i to måneder havde været Dansk Tandlægeforenings formand, var ved siden af at være praktiserende tandlæge også formand for et nyoprettet socialt udvalg.

Administrerende redaktør

På generalforsamlingen den 23.-24. nov. 1973 ændredes lovene vedr. *Tandlægebladet* således at bladet nu skulle redigeres af »en faglig-videnskabelig redaktør og en administrerende

Fig. 18. Fra kasuistik af fængselstandlæge *Alex Sørensen* i *Tandlægebladet* 1970 om tatovering udført under fængsling. Se teksten »Kuriosa«.

redaktør, der begge vælges på den ordinære generalforsamling.« Til den nye administrerende redaktør oprettedes en deltidsstilling på kontraktbasis. *Christian Nissen* blev i 1973 valgt for ét år, men fra 1974 udstræktes valgperioden til tre år.

Foruden at redaktionen nu omfattede *J.J. Pindborg* og *Christian Nissen*, blev også pressesekretær *Otto Mikkelsen* tilknyttet som redaktionssekretær med det fagpolitiske stof som arbejdsområde.

Desuden blev der oprettet en sekretærstilling, og i juni 1974 blev *Alma Thomsen* (senere *Holmgaard*) ansat. Hun fungerede i en årrække frem til 1999, og var *Tandlægebladets* ansigt udadtil, idet hun varetog alle servicerede opgaver over for medlemmer, annoncører og trykkeri.

Det nye »Tandlægebladet«

I løbet af efteråret 1973 blev der med hovedbestyrelsens godkendelse planlagt en gennemgribende ændring af *Tandlægebladet*. Ændringerne skulle træde i kraft allerede fra januar 1974.

Bladet skulle nu udkomme hver 14. dag.

Det skulle trykkes i off-set, og som trykkeri valgtes det kendte Aarhus Stiftsbogtrykkeri.

Formatet blev 20 cm i bredden og 23 cm i højden, og siderne blev trespaltede.

På forsiden bragtes et billede i farver (Fig. 19).

Dansk Tandlægeforening overtog rollen som bladudgiver. I de seneste år havde *Dyva & Jeppesens Forlag A/S* fungeret som udgiver, dvs. forestået aftaler om tryk samt annoncetegning.

Tandlægeforeningen entrerede nu med et team bestående

Fig. 19. Efter »paladsvolutionen« i Dansk Tandlægeforening i 1972 ændredes *Tandlægebladet* afgørende i layout og indhold. Forsiden blev i farver, og her vises den første forside af det »nye« blad i 1974. Dansk Tandlægeforenings daværende formand, *Flemming Reibel*, med datidens fantastiske nyskabelse: videomaskinen og videobåndet.

de af professionelle blad- og reklamefolk, som skulle varetage praktiske spørgsmål i forbindelse med trykning og annoncetegning. Teamet bestod af reklametegner Ole Thorsdal, der designede det nye blad, og reklamefolkene Gunnar Møller og Palle Bjørnstrup fra Aalborg.

Bladet udsendtes gratis til alle medlemmer. Et abonnement kostede 180 kr. for 24 numre.

Rubrikannoncer kostede 2,25 kr. per mm + moms.

Stilbrud

Dispositionen blev ændret i det nye *Tandlægebladet*, og der indførtes adskilligt flere nye rubrikker, fx »Spørg Tandlæge-

bladet«, »Odontologiske disputatser«, »Odontologisk lægemiddelinformation«, »Presseklip«, »Uddannelsesnyt«, »Fra Sundhedsstyrelsen« osv.

Den gamle betegnelse »Stands- og foreningsanliggender« blev afløst af »Stand og forening« med underrubrikker »Forhandlingsområderne«, »Nyt fra kredsene« mv. Samtidig indførtes en debatrubrik der hed »Læserne skriver«.

Der var tale om et stilbrud og en friskhed i forhold til tidligere årtiers tørre – og vil mange måske sige – kedelige bladstil. Det totale sidetal for årgang 1974 var på 1.058 sider.

Fra 1974 fik klinikassistenter og tandplejere en fast rubrik i *Tandlægebladet* som de selv redigerede.

Tandlægebladet som lotteriseddel

Ved Januarkursus i 1975 havde Kursusnævnet i samarbejde med redaktionen arrangeret en lodtrækning med *Tandlægebladet* som lotteriseddel. Nr. 23 i årgang 1974 blev fra trykkeriets side foruden modtagerens adresse forsynet med et nummer der gjaldt som lodseddel. Tandlægerne skulle medbringe deres eksemplar af bladet i Bella Center og dokumentere deres tilstedeværelse for at få udleveret deres præmie. Førstepremien var et unitudstyr til en værdi af 10.000 kr. Forsøget virkede som en promovering af såvel *Tandlægebladet* som Januarkursus og var en stor succes.

Publikation af disputatser

I 1976 skete det for første gang at *Tandlægebladet* forestod trykning og udgivelse af en odontologisk doktordisputats. Det skete med *Sven Poulsens* disputats »Cariesforekomsten hos en gruppe danske førskolebørn«. Siden er adskillige disputatser udgivet som særnumre af *Tandlægebladet*.

Journalistisk medarbejder

Redaktør *Otto Mikkelsen* havde siden 1973 været medlem af *Tandlægebladets* redaktion, men i 1976 tilknyttedes for første gang en skrivende journalist til bladet. Det var journalist *Inge Heilesen*, der på deltidsbasis begyndte at skrive interviews og reportager under mærket –hei.

I 1980 afløstes *Inge Heilesen*, der flyttede til Hjørring som informationschef, af journalist *Inge Dyrskjøt*. Ansættelsen var fortsat på deltid.

Læseranalyse

Blot et halvt år efter den radikale ændring af bladet gennemførte man – for første gang i *Tandlægebladets* historie – en læseranalyse. 623 tandlæger blev udspurgt om deres syn på det nye blad, og 67% responderede. Af de vigtigste resultater kan nævnes: 59% syntes at bladet skulle udgives hver 14. dag, og 53% foretrak den trespaltede version frem for den tospaltede. Generelt var der tilfredshed med bladet, om end meningene – som altid – var delte. Fx skrev én tandlæge: »*Tandlægebladets nye design skuffer mig. Det minder om et katalog fra et charter-rejsebureau. Tandlægebladet har hvad fremtoningspræget angår mistet det gran af værdighed, som bør præge tandlægestandens officielle medlemsblad.*«

Humor

Efter *Tage Hartvig Andersens* mislykkede forsøg på at indføre humor i *Tandlægebladet* i 1960'erne, skete et skred i 1970'erne, som i det væsentlige skyldtes grafiker *Ole Thorsdals* rolle som tegner. Han havde en karakteristisk streg og illustrerede en række meddelelser og artikler (Fig. 20).

Nyt bomærke for Dansk Tandlægeforening

Efter reorganiseringen af Dansk Tandlægeforening fulgte et ønske fra forskellige sider om at foreningen skulle have et nyt bomærke. I 1975 udskrev *Tandlægebladet* en konkurrence og indbød alle, såvel professionelle som medlemmer af foreningen, til at indsende forslag som så ville blive bedømt af hovedbestyrelsen. Men et nyt bomærke blev først en realitet i 1984 (se senere)

Fagligt indhold

De faglige artikler spændte vidt. Der var artikler om cariesforekomst, oralmedicinske emner, kirurgi, sorbitolholdigt tyggegummi, den »nye« ætsteknik, fissurforsøglinger osv. osv. NIOM var oprettet i 1969, og der bragtes løbende information fra instituttet.

Jens Kolsen Petersen, der fremover skulle blive en flittig forfatter til artikler og meddelelser i *Tandlægebladet*, dukkede op og forestod den nye rubrik »Odontologisk lægemiddelinformation«.

Off-set-teknikken tillod i begyndelsen ikke gengivelse af firefarvede billeder. Det gjaldt både annoncer og faglige artikler. Alle illustrationer fremstod derfor i sort-hvid gengivelse, bortset fra undtagelsesvis én farve. Kun forsiden

Fig. 20. I det nye *Tandlægebladet* efter 1974 sås ofte vittighedstegninger med *Ole Thorsdals* karakteristiske streg. Her en illustration til et referat af et fagligt møde om akupunktur.

var i farver. Fra 1979 begyndte kliniske billeder i farver jævnlige at dukke op i de faglige artikler.

Fluoridering

Drikkevandsfluoridering var aldrig blevet gennemført i Danmark, men emnet fluoridering gav anledning til mange artikler i 1970'erne. Der publiceredes en række artikler om fluors cariesforebyggende effekt, fluorskylninger mv. Til orientering for tandlægerne publicerede *Tandlægebladet* fortsat udførlige lister over drikkevandets fluoridindhold i forskellige vandværker. I 1971 bragtes således 17 fulde sider med angivelse af fluoridindholdet i hundredevis af vandværkers vand. Indholdet kunne variere fra fx 0,00 mg F/l i Gjellerode til fx 3,04 mg F/l vand i Nykøbing S.

I 1977 blev der sat endeligt stop for idéen om drikkevandsfluoridering med miljøministerens afvisning.

Implantologi

I 1977 afholdtes det første kursus i implantologi i Danmark. Osseointegrationen var endnu ikke påvist, og kursus omhandlede i særdeleshed bladimplantater og subperiostale implantater. *Jens Kølsen Petersen* skrev dog håbe fuldt i *Tandlægebladet* flg.: »Det er realistisk at forestille sig en positiv udvikling indenfor implantologien, forstået således, at en skønne dag kan tandlægen i velselekterede tilfælde tilbyde implantater i kæben som et spændende og reelt alternativ til en traditionel protetisk løsning.«

Efter at have deltaget i en konference på Harvard University skrev *Erik Hjørtning-Hansen*, *Søren Hillerup* og *Peter Morning* i 1978 i *Tandlægebladet*: »Konferencen understregede, at implantater ikke på nogen måde skal erstatte konventionel tandbehandling inklusive behandling med helproteser, men kan bruges, når konventionel behandling ikke slår til.«

Edb

I 1970'erne begyndte den elektroniske tidsalder. I 1974 publiceredes en – set i bakspejlet – interessant »rundbordssamtale« med titlen »Kan EDB løse den praktiserende tandlæges administrationsproblemer?« mellem praktiserende tandlæger som netop havde prøvet et nyligt lanceret edb-system. I 1978 publiceredes i *Tandlægebladet* de første resultater af datamatbaseret undervisning på Tandlægehøjskolen i Århus. – Og i 1980 kunne *Tandlægebladet* berette om de nye »mikrodatamaters« forsøgsvis indførelse på tandklinikker.

Stands- og foreningsanliggender

Redaktion

Der blev ikke ansat nogen ny direktør efter *Viggo Stenning*.

Kontorchef *Jørgen Soetmann* overtog midlertidigt ledelsen af administrationen og var således også en overgang redaktør af det foreningsrelaterede stof.

Efter generalforsamlingen i 1974 blev *Jesper Grønlund* ansat som »odontologisk sekretær for hovedbestyrelse og forretningsudvalg«, og han avancerede hurtigt til sekretariatschef.

Indhold

Orienteringen af medlemmerne blev udvidet og var mere alsidig end i det »gamle« blad. Et emne som var genstand for en intens debat og mange vrede læserbreve i *Tandlægebladet* var »Embedsmandsrapporten«, der var udarbejdet af et udvalg med overtandlæge i Sundhedsstyrelsen *Erik Randers Hansen* som formand, og som udkom i 1975. Sidst i 1970'erne diskuteredes aldersafgrænsningen for den offentlige tandpleje (»18-års-grænsen«). Blandt de mange aktuelle emner som yderligere behandledes i 1970'erne var: uddannelse af tandplejere (SKT, København, blev indviet i 1974), Administrationsfonden (trådte i kraft den 1. aug. 1975), den nye tandlægelov (1976), lov om kliniske tandteknikere (1979), dispensationstændpleje, specialtandlægeordninger, profylakse, Grønlandstændpleje mv. Orienteringen var mindre formel end i det »gamle« blad og utvivlsomt en følge af *Otto Mikkelsens* journalistiske indflydelse.

Nyt domicil

På en ekstraordinær generalforsamling i Dansk Tandlægeforening den 4. marts 1978 besluttedes det at købe ejendommen Amaliegade 17. Det skete efter at man i 28 år havde haft Oslo Plads som foreningens domicil. I *Tandlægebladet* 1978 nr. 9 præsenteredes ejendommen og de tomme lokaler (Fig. 21).

Særunumre/festskrifter

Københavns Kommunale Skoletandpleje – 50 år

I anledning af 50-års-dagen for oprettelsen af den første skoletandklinik i Københavns Kommune publiceredes i 1972 et særunnummer på 75 sider med 10 lykønskninger og faglige artikler.

Dansk Tandlægeforening – 100 år

Jubilæet i 1973 blev fejret på behørig vis. Der blev ikke udgivet noget decideret særunnummer, men begivenheden blev udførligt refereret i *Tandlægebladet*.

Perioden 1981-1990

J.J. Pindborg fortsat redaktør

I 1981 rundede *J.J. Pindborg* 20 år som redaktør af *Tandlæge-*

bladet. Ingen tidligere redaktør havde fungeret tilnærmelsesvis så længe. I en artikel i særnummeret i anledning af hans 60-års-fødselsdag (som også faldt i 1981) roste *Christian Nissen* og *Otto Mikkelsen* hans enestående indsats som redaktør, hans personlige bidrag til bladet og især hans ubønhørlige krav til kvalitet.

Sammenlignet med 1970'erne hvor det årlige sideantal var på over 1.000 sider, skrumpede *Tandlægebladet* lidt i 1980'erne hvor sidetallet faldt til i størrelsesordenen 800 sider. Det var som om noget af begejstringen over det »nye« blad i 1974 nu havde lagt sig, og at indhold og redigering havde fundet et stabilt leje. Emnerubrikkerne var tilnærmelsesvis de samme, og antallet af boganmeldelser per år var i størrelsesordenen 80-100.

I 1985 introduceredes firefarvede illustrationer i *Tandlægebladet*. Hidtil var de fleste illustrationer i de faglige artikler gengivet sort-hvide. I begyndelsen bragtes kun udvalgte billeder i farver, men fra 1986 var alle egnede billeder i farver.

Konkurrence

Bladudgiveren *John Vabø* havde i 1970'erne i samarbejde med Praktiserende Tandlægers Organisation udgivet et blad som

hed *Tidsskrift for Praktiserende Tandlæger*. I 1981 opsagde PTO kontrakten med *John Vabø* som herefter begyndte at udgive et blad der baseredes på annonceindtægter, og som hed *Tidsskrift for Tandlæger*. Hovedbestyrelsen tog det overraskende skridt at henstille til Dansk Tandlægeforenings medlemmer at boykotte bladet ved at undlade at tegne abonnement på bladet under henvisning til at *Tandlægebladets* annonceindtægter hermed kunne reduceres med en risiko for et øget tilskud fra medlemskontingentet til følge.

Debat om disputats

En meningsudveksling der bragte reminiscenser frem fra de hede debatter i *Tandlægebladet* i begyndelse af århundredet, opstod i 1981 i forbindelse med *Poul Erik Petersens* disputats »*Tandplejeadfærd, tandstatus og odontologisk behandlingsbehov blandt arbejdere og funktionærer på en stor dansk industrivirksomhed. En socialodontologisk bedriftsundersøgelse*«. De statistiske metoder blev angrebet i flere indlæg i *Tandlægebladet*, og billedmaterialet blev erklæret for misvisende. I *Poul Erik Petersens* svar lød det bl.a.: »Efterhånden er det snarere reglen end undtagelsen at samfundsodontologiske forskningsresultater skal udsættes for politisk begrundede og usaglige angreb fra fagfællers side.«

Fig. 21. I 1978 købte Dansk Tandlægeforening ejendommen Amaliegade 17. Her et foto fra præsentationen af lokalerne i *Tandlægebladet*. Den oprindelige billedtekst lød: »I så pompøse rammer vil DTF i fremtiden kunne holde større møder. Den store mødesal på 1. etagen er på omkring 100 m², med 4½ m til loftet.«

Ole Fejerskov bliver medredaktør

Ultimo 1984 trådte *Otto Mikkelsen* ud af redaktionen, og per 1. nov. 1985 supplerede redaktionen sig med professor *Ole Fejerskov*, Tandlægehøjskolen i Århus, der tiltrådte som medredaktør. Han fungerede frem til 1989.

Publikation af disputatser

Efter at *Tandlægebladet* i 1976 havde indledt publikation af odontologiske doktordisputatser, fortsattes linjen i 1980'erne.

I 1988 publiceredes *Flemming Isidors* disputats »*Periodontal treatment – new attachment*«, og i 1990 disputatser af *Merete Vigild* (»*Odontologiske forhold hos gamle mennesker på institution*«) og af *Leif Glavind* (»*Means and methods in oral hygiene instruction of adults*«).

Nyt logo

I 1984 fik Dansk Tandlægeforening et nyt logo – som i øvrigt er uændret den dag i dag. Det blev tegnet af arkitekt *Adam Linneballe*, og motivet byggede på et kalkmaleri i Gislinge Kirke (Fig. 22).

Fig. 22. Dansk Tandlægeforenings nye logo.

Ny informationschef

Otto Mikkelsen, som samtidig med at være tilknyttet *Tandlægebladets* redaktion gradvis havde overtaget flere og flere arbejdsopgaver for Dansk Tandlægeforening som »pressesekretær«/»kommunikationschef«, valgte per 31. dec. 1984 at opgive alle poster i såvel Kursusnævnet, *Tandlægebladet* som Dansk Tandlægeforening.

Han efterfulgtes i 1985 af *Leif Sørensen*, der fik titel af »informationschef«. Der knyttedes samtidig en journalist til informationsafdelingen, *Grethe Kjærgaard*. *Leif Sørensens* ansættelse var kortvarig, og han efterfulgtes af *Helle Rosendahl*.

Egen annoncechef

I 1985 professionaliseredes annoncetegningen i *Tandlægebladet* ved ansættelse af en annoncechef. Blandt ansøgerne faldt valget på *Poul Petersen*, der viste sig at være en dynamisk slider. Det medførte en betydelig udvidelse af annoncetegningen og en systematisering af annoncerne. Der skete en opdeling i »Leverandører og service«, »Dentallaboratorier«, »Kollegiale henvisninger« og »Stillingsannoncer«, foruden at der indførtes en mødekalender og en rubrik for personalia.

Et resultat var også at *Tandlægebladet* i 1986 for første gang afholdt et »annoncør møde«, hvortil gængse annoncører i *Tandlægebladet* blev indbudt og blev informeret om Dansk Tandlægeforening og *Tandlægebladet*. Annoncør mødet blev gentaget hvert år de følgende år.

I 1987 udvidedes annonceekspeditionen med en fast medarbejder, *Anette Kofoed*, som i 2007 kunne fejre 20-årsjubilæum ved bladet.

Temanumre og opfordringer til forfattere

Den udvidede redaktion bebudede indførelse af temanumre i *Tandlægebladet*, og i foråret 1985 bragtes et nummer redigeret af *Jens Kølsen Petersen* om »Smerte«. Nummeret blev fulgt op af endnu et temanummer om samme emne i 1987. I 1990 publiceredes et temanummer om »Tandlægeskræk«. Der henvises i øvrigt til Tabel 1.

Den udvidede redaktion proklamerede at *Tandlægebladet* i et forsøg på at udvide forfatterkredsen fremover i stigende omfang ville være åben over for at publicere artikler på engelsk. Nr. 18 i 1985 blev et temanummer på engelsk, idet man publicerede indlæggene fra det 20. årsmøde i Jysk-Fynsk Selskab for Parodontologi, i alt ni artikler på tilsammen 43 sider, på engelsk.

I 1987 opfordrede redaktørerne til at flere publicerede faglige artikler i *Tandlægebladet*. De anførte at det måtte anses for lige så kvalificerende at publicere i *Tandlægebladet* som i internationale tidsskrifter, og at faglige bedømmel-

sesudvalg burde anerkende publikationer i *Tandlægebladet* på lige fod med artikler i andre tidsskrifter.

Nyt format

Efter at have haft et næsten kvadratisk format siden den store omlægning i 1974 ændredes formatet i 1987 til et mere rektangulært format på 19 x 27 cm. Den trespaltede opsætning bibeholdtes dog.

Journalistiske medarbejdere

Journalist *Inge Dyrskjød* døde af cancer i en tidlig alder, og efterfulgtes i en kort periode af journalist *Charlotte Kabell*. I 1984 ansattes journalist *Flemming Berg*, og samtidig udvidedes stillingen fra 20 til 35 timer ugentlig. Da han fik andet job i 1987, blev stillingen som journalist overtaget af *Merete Holm*. Disse personer var ansat under den administrerende redaktør.

Tandlæge *Peter Østergaard*, der var blevet cand.odont. i 1985, havde taget en supplerende uddannelse som journalist, og han blev i 1987 ansat på deltid i Dansk Tandlægeforenings informationsafdeling. Da han fratrådte for at tage til Grønland, ansattes per 15. maj 1990 den 27-årige *Anne Petersen*. Informationsafdelingen og dens medarbejdere sorterede under Dansk Tandlægeforenings direktør.

Et »søgt« jubileum

I 1989 publiceredes et særnummer af *Tandlægebladet* til markering af 100-året for »udgivelsen af Dansk Tandlægeforenings medlemsblad«. Dette kunne til dels påstås som væren-

de rigtigt, men *J.J. Pindborgs* artikel fik titlen »Den første årgang af *Tandlægebladet* 1889«, hvilket er ukorrekt af flere grunde. Navnet *Tandlægebladet* blev som tidligere beskrevet først en realitet fra 1901. Desuden startede volumennummereringen af *Tandlægebladet* først i 1897, svarende til at den nuværende årgang 2007 er volumen 111. Under disse falske forudsætninger afholdtes en storstilet jubilæumsreception; »det gamle tidsskrift... blev overøst med rare gaver« if. bladets eget referat, og *Tandlægebladets* annoncører bragte lykønskingsannoncer.

Kollegiale henvisninger

I løbet af 1980'erne øgedes antallet af kollegiale henvisninger i *Tandlægebladet*. I 1989 liberaliserede hovedbestyrelsen adgangen til at indrykke kollegiale henvisninger i *Tandlægebladet*. Alle kunne nu få optaget annoncer som de lyste, men det understregedes at *Tandlægebladet* var uden ansvar for de pågældende kollegers kvalifikationer og kompetence til at modtage henvisninger.

Fagligt indhold

Bladet indeholdt fortsat et stor udvalg af faglige artikler. Desuden publiceredes udførlige lister fra NIOM over ISO-certificerede produkter.

Hepatitis

I 1970'erne var kendskabet til hepatitis blevet udbygget, og der var kommet fokus på risikoen for smitte med hepatitisvi-

Fig. 23. Illustration fra *Tandlægebladet* 1982 vedr. en uhyggelig og dramatisk hændelse. Fire klinikassistentelever på 16-18 år ville for spøg lave gipsafstøbninger af deres hænder. Ved en katastrofal fejl anvendte de hårdgips som udviklede en temperatur på 70 °C, og som afbandt før de fik fjernet hænderne.

rus i tandlægepraksis. I 1981 udsendte Sundhedsstyrelsen retningslinjer for beskyttelse mod hepatitissmitte på tandlægeklinikker. Emnet gav anledning til indgående omtale i *Tandlægebladet*, og i 1985 bragtes en orientering om henvisnings- og behandlingsmuligheder til hospitalsafdelinger.

Dramatisk kasuistik

I 1982 publicerede *Tandlægebladet* en af de uhyggeligste og mest dramatiske patienthistorier i bladets samlede historie.

Den beskrev en situation hvor fire unge klinikassistentelever i alderen 16-18 år som en spøg ville lave et gipsaftryk af deres hånd. Teknikken er velkendt blandt både tandlægestuderende og klinikassistentelever og består i at hånden stikkes ned i en større portion frisk udrørt gips og tages op lige inden gipsen er helt størknet. Derefter kløves den størknede gisblok, og der kan udstøbes en primær model af hånden.

Katastrofen indtraf da pigerne i uvidenhed benyttede en hårdgips, som størknede hurtigt og inden de fik fjernet hånden. Gipsen udviklede en afbindingstemperatur på op til 70 °C. Forsøg på kløvning af gipsen på stedet viste sig umulig, og pigerne bragtes til hospitalet, hvor de stærkt forpint lagdes i generel anæstesi, og hvor man efter store anstrengelser fik kløvet gipsen. En pige mistede samtlige fingre, mens de andre mistede enkelte fingre (Fig. 23).

Protese-kasuistik

Til de mere kuriøse patienttilfælde som har været præsenteret i *Tandlægebladet* i årenes løb, hører en kasuistik af Leif Maritz fra 1984 (Fig. 24). Den vedrørte en 81-årig kvinde, som i en

årrække havde anvendt en hel underkæbeprotese i overkæben sammen med en ordinær underkæbeprotese i underkæben. Hun kunne tygge og tale, og det for en tandlæge lidt besynderlige kosmetiske udseende anfægtede hende ikke.

Implantologi

1984 betød et gennembrud for implantologien i Danmark. Per Ingvar Brånemarks metode der byggede på osseointegration, blev præsenteret i *Tandlægebladet* i forbindelse med Årskursus 1984.

I 1987 bragte *Tandlægebladet* et temanummer om »Oral implantologi« der redigeredes af Svend Kaaber og Erik Hjørring-Hansen, og som gav en opsummering af de foreliggende muligheder med grundig information om Brånemark og ITI systemerne.

HIV/AIDS

Viruset og sygdommen havde holdt deres indtog i Danmark, og i 1986 var der diagnosticeret 131 tilfælde af AIDS i Danmark. Sundhedsstyrelsen udsendte meddelelser om smitterisiko i tandlægepraksis og om praktiske forholdsregler mod smitte.

I slutningen af 1980'erne bragte *Tandlægebladet* mange rapporter og artikler om smitemulighederne på tandklinikker. Debatten medførte bl.a. at handsker, som hidtil havde været et ukendt begreb ved tandbehandling, nu blev indført som en naturlig hygiejnisk foranstaltning. Debatten omfattede også etiske spørgsmål i forbindelse med visse tandlægers afvisning af HIV-smittede patienter, og i *Tandlægebladet* opfordredes kollegerne kraftigt til ikke at afvise disse patienter.

Arbejds miljø

Samtidig med den stigende anvendelse af plastmaterialer på (di)methakrylatbasis begyndte i slutningen af 1980'erne et ny fænomen at dukke op: kontaktallergisk håndeksem.

I 1980'erne førtes en omfattende debat i presse, radio og tv om sølvamalgams skadelige virkning, og i *Tandlægebladet* 1990 fokuseredes på emnet gennem en række artikler om håndtering af amalgamaffald.

Læseranalyse

Syv år efter den første læseranalyse, der tog sigte på at analysere medlemmernes modtagelse af det »nye« *Tandlægebladet* i 1974, gennemførtes i 1981 atter en læseranalyse. Der var generelt betydelig tilfredshed med bladet, og ingen emneområder blev udsat for særlig kritik. Medlemmerne var endvidere tilfredse med formatet.

Deltagerne i analysen blev spurgt om de fandt det rimeligt

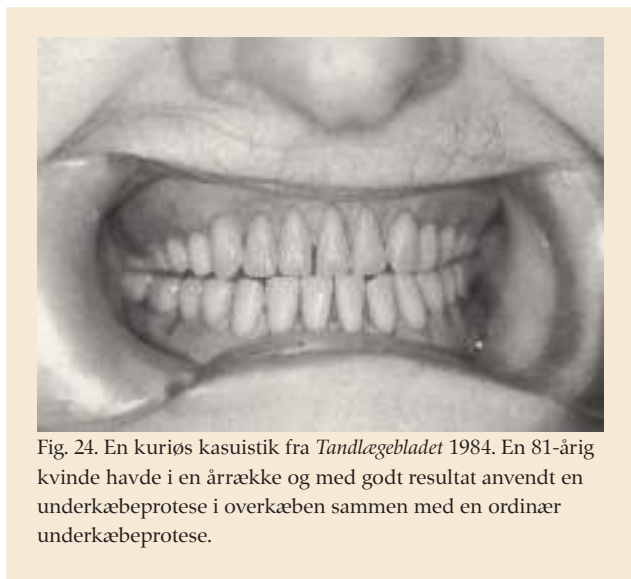

Fig. 24. En kuriøs kasuistik fra *Tandlægebladet* 1984. En 81-årig kvinde havde i en årrække og med godt resultat anvendt en underkæbeprotese i overkæben sammen med en ordinær underkæbeprotese.

at der via kontingentet til Dansk Tandlægeforening ydedes et bidrag til dækning af omkostningerne ved udgivelse af *Tandlægebladet*. 83% svarede ja hertil. De blev endvidere spurgt om de anså et tilskud per medlem på 125 kr. (1981-priser, red.) for rimeligt, og hertil svarede 65% at det var o.k.

En ny læseranalyse gennemførtes i 1989. Der kunne atter konstateres bred tilfredshed med bladet.

Standspolitisk indhold

Et nyt element var indførelsen af en »leder«, som imidlertid i begyndelsen kun optrådte sporadisk. Blandt de emner som i øvrigt fik særlig omtale i *Tandlægebladet* i 1980'erne, kan nævnes flg.

Arbejdsløsheden

En situation som få havde tænkt mulig 20-30 år tidligere, dukkede op i begyndelsen af 1980'erne: arbejdsløshed blandt tandlæger. Fra 1982 publicerede *Tandlægebladet* en månedlig statistik over ledigheden. I september 1982 var der 220 ledige tandlæger og cand.odont.er. Tallet faldt i de flg. måneder og var i december 182 medlemmer, hvoraf 48 var fuldtidsledige. I januar 1983 var tallet steget til 286 ledige, heraf 62 fuldtidsledige, og i efteråret, da en ny årgang var dimitteret, til 428 ledige, heraf 116 fuldtidsledige. På Januarkursus 1981 var etableret et »jobcenter«; 49 søgte job, og to fik ét. Odontologiuudvalget under Det faglige Landsudvalg for de sundhedsvidenskabelige Uddannelser foreslog i 1982 en reduktion af antallet af kandidater per år fra Københavns Tandlægehøjskole til 50 kandidater. Ved åbningen af Årskursus i Bella Center i 1983 udtalte Dansk Tandlægeforenings formand, *Bent Skaanild*, at der om fem år kunne forventes 3.500 arbejdsløse tandlæger i det samlede Norden. I 1987 skønnede Dansk Tandlægeforenings beskæftigelsesudvalg at der var ca. 100 tandlægeuddannede unge der havde valgt alternativ beskæftigelse.

Lukning af en tandlægehøjskole?

Politikerne var blevet opmærksomme på den tiltagende arbejdsløshed blandt tandlæger, og tanken om at reducere uddannelsen af tandlæger og at lukke en af tandlægehøjskolerne opstod. I december 1983 besluttede nogle nøglepersoner i regeringen at lukke Århus Tandlægehøjskole.

I nr. 1 af *Tandlægebladet* 1984 bragtes en udførlig reportage om sagen. Århus Tandlægehøjskole kæmpede for sin overlevelse og sendte en delegation på 220 demonstranter til København for at protestere. Forslaget om at lukke Tandlægehøjskolen i Århus blev nedstemt i folketinget med 86 stemmer mod 83.

Spørgsmålet dukkede op igen i 1988 og endte med tandlægehøjskolernes indlemmelse i de sundhedsvidenskabelige fakulteter i hhv. København og Århus.

»Sprængningen« af Dansk Tandlægeforening

I 1984 opstod en kritisk situation i Dansk Tandlægeforening da fronterne mellem de privatpraktiserende og de offentligt ansatte tandlæger spidsede til. På generalforsamlingen valgtes *Jørgen Bjørnvad* til formand og en hovedbestyrelse der bestod af lutter navne fra privat praksis, da de offentligt ansatte tandlæger frasagde sig at være repræsenteret.

På en ekstraordinær generalforsamling den 16. sept. 1985 lykkedes det ikke at skabe enighed mellem repræsentanter for Praktiserende Tandlægers Organisation og for Dansk Børnetandlægeforening om en ny, bredt sammensat hovedbestyrelse, hvorefter sprængningen af Dansk Tandlægeforening var en realitet.

I 1988 kunne man i *Tandlægebladet* læse formand *Jørgen Bjørnvads* leder: »Tandlægestandens sorte dag i Østre Landsret«, da Tandlægernes Nye Landsforening vandt retssagen om forhandlingsretten.

Tryghedsordninger og praksisforsikring

I løbet af 1980'erne udbyggedes Dansk Tandlægeforenings Tryghedsordninger, og i 1990 etableredes Praksisforsikringen.

Særnumre/festskrifter

J.J. Pindborg – 60 år

I anledning af *J.J. Pindborgs* 60-års-fødselsdag den 17. aug. 1981 udkom *Tandlægebladet* som et festskrift med bidrag omhandlende *Pindborgs* betydning for forskning, hospitalsodontologien, WHO, Dansk Tandlægeforening, og ikke mindst – *Tandlægebladet*.

Århus Tandlægehøjskole – 25 år

I 1983 fejredes 25-års-dagen for oprettelsen af Tandlægehøjskolen i Århus med et festskrift på beskedne 31 sider.

Odontologisk sengeafdeling på Rigshospitalet – 10 år

I 1974 var der etableret et samarbejde mellem Københavns Tandlægehøjskole og Rigshospitalet som omfattede en ændring af den tidligere tandklinik, således at der oprettedes en selvstændig sengeafdeling. I 1984 markeredes tiåret ved et særnummer på 37 sider.

Kursusnævnet – 75 år

Dansk Tandlægeforenings organiserede efteruddannelse startede i 1913, og 75-års-jubilæet blev markeret med et temanummer med tilbageblik.

Dansk Tandlægeforenings medlemsblad – 100 år

I 1989 markeredes 100-året for udgivelsen af det første medlemsblad for Dansk Tandlægeforening.

Århus Kommunehospital – 25 år

Den odontologiske afdeling på Århus Kommunehospital blev åbnet den 16. nov. 1965. I 1990 publicerede *Tandlægebladet* et særnummer med seks artikler.

Perioden 1991-2000

Redaktionsudvalg/Fagredaktion

I 1989 var der oprettet et »redaktionsudvalg« som skulle vær rådgivende for *Tandlægebladets* redaktion vedr. tilrettelægnings af bladet. Udvalget bestod af H.C. Hagh, N.O. Andersen, Lars Krumholt, Poul Cappelørn, Karsten Thuen og Jørgen Langebæk. Senere blev Lars Krumholt formand. Udvalget støttede sig bl.a. til et læserpanel, der i 1991 blev stillet en række spørgsmål. Det konkluderedes at læserne gerne så artikler publiceret på engelsk. En ny rubrik, »Erhvervsnyt«, blev meget positivt modtaget.

I 1991 oprettedes en såkaldt »fagredaktion« mhp. at styrke og nyorientere det faglige stof og at udbygge kontakten til potentielle forfattere på tandlægehøjskolerne. Redaktionen fik følgende medlemmer: Palle Holmstrup, Preben Hørsted Bindslev, Jens Kølsen Petersen og Ib Sewerin (Fig. 25).

Redaktionsudvalget fortsatte frem til 1995, hvor det indstilledes til hovedbestyrelsen at det blev nedlagt, hvilket efterfølgende skete.

En umærkelig ændring

I 1995 ændredes kompetenceforholdene således at *Christi-*

an Nissen overtog posten som ansvarshavende redaktør. Det skete i fuld forståelse med J.J. Pindborg, der havde været ansvarshavende redaktør siden 1961, men som anså ændringen som en rent titulær forskel.

En epoke afsluttes

J.J. Pindborg afgik ved døden den 6. august 1995 efter få måneders alvorlig sygdom. Hermed sluttede en enestående epoke hvor han i en ubrudt årrække på 34 år havde varetaget posten som redaktør af *Tandlægebladet*.

I *Tandlægebladets* augustnummer skrev Christian Nissen bl.a.: »Efter chokket, afvisningen og protesten over for realiteten: J.J. Pindborg er her ikke mere. Han døde i sit hjem den 6. august 1995 efter en sommers kamp mod canceren.« – »Tandlægestanden og dansk odontologi har mistet en enestående forsker, lærer, kursugiver, inspirator, entusiast, sprogrøgter, skribent, festtaler, bogsamler, kunstelsker, moralist, og humanist. Pindborg har som ingen anden gjort dansk odontologi kendt på verdensplan.« – »Tilbage er nu tomrummet og sorgen efter en bestandigt ungdommelig ven og redaktør.«

I det efterfølgende nummer af *Tandlægebladet* bragtes en række af nekrologer af hhv. *Director of National Institute of Dental Research, Harald Løe*, professor Mervyn Shear, overlæge, dr.med. Poul Riis, professor emeritus J.J. Holst, og »eleverne« Palle Holmstrup, Finn Prætorius og Jesper Reibel, Tandlægeskolen, KU, Erik Hjorting-Hansen, Afd. Z. Rigshospitalet, redaktion og direktion, Munksgaard A/S, Leise Elgaard og Annette Jacobsen, Rigshospitalets Tandklinik, og Jørgen Buch, Studenter-Sangforeningens formand.

Redaktørskifte (1995)

Ib Sewerin, der var trådt ind i Fagredaktionen i 1991, havde gennem flere år fungeret som Pindborgs assistent og elev, og

Fig. 25. Den i 1991 etablerede fagredaktion. Fra venstre professor, dr.odont. Palle Holmstrup, lektor, tandlæge Preben Hørsted Bindslev, docent, dr.odont. Ib Sewerin, og lektor, specialtandlæge, MS Jens Kølsen Petersen.

Tabel 1. Titler på temanumre publiceret i Tandlægebladet. Efter titlen er anført årstal og nr./numre. For de nordiske temanumre er tillige anført hvilket land der havde det overordnede redaktionelle ansvar. Temanumre publiceret i anledning af jubilæer, fødselsdage mv. er ikke medregnet, men er omtalt i teksten under »særnumre/festskrifter«

Nationale

Smerte – 1986 (4)
 Smertetilstande i odontologisk praksis – 1987 (6)
 Tandsygdomsbilledet hos ældre – 1987 (8)
 Oral toksikologi – 1987 (10)
 Plastmaterialer 1987 – 1987 (12)
 Oral implantologi – 1987 (17)
 Tandpasta – 1988 (4)
 Datamaten i tandplejen – 1988 (12)
 Europa mod cancer – 1989 (13)
 Traumatologi – 1989 (12)
 Tandlægeskræk – 1990 (2)
 Oral Health and the Third World – 1991 (4)
 Ortodonti – 1991 (18)
 Glasionomercement i praksis – 1992 (5)
 Sjögrens syndrom – 1992 (10)
 Kvalitetssikring og radiologi – 1992 (16)
 Kosmetik og tænder – 1993 (8,9)
 Grønlandstandplejens historie 1940-1992 – 1994 (3)
 Spytkirtler og saliva – 1994 (8)
 Danish Child Oral Health Care – 1994 (12,13)
 Endodonti – 1995 (2)
 Odontologisk behandling af medicinsk kompromitterede patienter – 1995 (11)
 Udlændinge i dansk tandpleje – 1995 (18)
 Amtskommunal tandpleje – 1996 (14)
 Etik – 1998 (8)
 Smerter – 1998 (11)

Farmakologi – 2000 (1,2)
 Oral infektion og almensygdomme – 2000 (18)
 Psyke og soma – 2001 (4,5)
 Nerveskader – 2001 (8)
 Implantologi – 2001 (10)
 Virus og mundhulen – 2002 (6)
 Kofferdam – 2002 (10)
 Amalgamalternativer – 2003 (7)
 Radiologi – 2004 (12)
 Bidfunktion/klinisk oral fysiologi – 2005 (4)
 Pædodonti – 2005 (6,7)
 Klinisk hygiejne – 2005 (15)

Nordiske

Endodonti 1995 – 1995 (2,3)
 Radiologi – 1995 (16) – (dansk red.)
 Cariologi – 1997 (2,3) – (svensk red.)
 Pædodonti – 1998 (2,3) – (norsk red.)
 Dentale materialer – 1999 (finsk red.)
 Tandlæger i Norden – 2000 – (journalistisk fællesred.)
 Gerodontologi – 2001 (1,2) – (dansk red.)
 Antibiotica – 2002 (1,2) – (svensk red.)
 Tandlægeangst – 2003 (1) – (norsk red.)
 Parodontologi – 2004 (1,2) (finsk red.)
 Akutte situationer – 2005 (1,2) (dansk red.)
 Basal biologi – 2006 (svensk red.)
 Ortodonti – 2007 (norsk red.)

han indstilledes af hovedbestyrelsen som fungerende redaktør i perioden fra Pindborgs død til den følgende generalforsamling, hvor han opstilledes som eneste kandidat og blev valgt som ny faglig-videnskabelig redaktør. Han genvalgte uden modkandidater resten af årtiet, og videre frem til 2003.

I december 1995 skrev den nye fagredaktion og den nye faglig-videnskabelige redaktør en proklamation i *Tandlægebladet*. »Det er et hovedformål for den samlede redaktion at publicere faglig-videnskabelige artikler på højeste videnskabelige niveau. Dette hovedformål behøver ikke at kollidere med et krav om læsevenlighed, forståelighed og især klinisk relevans. Fagredaktionen er sig bevidst, at en af Tandlægebladets væsentligste forpligtelser er at holde den danske tandlægestand bredt ajour med den faglige udvikling, såvel klinisk-teknisk som basalbiologisk.« – »Det er redaktionens håb at Tandlægebladet som fagvidenskabeligt tidsskrift fortsat kan fremstå som et attraktivt, moderne og læseværdigt blad, der udtrykker

kvalitet, og som hermed kan bidrage til at skabe respekt om Dansk Tandlægeforening, den danske tandlægestand og dansk tandpleje.«

Temanumre

I løbet af 1990'erne øgedes antallet af temanumre. Der henvises til Tabel 1.

Desuden indledtes i 1995 på *Tandlægebladets* initiativ et samarbejde mellem de fire nordiske tandlægetidsskrifter, *Tandläkartidningen*, *Den norske tannlegeforenings tidende*, *Finlands Tandläkartidning* og *Tandlægebladet*, om udgivelse af et årligt nordisk temanummer (ofte fordelt i to numre). Emnerne for temanumrene er vist i Tabel 1.

Disputatser og ph.d.-afhandlinger

Der publiceredes fortsat disputatser som særnumre af *Tandlægebladet*. I 1991 publiceredes Ann Wenzels disputats

Fig. 26. Fra 1990'erne begyndte vittighedstegninger at blive en fast bestanddel af det aktuelle stof. Her en tegning af en af *Tandlægebladets* tegnere Peter Kvindal.

(»Influence of computerized information technologies on image quality in dental radiography«), og Vibeke Qvists disputats (»Plastfyldninger. Spalter – bakterier – pulpa«).

I 1992 publiceredes Eli Schwarz' ph.d.-afhandling: »Alternativer i ungdomstandplejen«.

Tegninger

I 1990'erne begyndte der igen at optræde illustrationer i form af tegninger i det aktuelle stof (Fig. 26). Tegnere var bl.a. Jan Rough Nielsen, Jørn Villumsen, Peter Kvindal, Kristof Birns og Jan Hejle, der hver havde deres karakteristiske streg.

Tegningerne bidrog til at give *Tandlægebladet* en mere moderne stil.

Forsider

Fra 1974 havde *Tandlægebladets* forside været hvid og prydet af et eller flere farvebilleder i varierende beskæringer og med forskelligt design. Fra 1991 begyndte billederne/ farven at blive ført til kant så hele forsiden fremstod i farve. Denne form tog mere og mere overhånd, og fra ca. 1995 blev den reglen (Fig. 27).

Nyt layout og ny typografi

Fra og med nr. 11 i 1996 moderniseredes *Tandlægebladet* typografisk. Man var gradvis gået over til tospaltet opsætning i de faglige artikler. Opsætningen ændredes nu således at alle artikler blev indledt med en tonet spalte der indeholdt en kombination af et abstrakt og en appetitvækker, og figurer og tabeller fik en tonet baggrund.

Fagvidenskabeligt arkiv

I forbindelse med den typografiske omlægning i 1996 oprettedes *Tandlægebladets* faglige arkiv hvor medlemmerne elektronisk kunne søge på publicerede artikler i *Tandlægebladet* ud fra såvel forfatternavne som emneord og udskrive pdf-filer af artiklerne.

Sommernumre

I 1995 startede redaktionen udgivelsen af et »sommernummer« af *Tandlægebladet*. Motiveringen var at læserne ikke havde lyst til at læse faglitteratur i sommerferien. I stedet rettedes fokus mod medlemmernes tilværelse uden for klinikken. Der var artikler om og med fx Michael Olsen, som byggede cykler i sin fritid, Jens Søndergaard, der havde en tilværelse som jazzmusiker ved siden af at være tandlæge, Leif Kledal, som sang opera i fritiden, og der var interview med hovedbestyrelsen og Dansk Tandlægeforenings stab hvad angik deres sommerferieplaner. Serien fortsattes i 1996 og i 1997.

I 1998 fik sommernummeret et lidt andet og lidt mere sofistikeret indhold. Temaet var »Nysgerrighed, søgen og erkendelse« og omfattede artikler om bl.a. »DNA-teknikkens muligheder for identifikation via tænder«. I 1999 var emnet »– tid til refleksion« omfattende så forskellige emner som udnyttelse af »det grå guld«, »tandsmykker« og »sygdom og sundhed som socialt fænomen«. I 2000 var temaet »Hvad er meningen?«, og ni tandlæger med enten forudgående eller efterfølgende anden uddannelse blev portrætteret.

Journalistiske medarbejdere

Da journalist Merete Holm fratrådte i 1992, blev journalist Susanne Djørup ansat, og hun indtrådte samtidig i redaktionen. I 1992 blev yderligere en ny journalist, Anne Dorte Schwarz-Nielsen, ansat i Informationsafdelingen; hun skrev samtidig flittigt i *Tandlægebladet*, og da Susanne Djørup fratrådte i 1997, var hun i en kort periode nyhedsredaktør.

Fra maj 1997 tiltrådte journalist, cand.comm. Lillian Lykke Andersen som ny nyheds- og senere også onlineredaktør.

Ny annoncechef

I marts 1992 fratrådte annoncechef Poul Petersen, og som ny

annoncechef ansattes i stedet per 1. april *Michael Lentz*. Han kunne i 2007 fejre 15-års-jubilæum som ansat ved *Tandlægebladet*. I 1998 ansattes to nye medarbejdere, *Christian Wandel* og *Mette Blak Olsen*, i Annoncecenteret.

Ny informations-/pressechef og nye informationsmedarbejdere

Også i Informationsafdelingen skete flere nybesættelser. I 1995 blev cand.polit. *Jan Hylleberg* ansat som informationschef til afløsning af *Helle Rosendahl*. Året efter ansattes yderligere en ny informationsmedarbejder, journalist *Lone Sandstrøm*, som også fik arbejdsopgaver i form af artikler til *Tandlægebladet*, og i 1997 ansattes cand.scient.soc. *Ane Finderup* som ny informationschef efter *Jan Hylleberg*.

Der skete herefter en omstrukturering idet Informationsafdelingen blev nedlagt og DTF's Nyheds- og Mediecenter blev oprettet med *Christian Nissen* som overordnet chef, og den 1. januar 2000 tiltrådte *Claus Jørgensen* med titel af pressechef.

Fagligt indhold

De faglige artikler spændte vidt. Der var fortsat mange artikler om amalgam og risiko ved kviksølv. Der var desuden en igangværende debat om indikationer for fjernelse af tredjemolarer.

Nye emner som prægede årtiets artikler var bl.a. 1) farer ved rygning, 2) laserbehandling, 3) rekonstruktion af frakturede tænder ved pålimning med dentinbindere, 4) kosmetisk tandpleje, 5) allergi ved brug af gummihandsker, 6) CAD-CAM-teknik osv.

Den katastrofale brand på *Scandinavian Star* fandt sted i 1991, og det vanskelige identifikationsarbejde blev efterfølgende beskrevet i *Tandlægebladet*.

Øvrigt stof

Edb og computerteknik havde for alvor holdt sit indtog på tandklinikkerne, og i 1992 oprettedes en ny fast rubrik i *Tandlægebladet* om edb, der havde *Anders Nattestad* som redaktør.

Tidligere informationschef, redaktør *Otto Mikkelsen* skrev fortsat reportager til *Tandlægebladet*. I 1997 bragtes fx en serie artikler om den danske tandplejeindsats i Kuwait som var startet i 1987.

En sag som gav anledning til udførlig omtale i *Tandlægebladet* var »*Dandy-sagen*«. To forskere fra Odontologisk Institut i Århus, *Vibeke Bælum* og *Bente Nyvad*, havde udført et projekt der var finansieret af tyggeegmiproducenten *Fertin A/S*. Der opstod imidlertid senere strid om forskernes publikation af resultaterne. Rektor for Aarhus Universitet

Fig. 27. Fra 1974 var forsiden af *Tandlægebladet* i farver. Fra begyndelsen af 1990'erne begyndte farven at blive ført til kant (som her). Mange forsider prægedes af *J.J. Pindborgs* kunstinteresse og omfattende rejseaktivitet.

blev indblandet, og ligeledes institutleder *Thorkild Karring*, som trådte tilbage. Sagen vakte stor opmærksomhed i dagspressen, og sagen og dens efterdønninger blev udførligt refereret i *Tandlægebladet* i både 1999 og 2000.

Standspolitisk stof

Urafstemning

På generalforsamlingen 1990 lykkedes det ikke at få valgt en formand med det fornødne stemmeflertal på to tredjedele. Derfor måtte der foretages urafstemning blandt Dansk Tandlægeforenings medlemmer. Der indkom 3.105 stemmesedler. Den højtidelige optællingsprocedure blev grundigt refereret og illustreret i *Tandlægebladet* 1991 nr. 1 (Fig. 28).

Dansk Tandlægeforening og Tandlægerne Nye Landsforening

Et emne som ideligt blev debatteret i *Tandlægebladet* i

Fig. 28. Fra urafstemningen om formandsvalget i 1991. Stemmesedlerne optælles i overværelse af Dansk Tandlægeforenings juridiske rådgiver, advokat *Henrik Wedell-Wedellsborg* (bagest tv.for lampen) og Dansk Tandlægeforenings direktør, *Karsten Thuen* (th).

1990'erne var forholdet til Tandlægenes Nye Landsforening. Der var dannet en selvstændig forening, »*Danske Tandlægers Fællesforening*«, der som eneste formål havde at arbejde for at de to tandlægeforeninger atter samledes. På grundlag af en meningsmåling i 1996 kunne det konstateres at 70% af tandlægerne mente at det betød en svækkelse af tandlægestanden at danske tandlæger var organiseret i to tandlægeforeninger.

»Serviceselskabet«

I 1996 lanceredes en visionær nyskabelse i Dansk Tandlægeforening: »*DTF Serviceselskab A/S*«. Målet var flg.: »*Selskabet skal inden for en årrække være det enkelte medlems primære rådgivnings- og servicepart, når det drejer sig om konsulenttydelser, ikke faglige kurser for tandplejeteamet, edb-kommunikation mv.*«. I bestyrelsen indvalgte foruden Dansk Tandlægeforenings formand og direktør, også Dansk Tandlægeforenings juridiske rådgiver, advokat *Henrik Wedell-Wedellsborg*, og de to næstformænd i Dansk Tandlægeforening, *Lisbeth Dietz* og *Lars Krumholt*. I 1997 ansatte Dansk Tandlægeforening en direktør for selskabet, den 32-årige *Henrik Kølle*. Han trådte imidlertid tilbage allerede i 1999, og den 1. nov. 1999 trådte *Morten Risager Hansen* som ny direktør.

Serviceselskabet have under *Henrik Kølles* ledelse indgå-

et et nært samarbejde med Colgate-Palmolive, hvilket medførte kraftig faglig kritik i form af læserbreve i *Tandlægebladet*. Samtlige hel- og deltidsansatte ved Tandlægeskolen i Århus skrev således: »*Vi synes, det er betænkeligt at for- manden ikke kan se den åbenlyse risiko for sammenblanding af objektiv faglighed og købmandsmæssig afhængighed.*« Det gav til- lige anledning til kritik fra medlemmerne at det var uklart hvor grænsen mellem Dansk Tandlægeforenings og Serviceselskabets økonomi egentlig gik.

Det gav også anledning til problemer med dentalbran- chen at Serviceselskabet begyndte at forhandle dentalin- strumenter, og det medførte en overhængende fare for an- noncørboykot over for *Tandlægebladet*.

I 1998 udtalte formanden for dels Dansk Tandlægefor- ening, dels Serviceselskabet, *Erik Schmølker*, i *Tandlægebla- det* at »*det er vanskeligt at bevare pessimismen*«, men regnska- bet for 1999 viste et underskud på 2,9 mio. kr., og året ef- ter lukkede selskabet. Det endelige tab for Dansk Tand- lægeforening blev på 9,8 mio. kr., men på Generalforsam- lingen i Dansk Tandlægeforening 2000 stemte 58 repræsentanter for en tillidserklæring over for forman- den, *Erik Schmølker*.

Serviceselskabets skæbne var den indirekte anledning til at *Tandlægebladet* i 2003 fik sit »*frihedsbrev*« (se senere).

Øvrige emner

Rækken af fagpolitiske emner som behandledes i *Tandlægebladet* i 1990'erne er lang, bl.a. omsorgstandpleje, tobakspolitik, kvalitetssikring, tilbagebetaling af Ambi-afgiften, konkurrenceregler mv.

DTFs Tryghedsordninger kunne i 1999 fejre en slags 25-års-jubilæum, og i *Tandlægebladet* bragtes et udførligt tilbageblik.

Særlig opmærksomhed fik en nærgående og kritisk undersøgelse af tandlæger og deres arbejde i tv-programmet »Rapporten« i 1998. Dansk Tandlægeforening blev i en række læserbreve kritiseret for at have udvist passivitet. Pressenævnet fandt efterfølgende at tv's brug af skjult kamera i udsendelsen indebar en tilsidesættelse af god pressekik.

Læseranalyse

I 1995 gennemførtes på ny en læseranalyse vedr. *Tandlægebladet*. Der konstateredes endnu en gang bred tilfredshed blandt medlemmerne med bladet. Mange tandlæger opfattede *Tandlægebladet* som det væsentligste udbytte af medlemskabet af Dansk Tandlægeforening. Atter efterspurgtes dog flere faglige artikler med praksisrelevant indhold.

Særunumre/festskrifter

J.J. Pindborg – 70 år

I 1991 blev *Tandlægebladet* nr. 10 udformet som et 64 sider stort særunnummer til hyldest af nestoren J.J. Pindborg. Titlen var »J.J. Pindborgs erindringer om sit odontologiske liv – og en hel del mere. 50 års rejse gennem terra ignota«. Erindringerne var fortalt til og genfortalt af Otto Mikkelsen. Udgivelsen skete i forbindelse med J.J. Pindborgs 70-års-fødselsdag den 17. august 1991.

Århus Kommunehospital – 100 år

100-års-dagen for Århus Kommunehospital markeredes af hospitalets Afdeling for Tand-, Mund- og Kæbekirurgi ved et særunnummer på 48 sider, koordineret af afdelingens chef, Steen Sindet-Pedersen.

Radiologi – 100 år

100-året for opdagelsen af røntgenstrålerne markeredes ved et temunummer i 1995, redigeret af Ib Sewerin.

Dansk Tandlægeforening – 125 år

Dansk Tandlægeforenings 125-års-jubilæum fejredes på særlig vis ved udgivelse af et særunnummer af *Tandlægebladet*, skrevet af Otto Mikkelsen og Peter Østergaard. Nummeret var udformet som en »krønike«.

Perioden 2001-2007

Christian Nissen siger op

I efteråret 2002 meddelte administrerende redaktør Christian Nissen til alles overraskelse at han ønskede at sige sin stilling op efter 29 år som redaktør. Hans fratræden skete den 31. jan. 2003. I *Tandlægebladet* 2003(2) bragtes et afskedsinterview med Christian Nissen, der som begrundelse for sin fratræden anførte at han ønskede at »gå ned på heltid«.

Foreningen udpegede kommunikationschef Claus Jørgensen som ny administrerende og ansvarshavende redaktør.

Ændring af vedtægterne

Dansk Tandlægeforenings hovedbestyrelse foreslog samtidig en vedtægtsændring som blev vedtaget ved den ordinære generalsamling 2003. Herefter skulle den faglig-videnskabelige redaktør ikke længere vælges på demokratisk vis på generalforsamlingen men ansættes af hovedbestyrelsen efter indstilling fra et politisk nedsat ansættelsesudvalg. Den faglig-videnskabelige redaktør, som skulle være tandlæge, skulle samtidig være ansvarshavende redaktør.

Ib Sewerin var valgt enstemmigt otte år i træk på den årlige generalforsamling, men hovedbestyrelsen valgte alligevel at slå stillingen op mhp. nybesættelse. Der meldte sig kun én ansøger foruden Ib Sewerin, hvorefter hovedbestyrelsen genansatte denne. Det skete per 1. sept. 2004 for en treårig periode. Dansk Tandlægeforenings kommunikationschef, Claus Jørgensen, fortsatte som administrerende redaktør. Vedtægtsændringerne der gennemførtes i nov. 2003, omfattede en indskrænkning i den ansvarshavende redaktørs råderum idet *Tandlægebladets* redaktionelle linje nu skulle fastlægges gennem et samarbejde mellem den ansvarshavende/faglig-videnskabelige og den administrerende redaktør.

Flemming Isidor medlem af Fagredaktionen

I foråret 2004 afgik Jens Kølsen Petersen pludseligt ved døden. Han havde været en uhyre flittig forfatter til artikler og orientering i *Tandlægebladet*, og han havde været medlem af Fagredaktionen fra 1991.

Hans plads i Fagredaktionen blev overtaget af professor, dr.odont. Flemming Isidor, Århus.

»Tandlægebladet« og pensionister

En vedtagelse som vakte stort røre og medførte mange protester var, at hovedbestyrelsen vedtog at pensionister skulle betale for dels *Tandlægebladet*, dels adgang til DTF-net. Følgen blev at kun ca. 250 af Dansk Tandlægeforenings

over 1.000 pensionerede medlemmer valgte at abonnere på bladet.

I 2004 ændredes reglerne således at pensionerede medlemmer af Dansk Tandlægeforening kunne modtage *Tandlægebladet* gratis.

Journalistiske medarbejdere

Tandlæge Winnie Brodam var i 2001 blevet uarbejdsdygtig pga. en håndlidelse. Efter et års diplomjournalistuddannelse på Journalisthøjskolen i Århus begyndte hun at skrive freelanceartikler til *Tandlægebladet*, og fra 2003 blev hun fast tilknyttet redaktionen.

I sommeren 2005 fratrådte journalist, cand.comm. Lillian Lykke Andersen, der havde været nyhedsredaktør siden 1997, og per 1. jan. 2006 blev cand.scient.soc. Trine Ganer, der siden sept. 2002 havde været ansat som kommunikationsmedarbejder, overført som »redigerende journalist« ved *Tandlægebladet*.

I perioden fra 1997 til 2005 optog *Tandlægebladet* i stigende omfang artikler af freelancejournalister. Bidragydere var bl.a. Morten Andersen, Birgit Brunsted og Justinus S. Johannesen.

Netudgave af »Tandlægebladet«

I 2000 var Dansk Tandlægeforenings netflade »DTFnet« etableret. Medlemmerne kunne her læse aktuelle nyheder, referater, honorartabeller, medlemstilbud mv., og de kunne slå love, forordninger mv. op. Systemet var opbygget af webredaktør Jan Stjerne, der var blevet ansat i Dansk Tandlægeforening i 1999.

Sideløbende oprettedes en netudgave af *Tandlægebladet*, »*tandlaegebladet.dk*«, med bl.a. et søgearkiv der dækkede alle fagvidenskabelige artikler tilbage til 1996.

»Tandlægebladet«s frihedsbrev

Peter Østergaard havde i et læserbrev i 2002 slået til lyd for at *Tandlægebladet* blev journalistisk uafhængigt. Han rejste spørgsmålet: »Er der ikke behov for et mere kritisk *Tandlægebladet* der kan bide hovedbestyrelsen i haserne og kortlægge fagpolitiske konflikter mens de er varme? Er der ikke et problem hvis *Tandlægebladet* mest er et meddelelsesorgan for de stærkeste fagpolitikere og fremmeste fagpersoner?«

På Dansk Tandlægeforenings ordinære generalforsamling 2003 foreslog Peter Østergård at *Tandlægebladet* fik et såkaldt »frihedsbrev«, hvilket blev vedtaget af repræsentantskabet. Dette frihedsbrev »sikrer redaktionen ret til at udføre uafhængig og kritisk journalistik, som tilgodeser hensynet til medlemmernes behov for alsidig information, og som kun begrænses af lovgivningen vedrørende injurier, medieansvarsloven og af DTF's Etiske Regler og Kollegiale Vedtægt.«

Forsider

Siden lanceringen af det nye *Tandlægebladet* i 1974 havde forsidebillederne bestået af fotos, enten faglige, kunstneriske eller alment illustrative. Motiverne var yderst varierede.

I 2003 overtog Fa. Ribergård & Munk Grafisk Design udformningen af forsiderne til *Tandlægebladet*. Visse baseredes på odontologiske motiver, mens andre var grafisk abstrakte.

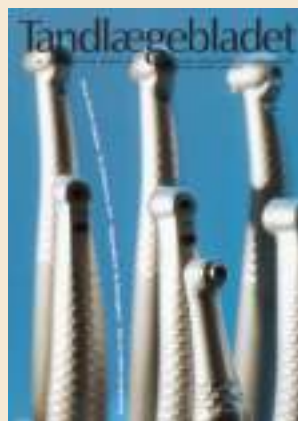
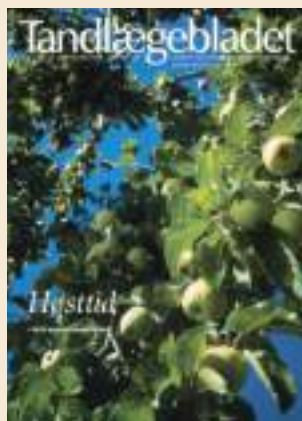

Fig. 29. *Tandlægebladets* forsider fra tre epoker. Tv. et eksempel fra perioden 1974-2003, hvor der veksledes mellem fotografiske motiver af vidt forskellig, og ofte ikke-odontologisk art. I midten et eksempel på perioden 2003-2004, hvor motiverne var udpræget grafisk abstrakte. Th. et eksempel fra perioden 2005 og frem hvor motiverne var odontologiske,

men i en fotografisk-kunstnerisk bearbejdning, og præget af en gennemgående linje. Bemærk at typografien af navnet »*Tandlægebladet*« ikke har ændret sig gennem 33 år.

Fra 2004 valgtes igen fotografiske motiver, men nu med en fast linje og med en antydning odontologisk relation, fx i form af ekstreme næroptagelser (Fig. 29).

Nyt trykkeri

Ved den store omlægning af *Tandlægebladet* i 1974 blev Aarhus Stiftsbogtrykkerie, der senere skiftede identitet til Stibo Graphic, valgt som trykkeri. Samarbejdet varede ved til 2004 hvor Stibo Graphic ændrede produktionsmønstre. Som ny grafisk leverandør valgtes fa. Datagraf, der var beliggende i Auning.

Odontologisk disputats

Efter nogle års pause publicerede *Tandlægebladet* i 2004 atter en odontologisk doktordisputats. Det skete med Søren Schous disputats »Peri-implantitis. Pathogenesis, diagnosis, and treatment as evaluated in cynomolgus monkeys«.

Fagligt stof

Det faglige stof omfattede en bred vifte af emner, såvel »klassiske« som »nye«. Til sidstnævnte kategori hørte artikler om blegning af tænder, som blev genstand for megen debat, digitale røntgensystemer mv.

Rubrikken »Spørg NIOM« blev fast struktureret, og der bragtes i ca. hvert 3-4. nummer en artikel om et aktuelt materialerelateret emne.

Standspolitisk stof

Tandbehandling i udlandet

Omkring år 2000 startede det fænomen at danskere tog til udlandet for at få billig tandbehandling, og allerede i 2001 blev emner som de lavere priser i fx Sverige og danske borgers ret til sygesikringstilskud ved tandbehandling i udlandet genstand for omtale i *Tandlægebladet*.

Øvrige emner

Brugerbetaling – Et emne som blev genstand for indgående debat i perioden efter årtusindskiftet var brugerbetaling. Der påpegedes fra faglig side urimeligheder i at specielt patienter med aggressivt forløbende parodontitis var henvist til selv at finansiere dyre behandlinger når behandling af selvforkskyldte medicinske livsstilssygdomme var gratis.

Markedsføring – I 2003 kom nye markedsføringsregler hvor efter tandlæger i annoncer måtte fremhæve sig selv og deres kvalifikationer, bruge billeder og logoer, samt anprise deres kvalifikationer og kompetencer.

Professor Palle Holmstrup udtrykte i *Tandlægebladet* be-

kymring over de nye regler som han frygtede ville svække professionens akademiske niveau.

Prisoplysninger mv. – Ved overenskomstforhandlingerne med Sygesikringen blev det i 2003 aftalt at alle private tandklinikker fra 1. april 2004 skulle have en prisliste hængende i venteværelset. Senere kom også en aftale om at alle tandlæger skulle udarbejde en praksisdeklaration, der kunne lægges på den offentlige sundhedsportal eller blot udleveres hvis en patient bad om det. Tandlægerne blev endvidere forpligtet til at tilbyde at give skriftlige prisoverslag ved behandlinger til en pris der oversteg 2.500 kr.

Kommunalreformen – Den nye kommunalreform fik afgørende betydning for dels de kommunalt ansatte tandlæger, ikke mindst dem som sad i chefstillinger, dels for de tandlæger som drev praksis i praksiskommuner.

Journalregler – I januar 2004 kom nye bestemmelser om journalføring, der stillede øgede krav til tandlægen, men som samtidig legaliserede brug af elektroniske journaler.

Kritik af »Tandlægebladet«

Flere artikler i *Tandlægebladet* 2004 medførte en kraftig kritik fra medlemmerne og gav anledning til debat på såvel kredsgeneralforsamlinger som på Dansk Tandlægeforenings ordinære generalforsamling 2004. Det drejede sig dels om en artikel som handlede om tandbehandling i Polen (»Tandpleje og Toyota-service«). Medlemmerne fandt at den forherligede de polske tandlæger og deres behandlingstilbud. To andre artikler (»Tandplejeren. Tandlægers skræk« og »Patienten. Slut med samleband«) handlede om behandling hos tandplejere, hvor man havde interviewet patienter som priste den behandling de fik hos tandplejere og nedvurderede den tilsvarende behandling hos tandlæger (»... jeg tror... hun er mere grundig«).

Særnumre/festskrifter

Dansk Selskab for Tand-, Mund- og Kæbekirurgi – 50 år Novembernummeret 2002 blev viet til Dansk Selskab for Tand-, Mund- og Kæbekirurgi, som fejrede 50-års-jubilæum. Det indeholdt syv artikler om kæbekirurgiske emner og en oversigt over selskabets historie.

PROFILER

Redaktørerne af *Tandlægebladet* har i tidens løb talt en række markante profiler som beskrives i det følgende.

Mange af redaktørerne blev indblandet i kollegiale og faglige fejder, og *Tandlægebladet* blev brugt flittigt som medie i disse opgør.

Skænderierne var mest udbredt i de tidligste år, hvor det fæg med beskyldninger og insinuationer, og hvor svar og gensvar fulgte hinanden i følgende numre. Visse sager endte med sagsanlæg. Denne praksis stilnede af fra omkring 1930, og i alle de senere år har tonen i *Tandlægebladet*, selv i debatindlæggene, været præget af besindighed og respekt.

I det følgende omtales redaktørerne i tilnærmelsesvis kronologisk orden efter deres tilknytning til *Tandlægebladet*. I tilslutning til de biografiske beskrivelser gengives også nogle af de offentlige kontroverser som de pågældende har været impliceret i.

Tabel 2 er en fuld oversigt over redaktører af Dansk Tandlægeforenings medlemsblade gennem årene.

Carl Thorlakson

Da Dansk Tandlægeforening i 1889 besluttede at udgive sit eget foreningsblad *Dansk Tandlægeforenings Medlemsblad*

valgte man *Carl Thorlakson* som »Ledende Redaktør« (Fig. 30). Han var født i 1846 og tog tandlægeeksamen i 1867. I 1886-1888 var han formand for Dansk Tandlægeforening, og han var i en årrække censor ved Tandlægeskolen. Han var en velrenommeret kollega og en forgrundsfigur i foreningslivet. Senere kom han dog i et modsætningsforhold til foreningen da han var en af initiativtagerne til dannelsen af »*Tandlægeselskabet i København*« og blev dets første formand. Dannelsen af dette selskab var et faretruende skridt i retning af en sprængning af Dansk Tandlægeforening. Han døde i 1915.

Henrik Stürup

Personen

Den første redaktør af det organ som i dag kaldes *Tandlægebladet*, var *Henrik Stürup*, der formentlig er den mest markante personlighed i såvel Dansk Tandlægeforenings som *Tandlægebladets* historie (Fig. 31).

Henrik Sneedorf Stürup, som var hans fulde navn, var født i Svendborg den 20. marts 1869. Han tog tandlægeeksamen i december 1891, 22 år gammel, og tilhørte den første årgang som dimitteredes fra den nyetablerede tandlægeskole i København. Han nedsatte sig i 1896 i Odense, hvor han praktiserede til 1949 hvor han havde nået en alder af 80 år.

På billeder helt fra *Henrik Stürups* unge dage fremstår han skaldet. Der har formentlig været tale om en genuin skal-

Fig. 30. *Carl Thorlakson*, redaktør 1889-1890 af Dansk Tandlægeforenings første medlemsblad.

Fig. 31. *Henrik Stürup*, grundlæggeren af *Nordisk Tandlægeblad*, det senere *Tandlægebladet*. Redaktør 1897-1908 og 1910-1911. Ukuelig ildsjæl og igangsætter. Se også Fig. 3.

Fig. 32. *Ernst Haderup*, søn af professor *Victor Haderup*, redaktør 1912 og 1916-1921. Ofte indblandet i intriger. Her vist i en karikaturtegning fra »*Social-Demokraten*«.

Tabel 2. Redaktører af Dansk Tandlægeforenings medlemsblade 1889-2007. Årstallene gælder kun tilnærmelsesvis kalenderårene, idet perioderne kan være bestemt af datoer for generalforsamlinger og af særlige ansættelsestidspunkter.

Redaktør	Periode	Funktion
»Dansk Tandlægeforenings Medlemsblad«		
Carl Thorlakson	1889-1890	Redaktør
»Dansk Tandlægeforenings Tidsskrift«		
Carl Christensen og Nikolaj Wulff	1891	–
Axel W. Carstensen	1892	–
A. Schulz/Bestyrelsen	1893	–
Algot Ruhe	1894	–
»Nordisk Tandlægeblad«		
Henrik Stürup	1897-1899	–
»Dansk Tandlægeblad«		
Carl Iversen	1900	–
»Tandlægebladet«		
Henrik Stürup og Carl Christensen/Carl Iversen/Axel Jepsen	1901-1907	–
Victor Haderup	1908-1909	–
Henrik Stürup	1910-1911	–
Ernst Haderup	1912	–
Viggo Andresen	1913-1914	–
Baltzer Andersen	1915	–
Ernst Haderup	1916-1921	–
C.H. Langebæk	1920-1921	Medredaktør
	1922	Eneredaktør
Chr. Jacobsen	1923-1934	Redaktør
Helge Schou	1935-1937*	Redaktør
Eigild E. Faber	1938-1946	Hovedredaktør
Finn Lange	1947-1954	Hovedredaktør
Tage Hartvig Andersen	1952-1960	Medredaktør
Eigild E. Faber	1955-1961	Hovedredaktør
J. J. Pindborg	1961	Medredaktør
	1962-1995	Hovedredaktør
Chr. Nissen	1973-2003	Administrerende redaktør
	1995-2003	Ansvarshavende redaktør
Otto Mikkelsen	1974-1981	Medredaktør
Ole Fejerskov	1985-1989	Medredaktør
Ib Sewerin	1995-2003	Faglig-videnskabelig redaktør
Claus Jørgensen	2003	Administrerende og ansvarshavende redaktør
Ib Sewerin	2004-2007	Faglig-videnskabelig og ansvarshavende redaktør
Claus Jørgensen	2004-	Administrerende redaktør

* Helge Schous redaktørperiode blev afbrudt i to mdr. i 1935, hvor Chr. Jacobsen var konstitueret.

dethed, måske i form af en ektodermal dysplasi. I en fødselsdagsartikel i 1939 skrev Ernst Haderup i *Tandlægebladet* at han havde »Ferskenkinder som en ung Pige, og Haar som en nyfødt«.

Bladudgiver

I 1897 påtog han sig på eget initiativ og for egen regning og risiko at udgive et tandlægetidsskrift som han kaldte *Nordisk Tandlægeblad*. Projektet lykkedes, og han fortsatte som

redaktør frem til 1912, bortset fra en afbrydelse i 1908-1910, hvor *Victor Haderup* var redaktør. Skønt bladet i hans redaktørperiode skiftede navn flere gange, inden det endeligt kom til at hedde *Tandlægebladet*, og i nogle år ikke var foreningens officielle medlemsblad, holdt han stædigt fast ved at *Tandlægebladet* skulle årgangsnummereres fra 1897 hvor han startede *Nordisk Tandlægeblad*.

Et udslag af *Henrik Stürups* oprørstrang var at han ikke blot fra starten af *Nordisk Tandlægeblad*, der jo også henvendte sig til det øvrige Norden, men i resten af sin redaktionelle karriere skrev substantiver med lille begyndelsesbogstav og brugte bolle-å, hvilket var uset i datidens retsskrivning. Ud fra et redaktionelt synspunkt var det ejendommeligt at se de af *Henrik Stürup* skrevne tekster fremstå med denne form for retsskrivning, mens de af Dansk Tandlægeforenings sekretær og øvrige forfattere skrevne tekster fremstod med datidens vedtagne retsskrivning.

Politiker og foregangsmand

Henrik Stürup var en stor begavelse og hans videns- og interesseområde var omfattende. Han optrådte ofte som foredragsholder om diverse faglige og fagpolitiske emner. På Dansk Tandlægeforenings møder og generalforsamlinger var han en fast debattør.

Han var en ildsjæl og en slider. Ved siden af at passe sin private praksis, udgave et tandlægetidsskrift, og deltage aktivt i foreningslivet, lykkedes det ham i 1912 at få etableret en skoletandplejeordning i Odense, og han fungerede som leder af skoletandklinikken i otte år.

Den selvbevidste, kontroversielle og til tider nærmest oprørske *Henrik Stürup* var i flere perioder i bitter strid med Dansk Tandlægeforening. Han spillede fx en fremtrædende rolle i oprettelsen af kredsforeninger i Dansk Tandlægeforening, og han fik i 1899 som første skridt etableret »Dansk Provins-Tandlægeforening« og senere i 1903 »Fyens Tandlægeforening«. Modstanden blandt de etablerede medlemmer af Dansk Tandlægeforening var stor. Hans tiltag banede imidlertid vejen for den fulde udbygning af Dansk Tandlægeforenings kredsforeningsstruktur, som vi kender den i dag, og som var en realitet fra 1906.

Trods alle stridigheder var *Henrik Stürup* ikke til at komme udenom, og han øvede indflydelse på en række store sager. Som politiker var han både frygtet og respekteret. I 1908 blev han valgt som formand for Dansk Tandlægeforening, – for dog dagen efter at nedlægge sit mandat! Han blev herefter i 1909 valgt som næstformand, og i 1915 som formand, og han var foreningens formand frem til 1921. Han kom til at spille en fremtrædende rolle i sagen om »Sygekassetandklinikker« hvor han høstede megen kritik, idet

det første sted hvor der oprettedes en af disse klinikker, var netop hans hjemby Odense.

Respekt

Selv *Henrik Stürups* modstandere kunne ikke andet end respektere ham.

Ved 10-års-jubilæet for udgivelsen af det første nummer af *Tandlægebladet* (egl. *Nordisk Tandlægeblad*) i 1907 skrev professor *Carl Christensen* en hyldest til ham. Han skrev bl.a.: »De kom som en Stormmaage i vor lille Andedam. Med et skarper Syn og en højere Flugt end man i den nærsynede Kamp for »Andemaden« var vant til. Men De havde Maageunoder. De plukkede Gaardhanen i Kammen og dunkede Andrikken i Hovedet, pillede Fjerene af Hanekyllinger og behandlede den største Gase uden Hensyn til Dimensionerne... De skrev Artikler »rygende af Ondskab« og De manglede »god Tone« og det, vi véd nok, men, vi véd ogsaa, at De i vor Stands alvorlige Spørgsmaal bekæmpede Vrøvlet og ofte bragte Klarhed i Debatten ... Tak og til Lykke!«

Ved Dansk Tandlægeforenings 50-års-jubilæum i 1923 hyldedes han i *Tandlægebladet* af redaktøren *Chr. Jacobsen* for »sin utrættelige Kampgejst«. I en fødselsdagsomtale i 1939 hyldedes han for »sine mange gode Egenskaber, lysende Intelligens, taktiske Snille og et Hjerte, der altid har banket varmt for Tandlægestandens Kaar, dens Liv og dens Fremtid ...«.

Han blev udnævnt til æresmedlem af Dansk Tandlægeforening, og desuden modtog han en stor anerkendelse i 1944 hvor Dansk Tandlægeforening i anledning af hans 75-års-fødselsdag oprettede et legat der skulle bære hans navn, og donerede 5.000 kr. til legatet.

Han oplevede sin 80-års-fødselsdag og blev atter hyldet i *Tandlægebladet*, nu af formanden, *Kai O. Mehlsen*. Han bragte en ærbødig og varm tak for hans »Pragtridt, som Forkæmper for Tandplejens Udvikling i vort Land og som Organisator af Tandlægestanden.«

Henrik Stürup døde den 28. maj 1957 i en alder af 88 år. I nekrologen i *Tandlægebladet* skrev den tidligere formand i Dansk Tandlægeforening *Aage Riis-Petersen*: »Med *Stürup* er en gammel stridsmand, et højt begavet og charmerende menneske gået bort ...«.

Ernst Haderup

Ernst Haderup var søn af den navnkundige lærer og professor ved Tandlægeskolen *Victor Haderup* (Fig. 32). Han blev født i 1876 og tog tandlægeeksamen i 1899. Efter at have praktiseret nogle år i Faaborg flyttede han i 1908 sin praksis til København.

Han var redaktør af *Tandlægebladet* i to perioder, i 1912 og i 1916-1921. Han var formand for Københavns Tandlægeforening i 1917-1920 og formand for Dansk Tandlægefor-

ening i 1921-1926. Han spillede herunder en positiv og værdsat rolle som forhandler i de vanskelige år med etableringen af sygekasseoverenskomsterne og ved organisationen af Dansk Tandlægeforenings sekretariat. Han repræsenterede i en årrække Dansk Tandlægeforening i *Fédération Dentaire Internationale*. Højdepunktet i hans karriere blev hans udnævnelse til »Sundhedsstyrelsens Konsulent i Tandlægesager« i 1928.

Konflikter

Ernst Haderup var imidlertid en person med egne meninger. Han er den redaktør der nok oftest har været involveret i kollegiale fejder i *Tandlægebladet*. Hans indlæg var ofte voldsomt polemiske og præget af en såret forfængelighed. Læs bl.a. hans afskedsord i det foregående afsnit om perioden 1911-1920, da han i 1912 fratrådte som redaktør første gang. Han var måske præget af at være søn af den fremtrædende Victor Haderup uden at kunne leve op til hans ry.

Victor Bloch – I 1912 anlagde professor Victor Bloch sag an mod Ernst Haderup pga. af en artikel i *Tandlægebladet* om undervisningsforholdene på Tandlægeskolen. Victor Bloch blev støttet af kolleger fra *Tandlægeskolen* som i bladet skrev: »Undertegnede Lærere ved Tandlægeskolen ønsker at udtale, at vi i det hele er enige med Kollega Bloch i hans Kritik af Tandlæge Haderups Artikel af 20. Juni, og at vi beklager denne Ar-

tikels Fremkomst.« Undertegnet Chr. Holst, Harald Hallander og E. Budtz-Jørgensen.

I rækken af indlæg i *Tandlægebladet* skrev Ernst Haderup bl.a. om sin modstander: »Bloch er vistnok en meget forfængelig Mand, og det synes at have givet sig Udslag i en ivrig Pukken på den »i og for sig latterlige« Docent-Titel. Det er ogsaa lykkedes ham i Aarenes Løb at oparbejde en vis ydre Position idet han har forstaaet at skabe en Myte om særlig Dygtighed, der dog vist mest er opstaaet ved en skuespilleragtig Evne til at forblænde, en bestandig Tagen sit Lys frem af Skæppen på de passende Tidspunkter og ved at figurere på Programmerne for store Tandlægemøder, hvorfra han dog ofte er udeblevet.«

Sagen endte med et forlig idet Ernst Haderup frafaldt udtalelsen om at Victor Bloch havde »snigløbet sine tidligere Forsatte«.

Bloch-Jørgensen – I 1914 opstod en sag mellem Ernst Haderup og tandlæge Karl Bloch-Jørgensen. Sidstnævnte skrev bl.a. til bestyrelsen for Dansk Tandlægeforening i anledning af Ernst Haderups omtale af ham i *Tandlægebladet*: »Jeg henstiller blot til de mere standskultiverede at overveje, hvorvidt en, der aldrig har ydet sin Stand noget som helst positivt, i Længden kan have Lov til at fare med saadan uvederhæftig og letfærdig Tale ...«

Sagen afsluttede den 30. jan. 1915 med et forlig, hvor de to herrer beklagede og tilbagekaldte hhv. »fornærmelige Ytringer« og »skarpe Angreb« i en »udæskende Tone«.

Fig. 33. Viggo Andresen, redaktør 1913-1914. Ærkefjende af Ernst Haderup.

Fig. 34. C.H. Langebæk, redaktør 1921-1922. Grundlægger af »Tandlægevagten« i København og en nøgleperson i »Alderdomsfonden«.

Fig. 35. Chr. Jacobsen, redaktør 1923-1934, hvis eftermæle plettedes af anklage for unational optræden under Besættelsen.

Hans Conradsen – I 1915 skrev Hans Conradsen med referencen til en artikel af Ernst Haderup: »Det er en Skamplet paa vor Stand, at vi vil finde os i, at faa vort Blad lavet om til Smudsblad...«. i svaret fra Ernst Haderup omtalte han Hans Conradsens indlæg med beskrivelsen: »... den ualmindelig ondartede Stinkpotetefacon, hvori Conradsen lancerer sin opsparede Galle.«.

Viggo Andresen

Efter Ernst Haderups kortvarige funktionstid som redaktør i 1912 var det vanskeligt at få redaktørposten besat. Men det lykkedes at få en aftale i stand med Viggo Andresen, som kom til at fungere som redaktør i to år. (Fig. 33).

Han var en højt begavet kollega, og endte som professor i ortodonti i Norge. Han var født i 1870 og tog tandlægeeksamen i maj 1889, dvs. inden den nyoprettede tandlægeskole dimitterede kandidater, og i en alder af kun 18 år. Han blev den først ansatte tandlæge ved Rigshospitalet og fungerede her fra 1910 til 1917. Han publicerede en lang række videnskabelige artikler, omfattende næsten 100 arbejder, som spændte fra bl.a. undersøgelser om tændernes mineralisering til hans banebrydende arbejder om den ortodontiske aktivator. Han blev internationalt kendt og blev i 1923 udnævnt til dr.med.dent.h.c. ved Universitetet i Würzburg. I 1925 blev han tilknyttet Statens Tandlægeinstitut i Oslo og blev i 1927 professor. Her virkede han til han i 1940 faldt for aldersgrænsen. Han vendte herefter tilbage til København, hvor han døde i 1950, 80 år gammel.

Konflikter

Victor Andresen var en selvrådig og kompromisløs person. Efter tiden som redaktør udvikledes han i voldsomme fejder med Dansk Tandlægeforening. Han engagerede sig bl.a. i en personsag om foreningens afvisning af professor Ernst Warming som medlem, og konflikten endte med at han meldte sig ud af Dansk Tandlægeforening.

Hans aggressioner over for Dansk Tandlægeforening førte til at han i 1918 for egen regning påbegyndte udgivelsen af et tidsskrift som han kaldte »Tidsskrift for Tandlæger« med undertitlen »Uafhængigt Organ for Standsinteresser (videnskabeligt – teknisk – socialt og kollegialt)«. Samtidig stiftede han en forening med navnet »Tandlæge-Samfundet«. Det første hefte af Tidsskrift for Tandlæger udkom den 1. april 1918. Udgivelsen blev opretholdt fra 1918 til 1922, i 1918 med syv hefter, i 1919 og 1920 med 10 hefter hvert år.

Viggo Andresen var en ærkefjende af Ernst Haderup, der redigerede Tandlægebladet fra 1916, og som i dette hånligt skrev: »Tidsskrift for Tandlæger er Navnet på et af V. Andresen udsendt nyt Blad. Det første Nummer er lidt ensidigt i sit Indhold,

skønt stærkt præget af Redaktørens Personlighed, og fremkalder i Erindringen de kendte Ord af den antike Digter Kulos: Lectiles colorum femiverum (Gud bevare mig for mine Venner).«

Tidsskrift for Tandlæger blev udgivet i fem år til 1922 inkl. Det indeholdt et fåtal af annoncer, og det er et stort spørgsmål hvordan det blev finansieret. »Tandlæge-Samfundet« havde kun få medlemmer, og kontingenterne herfra kan næppe have bidraget meget til udgivelsen. Så godt som alle numre indeholdt indignerende indlæg fra Viggo Andresen, og det er muligt at han har bekostet udgivelsen selv for blot at have dette talerør til rådighed.

Respekt

Men fagligt vandt Viggo Andresen respekt. Ved hans 40-årsjubilæum i 1929 gav Chr. Jacobsen i Tandlægebladet flg. karakteristik af ham og hans engagerede forelæsningskunst: »... ret længe har man ikke hørt ham tale, førend man opdager, at det ikke er en stuelærd Professor, man har for sig, men et Menneske med en særlig Vivacitet, en begejstret Videnskabsdyrker, der med Liv og Sjæl gaar op i sit Tema, og som netop ved sin Tales indtrængende og særprægede Livfuldhed formaar at meddele noget af Videnskabens hellige Ild til sine Tilhørere.«

I nekrologen i Tandlægebladet i 1950 blev han betegnet som »impulsiv og kamplysten, som kun få«, men også som »en Fakkeldrager« og som »en ualmindelig dygtig Kliniker, ofte genial i sine Tanker og i sit videnskabelige Fremsyn.«

C.H. Langebæk

Carl Henrik Langebæk (Fig. 34) var født i 1891 som søn af provst, senere kultusminister Michael Bornemann Nielsen, og han tog tandlægeeksamen i 1912. Han var i 1914-1920 1. assistent på Tandlægeskolen og var i mange år censor ved skolen. Han spillede en fremtrædende rolle i foreningslivet. Han var medlem af bestyrelsen for »Aldersdomsfonden« fra 1920 til 1960 og i mange år dennes kasserer, og han tog initiativet til oprettelsen af »Tandlægevagten« i København i 1936.

I 1921 blev C.H. Langebæk, som året før var tiltrådt som medredaktør, valgt som eneredaktør, men allerede året efter tabte han et kampvalg om redaktørposten til Chr. Jacobsen.

I forbindelse med konkurrencen i 1929 om det ledige professorat i Tandfyldningslære indkom ansøgningen fra den senere vinder af konkurrencen, Johs. Juul Holst, efter udløbsfristen. Det gav anledning til heftige beskyldninger om nepotisme fra C.H. Langebæk, som var blandt de øvrige ansøgere. I Tandlægebladet skrev han i 1929 om »den afgaaende Professors Søn, som for enhver Pris, skulde skubbes ind, endda et godt Stykke udover den sidste Time.« C.H. Langebæk trak desuden sin ansøgning tilbage i protest mod at konkurren-

Fig. 36. *Frits Orth*, sekretær/kontorchef i Dansk Tandlægeforening 1925-1955. Redaktør af »Stands- og Foreningsanliggender«. Den fuldendte embedsmand.

Fig. 37. *Helge Schou*, redaktør 1935-1937. I konflikt med hovedbestyrelsen. men genvalgt på generalforsamlingen i 1936.

Fig. 38. *Eigild E. Faber*, redaktør 1938-1946 og 1955-1961.

cen skulle gennemføres med en indledende »Optagelsesprøve« og en trinvis udskillelse.

Chr. Jacobsen

I en periode på 12 år var *Chr. Jacobsen* (Fig. 35), der var født i 1884 og blev tandlæge i 1905, redaktør for *Tandlægebladet*. Det var en rolig periode, og *Chr. Jacobsen* var vellidt og respekteret. Han blev efter sin redaktørtid arkivar i Dansk Tandlægeforening.

Imidlertid plettedes hans eftermæle af at han i 1946 af DTF's Overvoldgiftsret blev erklæret skyldig i under besættelsen at »have udvist en nationalt uværdig Holdning, som er egnet til at skade Standens Anseelse«, og han blev frakendt »Retten til at beklæde Tillidsposter indenfor Foreningen i et Tidsrum af 5 Aar, ligesom hans Optræden i national Henseende maa alvorligt misbilliges.« Anklagerne gik ud på at han bl.a. i et S-tog havde kaldt sabotørgrupper for »Bander« og havde været medlem af den »dansk-tyske Forening«.

Frits Orth

Frits Albert Orth (Fig. 36) blev født i 1880 og tog tandlægeeksamen i 1924. Hans far var professor ved Musikkonservatoriet. Han kom til at præge *Tandlægebladet* som embedsmand, idet han i 1925 tiltrådte som Dansk Tandlægeforenings første lønnede sekretær, og han »forfremmedes« senere til »Kontorchef«. Han forestod i mange år redigeringen af det foreningspolitiske stof i *Tandlægebladet*. Han fortsatte

arbejdet i Dansk Tandlægeforening frem til 1956 og døde i 1968.

Men en næsten anakronistisk konservatisme fastholdt *Frits Orth* helt til sin tilbagetræden i 1956 i afsnittet »Foreningsanliggender« i *Tandlægebladet* retskrivningen fra før retskrivningsreformen i 1948, dvs. stort begyndelsesbogstav til substantiver, *aa* i stedet for *å* og *skulde* og *vilde* i stedet for *skulle* og *ville*.

Han nød stor respekt for sin takt og diskretion, og han betragtedes som den perfekte embedsmand. I hans nekrolog i *Tandlægebladet* skrev *Holger Glahn* bl.a.: »Han var aldrig mut, men så lavmælt, at det ofte kunne knibe at høre ham tale.« Han rostes for »en forunderlig streng redelighed og retfærdighedssans« – »virkelig klogskab, godhed, omhu og ubestikkelighed i al sin færd.«

Helge Schou

Tandlæge *Helge Schou* (Fig. 37) blev redaktør efter et kampvalg på generalforsamlingen i 1934 mellem ham og hovedbestyrelsens kandidat, den hidtidige redaktør *Chr. Jacobsen*. Stemmerne stod lige, og *Helge Schou* blev vinder af en lodtrækning.

Konflikt – *Helge Schou* var klart ikke Hovedbestyrelsens foretrukne emne, og hans virke fik dermed en dårlig start. Få måneder efter *Helge Schous* overtagelse af redaktørposten opstod en alvorlig konflikt mellem ham og ho-

vedbestyrelsen. Af faglige grunde havde han afvist en »artikel« af tandlæge A. Petri om »Sølvalloy«, der nærmest måtte betragtes som et debatindlæg. Den indeholdt imidlertid en kritik af det nyetablerede og tandlægestyrede »Dentalaktieselskabet af 1934«. Petri ankede beslutningen, og Hovedbestyrelsen valgte at publicere »artiklen« uden om redaktøren. Det skete ved at »artiklen« fik overskriften »Særlig afdeling af Tandlægebladet. Redigeret af D.T.F.'s Hovedbestyrelse, jfr. D.T.F.'s Love § 26a 9. Stk.«. Det var en hidtil uset manøvre over for en redaktør, og Helge Schou, som følte sig desavoueret og dybt krænket, valgte i protest at nedlægge sit hverv med øjeblikkeligt varsel. På et møde den 27. okt. konstituerede hovedbestyrelsen den tidligere redaktør, Chr. Jacobsen, som redaktør for den tilbageværende del af året.

Generalforsamlingen – På Dansk Tandlægeforenings ordinære generalforsamling den 10. nov. 1935 var emnet genstand for indgående debat. Helge Schou rettede en kraftig kritik mod Hovedbestyrelsen, og udtalte: »Fra den første Stund mødte jeg Uvilje hos – og blev modarbejdet fra Hovedbestyrelsens Side.« I den konkrete sag hævdede han at indlægget var afvist af faglige grunde, hvilket var hans ret som redaktør. Flere hovedbestyrelsesmedlemmer havde givet ham medhold i at artiklen ikke havde »hverken faglig eller videnskabelig Interesse for Bladet«, men de ønskede den optaget »da de ellers var bange for, at det skulde komme til at se ud, som om de (Hovedbestyrelsen, red.) 'holdt Haanden' over Dentalaktieselskabet af 1934.«

Dansk Tandlægeforenings formand, Valdemar Jensen, forsvarede Hovedbestyrelsens handledmåde med udtalelsen at »... næst efter Generalforsamlingen maa Hovedbestyrelsen være øverste Myndighed, ogsaa overfor Redaktørerne, thi Tandlægebladet er dog først og fremmest Medlemmernes og ikke Redaktørernes ...«.

Den »gamle kæmpe«, Henrik Stürup, blandede sig i debatten og forsvarede Formandens og Hovedbestyrelsen beslutning, men karakteriserede ellers sagen som bagatelagtig.

Genvalg af Helge Schou – Da man nåede til punktet på dagsordenen: »Valg af Redaktør« foreslog Hovedbestyrelsen genvalg af Chr. Jacobsen, mens C.H. Langebæk endnu en gang foreslog Helge Schou. Denne krævede som forudsætning for at lade sig opstille at der blev givet »en utvetydig Tilkendegivelse af, at der er begaaet Fejl fra H.B.'s side«, hvortil Formanden meddelte at en vedtagelse heraf fra Generalforsamlingens side ville være ensbetydende med Hovedbestyrelsens afgang. Han ville dog »tilsige Schou H.B.'s fulde Velvilje.« Helge Schou erklærede sig tilfreds hermed.

Ved den påfølgende afstemning led Hovedbestyrelsen et nederlag idet Helge Schou fik 43 stemmer, og Chr. Jacobsen 41 stemmer, og Helge Schou var valgt på reglementeret vis.

Eigild E. Faber

Ved et kampvalg blev Eigild E. Faber (Fig. 38) i 1937 valgt som redaktør. Han var født i 1905 og blev tandlæge i 1926. Han var i en årrække fra 1928 til 1952 en værdsat klinisk lærer på Tandlægeskolen.

Han var kendt som en nobel og retlinet karakter, og han var højt respekteret. Han involveredes ikke i faglige redaktionelle konflikter i sin redaktørtid, skønt han – som mange andre redaktører i tidens løb (frem til d.d.) er blevet det – blev kritiseret for at *Tandlægebladet* ikke indeholdt mere stof for almindelig praksis.

Han sad som redaktør i ni år, og var i otte år sideløbende redaktør af *Acta Odontologica Scandinavica*.

Viggo Stenning

Viggo Stenning (Fig. 39), der oprindeligt var bankuddannet, blev tandlæge i 1951. Han blev per 1. marts 1956 ansat

Fig. 39. Viggo Stenning, kontorchef/direktør i Dansk Tandlægeforening fra 1956. Detroniseret i 1972.

Fig. 40. J.J. Pindborg, et verdensnavn som forsker, kursugiver og forfatter, og samtidig kunst- og bogelsker. Han var *Tandlægebladets* redaktør fra 1961 til 1995 og forestod sammen med Arne Neergaard Jacobsen og Christian Nissen den banebrydende omlægning af *Tandlægebladet* i 1974.

som kontorchef i Dansk Tandlægeforening efter *Frits Orth*, og fik ansvaret for sektionen »Foreningsmeddelelser« i *Tandlægebladet*. Han forfremmedes i 1960 til direktør. Hans karriere i Dansk Tandlægeforening skulle senere vise sig at få et dramatisk forløb, idet han blev væltet på en ekstraordinær generalforsamling i 1972. (Læs nærmere i afsnittet 1971-1980).

Viggo Stenning døde i 1998, 78 år gammel.

J.J. Pindborg

Den redaktør som kom til at fungere længst som redaktør i *Tandlægebladets* historie var *Jens Jørgen Pindborg* (Fig. 40).

Han blev født den 17. august 1921 og blev tandlæge i 1943. Han formåede det utrolige i sit 74 år lange liv. Han blev professor i 1959, grundlagde den orale medicin og var enormt produktiv. Han publicerede over 400 artikler og skrev en række lærebøger der blev oversat til alverdens sprog. Samtidig dyrkede han kunst, musik og litteratur og oparbejdede en uhyre stor bogsamling.

Fig. 41. Otto Mikkelsen, journalist, redaktør, pressesekretær, informationschef og forfatter med mangesidet tilknytning til Dansk Tandlægeforening, Kursusnævnet og *Tandlægebladet* fra 1965.

Fig. 42. *Christian Nissen*, administrerende redaktør og senere ansvarshavende redaktør 1973-2003, skaberen af det moderne *Tandlægebladet*.

Ved siden af alle disse aktiviteter formåede han at varetage omfattende redaktionelle funktioner. Foruden at redigere *Tandlægebladet* var han i en årrække redaktør af bl.a. *Scand J Dent Res*, *Communitive Dent Oral Epidemiol* og *J Oral Pathol Oral Med*.

I 1990 udnævntes *J.J. Pindborg* til æresmedlem af Dansk Tandlægeforening.

Otto Mikkelsen

I 1965 udførte redaktør *Otto Mikkelsen* (Fig. 41), der havde

en fortid ved Berlingske Tidende og bl.a. havde skrevet børneteaterforestillinger, nogle freelance presseopgaver for Kursusnævnet. Det blev indledningen til mange års tæt tilknytning til Dansk Tandlægeforening. Han blev foreningens første pressesekretær og kommunikationschef, og han var fra 1974 og i en årrække medlem af *Tandlægebladets* redaktion. Desforuden udførte han presseopgaver for tilhørende organisationer som fx Hygiejnekomiteen og Tryghedsordningerne.

Christian Nissen

Efter som 24-årig at være blevet kandidat fra Tandlægehøjskolen i København i 1968 blev *Christian Nissen* (Fig. 42) hurtigt involveret i fagpolitisk arbejde, og han blev i 1971 indvalgt i Dansk Tandlægeforenings hovedbestyrelse. Her blev han næstformand, og automatisk formand ved de dramatiske begivenheder i 1972 omkring *Viggo Stennings* afskedigelse og *Th. Galbos* mistillidsvotum.

Han havde i sin studietid været redaktør af de tandlægestuderendes blad »*Dens sapiens*», og i 1973 blev han ansat som lønnet sekretær for det nydannede redaktionsudvalg der skulle planlægge en reformering af *Tandlægebladet*. Allerede per 1. jan. 1974 blev han ansat som administrerende redaktør. Hermed indledtes en lang epoke frem til 2003 hvor han som administrerende og senere fra 1995 også som ansvarshavende redaktør stod i spidsen for bladet. Samtidig med at være redaktør af *Tandlægebladet* bestred han betydningsfulde tillidsposter i Dansk Tandlægeforening og var bl.a. i en længere periode formand for DTF's forhandlingsudvalg med Den Offentlige Sygesikring. Han hædredes med flere priser og i 1997 med Dentalaktieselskabet af 1934's hæderspris for sin indsats som redaktør af *Tandlægebladet*.

I hele den lange periode hvor han bestred betydningsfulde politiske poster i Dansk Tandlægeforening og var redaktør for *Tandlægebladet*, drev han en velbesøgt privat praksis i city. I 2003 ønskede han at trække sig tilbage og at hellige sig sin praksis.

Tak

Lektor, dr.odont. *Nils-Erik Fiehn*, kommunikationschef, cand.mag. *Claus Jørgensen*, redaktør, journalist *Otto Mikkelsen* og tandlæge *Christian Nissen* takkes for gennemsyn af manuskriptet og for kommentarer.

Biblioteksleder, B.Sc. *Denis Jolly*, souschef, bibliotekar *Susie Andersen* og det øvrige personale på Panumbiblioteket takkes for en enestående hjælpsomhed ved fremskaffelse af kildemateriale.

Litteratur

- Dansk Tandlægeblad 1900-1903; 1-3.
 Dansk Tandlægeforenings Medlemsblad 1889-1890; 1-2.
 Dansk Tandlægeforenings Tidsskrift 1891-1894; 3-6.
 Dansk Tandlæger. Biografier 1853-1930. Glahn H, Orth F, Stürup H, red. Odense: Andelsbogtrykkeriet; 1931.
 Danske Tandlæger. Orth F, Storm K, red. København: Dansk Videnskabs Forlag A/S; 1953.
 Nordisk Kvartalsskrift for Tandlægekonst. Benzow SC, Møller J, red. København: Fr. Creutzberg & Co.; 1871.
 Nordisk Tandlægeblad 1897-1900; 1-4.
 Sewerin IP. Tandlægeskolen i København 1888-2000. Liv og historie. København: Munksgaard Danmark; 2005.
 Skandinavisk Tidsskrift for Tandlæger 1885-1886.
 Tandlægebladet (tidl. Nordisk Tandlægeblad) 1901; 5.
 Tandlægebladet 1901-2007; 6-111.
 Tidsskrift for Tandlæger. Et Quartalsskrift. Carstens A, red. København: Wilhelm Priors Boghandel; 1873.
 Tidsskrift for Tandlæger. Uafhængigt Organ for Standsinteresser (videnskabeligt – teknisk – socialt og kollegialt) 1918-1922.

Forfatter

Ib Sewerin, docent, dr.odont.
 Odontologisk Institut, Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet